

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 67.

Tisdagen den 15 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 9 och den 10 innevarande månad.

Föredrogos statsutskottets memorial:

nr 235, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.;

nr 236, i anledning av kammarens skiljaktiga beslut angående anslag till nordiska museet för beredande av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt viss personal jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 237, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid kommunala mellanskolor.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets memorial nr 92.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial nr 90, angående ersättning åt av bankoutskottet vid handläggningen av visst ärendes anlitat biträde.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

*Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.*

Uti en till riksdagen den 7 maj 1920 avlåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition, nr 426, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

Första kammarens protokoll 1920. Nr 67.

Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)

dels medgiva, att Ostkustbanans aktiebolag, som jämlikt beslut av 1913 och 1915 års riksdagar under vissa närmare angivna villkor beviljats ett låneunderstöd av 3,000,000 kronor, finge, under villkor i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet angäves, utöver ifrågavarande understöd åtnjuta ytterligare ett låneunderstöd av likaledes 3,000,000 kronor eller sålunda tillhopa 6,000,000 kronor;

dels ock, vid bifall härtill, för ifrågavarande ändamål för år 1921 under utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, att utgå av lånemedel, ävensom besluta, att de i förslaget till riksstat för år 1921 bland inkomsterna under rubriken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel skulle höjas med sistnämnda belopp, 3,000,000 kronor.

I sammanhang med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehått

dels en inom riksdagens första kammare av herr N. S. Norling väckt motion, nr 310, däri hemställts, att riksdagen måtte dels bifalla vad Kungl. Maj:t i proposition nr 426 föreslagit med avseende å beloppet av det låneunderstöd, som under år 1921 skulle tillhandahållas Ostkustbanans aktiebolag; dels därutöver bevilja Ostkustbanans aktiebolag ett lån å det belopp, av bolaget beräknat till 4,000,000 kronor, vilket utöver nyss nämnda redan under år 1921 disponibla låneunderstöd å sammanlagt 6,000,000 kronor samt bolagets till 20,000,000 kronor uppbringade egna kapital jämte en bankkredit å 21,000,000 kronor, enligt av Kungl. Maj:t godkänd kostnadsberäkning, erfordrades för byggandet av järnväg från Gävle till Härnösand; dels ock bestämma, att hela låneunderstödet skulle beviljas på i huvudsak de villkor Ostkustbanans aktiebolag angivit i sin skrivelse till Kungl. Maj:t av den 15 juli 1919, dock med den ändringen, att den del av låneunderstödet, som överstege 6,000,000 kronor, icke finge till bolaget utanordnas före den 1 januari 1922;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom riksdagens första kammare, nr 311, av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 456, av herr A. Lindman m. fl., däri hemställts, att riksdagen måtte för byggande av bandelarna Härnösand—Sundsvall, Sundsvall—Hudiksvall och Hudiksvall—Söderhamn av Ostkustbanan bevilja Ostkustbanans aktiebolag tre särskilda lån å respektive 6,000,000 kronor, 5,000,000 kronor och 4,000,000 kronor på de villkor, som förut angivits.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande i anslutning till vad däri anförts hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt berörda, av herrar Norling, Kvarnzelius m. fl. och Lindman m. fl. väckta motioner måtte medgiva, att det Ostkustbanans aktiebolag år 1913 beviljade statslån å 3,000,000 kronor finge till bolaget utbetalas på det av utskottet i utlåtandet angivna villkor samt för ändamålet under utgifter för kapitalökning och titel »låneunderstöd» å riksstaten för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Herr K o b b: Herr talman, mina herrar! I det utlåtande varmed statsutskottet har avstyrkt de uti detta ärende framlagda motionerna, har utskottet särskilt hänvisat på den svåra statsfinansiella ställningen. Jag skall be att såsom fullmäktig i riksgäldskontoret få understryka detta genom att lägga fram några få siffror beträffande statens upplåning under den närmaste tiden. Det är inte nog med, om vi i morgon eller de närmaste dagarna komma att besluta en länestat för år 1921, som väl kommer att vara ett rekord och överträffa allt, som hittills förekommit. Jag skulle även vilja påminna kammaren om, att riksdagen under de sista åren, och även i år, fattat beslut angående disponerandet av lånemedel, som gå långt utöver den riksstat, som kommer att gälla för år 1921.

År 1918 beslöt riksdagen att anslå 75 miljoner kronor till utbyggandet av Hansprånget. Av detta belopp har endast en mycket ringa del redan blivit upplånad eller införd på riksstaten. Den övervägande delen av detta belopp kommer alltså att fortfarande belasta kommande riksstater, och det är väl anledning att förmoda, att beräkningarna nog komma att överskridas, så att man följaktligen lugnt kan säga, att för dessa 75 miljoner kronor finnes icke verkställd någon som helst upplåning. Vidare vill jag påminna om det beslut, som ävenledes fattades för några år sedan. Det var beslutet om inköp av Allmänna telefonbolaget. Denna affär, som herrarna säkert erinra sig, likviderades, dels genom medel tagna från telegrafverkets delvis av riksdagen beviljade rörelsemedel, sålunda också lånemedel, dels likviderades 37 miljoner i reverser, vilka av statsverket skola inlösas under de närmaste åren. Då dessa reverser skola av staten inlösas med statsobligationer till ränta efter dagskurs, torde man på detta belopp säkerligen få beräkna 6 %, eller, om man vill räkna efter 5 % ränta, blir det nominellt ett vida större belopp av statsobligationer, som skulle avlämnas.

Vidare har detta årets riksdag fattat ett annat viktigt beslut, nämligen om elektrifiering av statsbanan Stockholm—Göteborg. Enligt de beräkningar, som här i riksdagen meddelats, och som äro godkända, skulle kostnaderna för detta för statsjärnvägarnas vidkommande uppgå till 75 miljoner kronor. Därtill kommer ju utbyggandet av vattenfallen, som erfordras för det erforderliga kraftbehovet, 20 miljoner. Man kan säga att i runt tal 100 miljoner kronor säkerligen är det minsta, som detta beslut kommer att fordra av upplånade medel. Därav finnes naturligtvis ingenting upplånat. Läger man nu tillsammans bara dessa tre poster — det finnes säkert andra om än ej med så stora belopp, men som skulle ge rätt stor ökning av slutsumman — finge man en summa av 212 miljoner kronor, som riksdagen beslutat skall utgå av lånemedel, men för vilka ännu icke någon upplåning är verkställd. Jag tror att en sådan siffra väl kan inge mycket stora betänkligheter mot att statsverket skulle inlåta sig på affärer i den utsträckning, som den, vilken motionärerna velat föreslå riksdagen. Det är ju alldeles givet, att detta är ett stort ortsintresse, men vi ha här i kammaren också att se till statsintresset, och statsintresset fordrar ovillkorligen, att man under

Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)

Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)

dessas tider endast till sådana förslag, vilka äro oundgängligen nödvändiga — såvida det inte är någon annan möjlighet att bevilja medel därtill — anslår sådana statsmedel.

Jag hade tillfälle att för några veckor sedan, vid behandlingen av anslag av lånemedel till de affärsdrivande verken påpeka, huru som våra affärsdrivande verk för närvarande äro på god väg att icke utgöra en inkomstkälla, utan tvärtom att bli en tunga för staten genom att därtill behöva anslå skattemedel. Ja, statens järnvägar känna vi alla till. Beträffande postverket ha vi nyligen sett huru som, oaktat förhöjda taxor, anslag måste givas för täckande av brist därvidlag. Jag spådde då, att telegrafverket snart skulle visa sig också ge en brist, men jag hade inte trott, att jag så snart skulle bli sannspådd. Faktiskt gav telegrafverket visserligen ett nominellt överskott för förra året på icke fullt en miljon kronor, men då är icke hänsyn tagen till det stora kapital, som är upplånat för telegrafverkets räkning. Sålunda måste av det kapitalet 5 eller 6 miljoner anses som ren förlust för statsverket.

Under sådana förhållanden är det alldeles givet, att man måste med den allra största bestämdhet understryka, att staten icke bör utfästa sig till några som helst löften beträffande fortsättningen av det anslag, som statsutskottet föreslagit i nu föredragna utlåtande till vilket jag skall be att få yrka bifall.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Det är naturligtvis med den allra största tvekan, som jag har begärt ordet i den föreliggande frågan. Dels har jag saknat tid att tillräckligt grundligt penetrera ärendet, dels vill jag ogärna yttra mig i ärenden av en sådan omfattning, när de handlagts av ett annat utskott, än det jag själv sitter i, dels står ju statsutskottet, som besitter sådan sakkunskap och vanligen representerar långt driven statsfinansiell försiktighet, fullt enigt om sin hemställan. Slutligen tillkommer den omständigheten, att herrarna icke kommit hit med den känslan, att här skulle talas Ostkustbana i dag utan någonting helt annat och vida intressantare. Att jag ändå vågar mig på att yttra någonting i den frågan, beror på, att statsutskottets hemställan synes mig innebära ytterst farliga konsekvenser.

Formellt gäller utskottets förslag endast en kredit på 3 miljoner kronor. Men i *realiteten*, mina herrar, betyda dessa 3 miljoner i det närmaste den 17-dubbla summan eller 50 miljoner. Det kan nämligen hända, att staten blir skyldig att ge ut denna summa för ett företag, som, därest det nu icke självt skulle visa vara alldeles hopplöst från räntabilitetssynpunkt, måste komma att göra norra stambanan till en ytterst dålig affär, samtidigt som det i hög grad ökar avkastningen av en privatbana, som staten kan förvärva endast till ett orimligt högt pris.

Förutsättningen för att Ostkustbanan över huvud taget skulle komma till stånd, var att en högst avsevärd obligations- eller bankkredit kunde uppdrivas. I tidigare framställningar till statsmakterna, liksom till de kommuner, som skulle förmås att teckna aktier,

har järnvägsbolagets styrelse ställt i utsikt, att den behöfliga kreditens beviljande vore omedelbart förestående. Men liksom ofta har det visat sig, att man byggt på lösan sand. I den finansplan, som åtföljde framställningen till regeringen i juni 1919 beräknades dels aktieteckningen höjd till 20 miljoner, dels att bankkrediten skulle ökas till 21 miljoner, varjämte man stegrat anspråken på staten från 3 miljoner till 10 miljoner. Kostnaderna skulle vid den tiden stanna vid 51 miljoner. Sedermera har järnvägsstyrelsen höjt den beräknade kostnaden till 55,600,000 kronor. Anspråken på statskassan hade därigenom stegrats till 14,600,000 kronor. Det finnes dock mycket goda skäl att antaga, att summan ingalunda kommer att stanna vid den nu senast angivna, d. v. s. inemot 56,000,000 kronor. I ett av de alternativ, som utskottet meddelar i sitt utlåtande på sidan 10, skulle kostnaden komma upp till 63 miljoner kronor, varav statslån 25,400,000 kronor. Visserligen är förutsättningen för detta alternativ en rätt långt utsträckt byggnadstid. Men för min del tror jag, att man för att vara på den säkra sidan under alla omständigheter synes böra räkna med denna kostnadssumma för hela banan fullt klar. Det är dock blott 7 miljoner mer än beräkningarna för år 1919, men med de ständigt stegrade arbetslönerna, som vi bevittna i dessa tider, är det troligt, att om något år priserna komma upp så högt, att även med något kortare byggnadstid, än som förutsattes i detta alternativ, kostnaderna icke komma att stanna vid 63 miljoner kronor.

Hur ställer det sig med möjligheterna att anskaffa en sådan summa? Det skulle mycket förvåna mig om det lyckades att i dessa tider få banker att tillskjuta ett belopp av 21 miljoner kronor för ett på så lösliga grunder som Ostkustbanan byggt företag. Jag vet enligt mycket säkert förljudande, att två av våra största banker sagt bestämt nej. Huruvida den tredje av de banker, som möjligen kunna komma i fråga för finansieringen av ett sådant företag som detta, vill ställa sig bakom, kanske kan upplysas av de initierade i kammarerna. Kan här ej ett bindande löfte om lånets övertagande av ett bankinstitut förebringas, få vi antaga, att tanken på banklån för en överskådlig framtid är ur räkningen. Vad återstår det då för vägar för finansieringen? Man talar om att uppbringa bolagets eget aktiekapital till 20 miljoner kronor. Enligt den senaste styrelseberättelsen, som jag har här tillgänglig, utgjorde bolagets eget kapital den 31 dec. 1919:

stamaktier	7,431,800 kronor
preferensaktier	1,723,600 »
reservfond	843,770 »
dispositionsfond	2,929,537 »

Summa 12,928,707 kronor

sålunda i runt tal 13 miljoner kronor. Berättelsen upplyser, att 4.647.000 kronor därtill ha blivit tecknade av landsting och kommuner, samt att vissa intressenter vid bandelen Ljusne—Stugsund

Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)

Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)

lämnat ett räntefritt lån å 1,350,000 kronor. Det är dock nog märka, mina herrar, att denna nyteckning har skett *under förutsättning att bolagets finansplan i sin helhet blir säkerställd*, d. v. s., att banker och staten lämna de lån, som ligga mellan kostnadsberäkningens 56,000,000 och de 20 miljoner, som bolaget anser sig kunna själv anskaffa. Då utsikterna för att denna finansplan skall kunna genomföras enligt min mening äro synnerligen små, förfaller denna teckning, och bolaget har sina 13 miljoner, som nu äro fullt förbrukade på i och för sig värdelösa förarbeten.

Låt oss sedan detta blivit klargjort se till, huru det ställer sig med finansieringsmöjligheterna! Kostnaderna för hela banan äro 63 miljoner kronor. Då det redan har nedlagts omkring 13 miljoner kronor, återstår sålunda 50 miljoner kronor som skola täckas. Det nu föreslagna statslånet utgör 3 miljoner kronor och det återstår sålunda att ytterligare täcka 47 miljoner kronor. Om staten, under förklarande att banan är ytterst samhällsnyttig, beviljar de föreslagna 3 miljonerna kronor, kunna då verkligen statsutskottets ledamöter och framför allt utskottets ärade ordförande, till vilken jag skall be att få direkt vända mig, inför kammaren åtaga sig ansvaret för, att ej de ytterligare behöfliga 47 miljonerna få tillskjutas av staten? Jag begär för min del ett bestämt besked om den saken och vill blott nämna, att om jag ej finner detta besked fullt tillfredsställande, kommer jag att framställa yrkande på avslag, såväl på utskottets förslag som Kungl. Maj:ts proposition, vilken senare jag dock finner mycket rimligare än utskottets förslag i så måtto, att den uppställer ett någorlunda betryggande villkor för lånets utbetalning. Kungl. Maj:t har nämligen bland villkoren upptagit följande punkt 4): »att bolaget, för att kunna erhålla ifrågavarande statslån, skall vara skyldigt hos Kungl. Maj:t styrka, att det genom aktieteckning eller upplåning, som av Kungl. Maj:t godkännes, förfogar över ett kapital, som jämte statslånet är fullt tillräckligt till slutförandet av järnvägen Sundsvall—Härnösand i enlighet med arbetsplan och kostnadsförslag. häri jämväl inbegripen kostnaden i dess helhet för anslutning till föreningsstationer med andra järnvägar enligt härom träffade. bindande avtal». Detta villkor har statsutskottet helt och hållet strukit, vilket jag finner ytterligt betänkligt. Det betyder nämligen, att de 3 miljonerna, som nu beviljas blott äro inledningen till — även om man tänker sig att statens medverkan skulle inskränka till denna mera samhällsnyttiga bandel — att staten måste ytterligare tillskjuta en 6 å 7 miljoner kronor. Det faller naturligtvis ingen bank in, att träda in uti ett så riskabelt företag, då staten genom att bevillia dessa 3 miljoner kronor faktiskt har givit på hand, att staten skall fullfölja sin aktion. I varje fall är ju staten så gott som piskad att göra det, då de 3 miljonerna kronor plus det som redan är nedlagt på bandelen äro fullkomligt bortkastade, om icke arbetet fullföljes tills det blir färdigt.

Till sist vill jag endast inlägga en gensaga mot utskottets påstående på sidan 12 i dess betänkande att »Ostkustbanan är i hög grad förtjänt av statens medverkan för företagets förverkligande».

Jag bestrider ingalunda att denna järnväg för ortsbefolkningen har ett synnerligen stort värde. Det är helt naturligt, att denna befolkning, som har långt till järnvägsstation, och som för sina förbindelser med yttervärlden är hänvisad huvudsakligen till sjöfartsförbindelser, som inte äro öppna mer än en del av året, skall känna behov att få denna järnvägsförbindelse. Men i den nuvarande situationen måste, trots detta, hela Ostkustbanan, utom vad beträffar linjen Sundsvall—Härnösand betraktas som en ren lyxbana. De trakter, som järnvägen längre söderut genomlöper, ha industriellt och ekonomiskt utvecklats väl utan annan järnvägsförbindelse än den, som redan finnes: norra stambanan. Det är så oändligt mycket viktigare kapitalplaceringar, som för närvarande äro trängande, att vi efter min uppfattning icke ha råd att göra den nu inledda, som hotar växa till ett fentiootal miljoner kronor. Till och med linjen Sundsvall—Härnösand är inte mer brådskande än att den i dessa tider hade bort anstå.

*Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)*

Innan jag fått höra vad som från statsutskottet svaras på min fråga om garantierna för, att staten till sist ej får draga hela lasset, skall jag inte göra något yrkande. Jag skall endast beklaga, att detta projekt, att bilda Ostkustbanan, tagits om händer av personer som varit både starka och kvicka, och som följaktligen ha lyckats att driva riksdagen till den situation, vari vi nu stå. Utan den starka ställning, som de ledande personerna i vissa hänseenden haft, är det min övertygelse, att denna bana aldrig skulle ha kommit till stånd, ty ett sådant ortsintresse finnes faktiskt inte åtminstone icke söder om Sundsvall, för någon längre sträcka, att enbart det skulle kunnat i och för sig driva fram denna fråga. Det skulle säkerligen vara för staten fördelaktigare, att gå in på något slags ackord med kommunerna om ersättning för deras utgifter och sedan låta det hela ligga nere, än att nu slå in på den vägen att fullborda banan. Då något sådant emellertid icke kan komma ifråga, och då staten icke givit på hand, att den skall fullfölja banan i dess helhet, kan det dock under inga omständigheter, enligt min mening, komma ifråga att göra något ifråga om annan handel än den mellan Sundsvall och Härnösand, och även förslaget i den vägen kräver de garantier, jag här har begärt.

Herr vice talman: De två föregående talarna ha något olika tolkat statsutskottets utlåtande. Den förste av dessa ärade talare, som ju representerar statens låneväsen, så att säga, tillstyrkte ett bifall till vad statsutskottet här har föreslagit. Den senare ärade talaren ansåg utskottsutlåtandet vara en farlig väg, som man beträdde, och som skulle medföra konsekvenser till upplåtandet av en oändlig mängd miljoner. Nu är ju denna ostkustbanefråga en gammal fråga. Den är tjuu år gammal och har tidigare blivit diskuterad, och olika meningar har gjort sig gällande om både behövligheten av densamma eller icke, om den skulle stödjas av riksdagen eller icke. Frågan synes mig i någon mån vara så till vida utdebatterad, att riksdagen 1915 på initiativ av Kungl. Maj:t ju i alla fall medgav bolaget att få börja järnvägsbygget under vissa förutsättningar, och i de förutsätt-

*Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)*

ningarna innefattades även, att det skulle verkställas huvudsakligen å sådana byggnadsdelar av banbygget, som vid ett eventuellt stoppande av banbygget icke skulle förlora något i värde. Ungefär efter den taktiken har också bolaget fullföljt sitt byggande, och den har ju i närvarande stund nedlagt sammanlagt 9 å 10 miljoner kronor på bygget.

När denna fråga kom till utskottet, gjorde sig naturligtvis olika meningar där gällande. Det var de, som ville gå på Kungl. Maj:ts förslag, och det var de, som voro mycket intresserade av de motioner, som här förelågo, även i den moderatare form som de till slut fått, och för vilket redogjorts i utskottets utlåtande. I alla fall blev en kompromiss vunnen inom utskottet. Var och en, som läser detta, kan ju förstå, att där dock föreligger resultatet av en kompromiss, och den innebär ju, att man tills vidare skulle bevilja bolaget 3 miljoner kronor, och det skedde med det förbehållet, att de miljonerna skulle nedläggas på bandelen mellan Sundsvall och Härnösand. Denna bandel åstadkommer ju en betydlig avkortning av avståndet mellan de bägge städerna. Skillnaden i väglängden är t. ex. densamma, som skillnaden i avstånd mellan Stockholm—Herljunga och Stockholm—Uppsala. Det blir t. o. m. ett något kortare avstånd mellan Sundsvall och Härnösand med en direkt sammanbindningslinje än avståndet är mellan Uppsala och Stockholm. Denna linje kommer ju att stå i förbindelse med andra banor, och så att den kan trafikeras av andra trafikförvaltningar, både statens och enskilda. Den står i förbindelse med Sollefteåbanan och även i förbindelse med statsbanan. Nu får jag säga det som ett direkt svar till vad den siste tälaren sade, att här förelåg naturligtvis finansieringsplaner framställda från bolagets representanter. Men i närvarande stund tror jag inte bolaget kan säga, att det med säkerhet kan räkna på något bankunderstöd, åtminstone i någon större omfattning, som skulle ha möjliggjort byggandet av banan i hela dess längd. Under sådana omständigheter ställer sig naturligtvis frågan, då bolaget hade tillsvidare tillgripit de medel, som de hade disponibla: huruvida man nu omedelbart skulle sätta bolaget i den situationen, att det skulle överläggas, huruvida de behövde stoppa företaget, eller huruvida man skulle stödja dem, så de å sin sida jämte Kungl. Maj:t skulle kunna göra en utredning, i vad mån detta företag skulle ha några utsikter att finansieras till en större eller mindre omfattning. De pengar, som i alla fall nu läggas ner där, de läggas ner på linjen Sundsvall—Härnösand, och detta innebär även Kungl. Maj:ts förslag. Till skillnad mot Kungl. Maj:t som föreslagit 6 miljoner kronor gäller det enligt utskottets förslag ju endast 3 miljoner kronor, som likväl skulle utlånas utan det förbehåll, som fanns i Kungl. Maj:ts förslag beträffande bankkredit att bolaget skulle ha att påräkna sådan. Den enda konsekvens, som jag kan se av detta, för så vitt nu inte bolaget, varom vi nu icke vet något, i närvarande stund har någon utsikt att utföra bananläggningen i dess helhet, den enda konsekvens, som det innebär för staten, är ju, att det kan tänkas, att staten i en framtid i rater, i den mån som staten anser lämpligt, färdigbygger denna bana

mellan Sundsvall och Härnösand, — för vilket ju även järnvägsstyrelsen uttalat sig, som ju för övrigt inte ställt sig å någon särdeles förhoppningsfull och vänlig fot till företaget i dess helhet.

Det gällde sålunda att välja på att ställa sig så, att bolaget omedelbart skulle se sig nödsakat att under närvarande konjunkturer avveckla banbyggandet eller så, att det skulle få fortsättas på detta mera begränsade område, om vilken uppfattningen i allmänhet är den, att den bandelen borde komma till stånd. I valet mellan de båda alternativen hade i alla fall statsutskottet, med hänsyn till riksdagens föregående ställning till den här frågan, ansett sig böra föreslå den utvägen, som här är föreslagen, nämligen att man får se tiden an på ett år och se, vad som under den tiden kan utredas och möjligen åstadkommas och i vilken riktning, som man får lov att leda detta företag. Jag tror i alla fall, att detta är ett tillmötesgående, som bolaget kan förvänta med hänsyn till det intresse, som blivit visat av de ortsintresserade och med hänsyn till de penningar, som redan blivit nedlagda på företaget. Att ställa någon garanti för framtiden är omöjligt för vem det vara må. När man nu bedömer denna fråga, får man i alla fall tänka sig, att här är ett företag, som är planerat och även i någon mån satt i gång långt före den kristid, med vilken vi nu räkna, och med vilken vi naturligtvis inte ha kunnat räkna för sex, sju år tillbaka. Man får väl i billighetens namn taga en smula hänsyn till detta och inte bedöma Ostkustbanan ur frågan från dagens synpunkt, då det gäller finansförhållanden, och man bör med hänsyn till de svårigheter, som nu äro uppkomna, försöka att göra det bästa möjliga av företaget, och det tror jag, att man gör, om man följer statsutskottets hemställan, till vilken jag skall be att få yrka bifall.

Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)

Herr statsrådet Svensson: Herr talman! Jag har icke för avsikt att vända mig mot det förslag, till vilket utskottet har kommit i denna fråga, ehuru väl detta förslag avviker ifrån den kungl. propositionen. Jag var själv vid penetrerandet av denna fråga till en början inne på en tankegång, närbesläktad med den, som nu tagit sig uttryck i utskottets förslag, men fann det förslag, som sedermera framförts i propositionen ur vissa synpunkter bättre. Då jag nu sålunda icke vänder mig mot utskottets hemställan, skall jag be att få understryka skälen, varför jag inte gör det.

Det är för det första därför, att utskottet och — om utskottets förslag nu blir riksdagens beslut — även riksdagen har gått in för, att bandelen Sundsvall—Härnösand är den del av ifrågavarande bana, som i första rummet bör förverkligas. Vidare är det ju så, att, enligt vad utskottet självt kraftigt understryker, det beslutet, som nu fattas, icke på något sätt innebär ett definitivt bindande av statsmakterna beträffande statsunderstödet för banans övriga delar och slutligen, och det för mig avgörande är, att med avseende å säkerheten för här ifrågavarande lån, villkoren skola uppställas först, sedan den utredning, som förslaget innefattar, blivit verkställd. Det möjliggör efter min uppfattning, att man är fri att söka säkerhet för dessa 3 miljoner uteslutande i bandelen Härnösand—Sundsvall.

*Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)*

Vid detta förhållande anser jag mig för min del inte behöva eller böra yrka avslag å utskottets förslag utan skall för min del acceptera detsamma.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Efter vad som här förekommit, skulle det inte funnits någon anledning för mig att begära ordet, då ju intet annat yrkande framställt än om bifall till statsutskottets förslag. Men då den andra ärade talaren i ordningen, herr Örne, direkt vände sig till mig med en förfrågan, på vars besvarande han skulle komma att göra beroende, huruvida han sedermera skulle komma att yrka avslag eller icke, så har jag ansett mig böra begära ordet för att yttra några ord.

Jag vill då med hänsyn till den fråga, herr Örne ställt till mig, instämma i det uttalande, som gjorts här av ordföranden på 4:e avdelningen, herr vice talmannen, då han sade, att givetvis är det ingen, som kan lämna ett svar på den frågan, därför att man ej vet, vad framtiden bär i sitt sköte. De, som började ostkustbaneföretaget, räknade ju med tider och förhållanden så fullständigt olika de nuvarande, att man där har en tillräcklig lärdom för att akta sig att göra några alltför säkra påståenden i vad det gäller framtiden. Så mycket anser jag mig dock böra kunna säga, att under förutsättning, att prisläget blir detsamma, som det var vid den tidpunkten, då beräkningarna uppgjordes, och då järnvägsstyrelsen stannat vid 55,600,000 kronor, finnes det ingen anledning att antaga, att inte denna beräkning är riktig. Det är nämligen så, att kungl. järnvägsstyrelsen har ställt sig rätt tveksam till Ostkustbaneföretaget, och därför finnes ingen anledning antaga att kungl. järnvägsstyrelsen, när den granskat de beräkningar, som legat till grund för bolagets framställning till Kungl. Maj:t, skulle ha räknat i underkanten, utan de ha nog tagit till en säkerhetsmarginal, så att denna siffra 55,600,000 kronor, som järnvägsstyrelsen räknat med, vid dåvarande tidpunkt och under då rådande förhållanden måste anses fullt betryggande, men ännu är det ju så osäkert här i Europa och även i hela världen, kan man säga, att man vet inte, huru i detta avseende framtiden kommer att ställa sig. Emellertid får jag säga, att jag blev något överraskad av den snäva syn på frågor av denna beskaffenhet, som kom till synes i herr Örnes anförande, och som tycktes mig ha en viss samhörighet och likhet, med vad som kommit till synes i vår tidningspress under de senast förflutna dagarna, där en på det ekonomiska området här i landet synnerligen insiktsfull person har uttalat sig, och där han givit uttryck ungefär åt den uppfattningen, att man inte skall lägga mer pengar i något företag, som inte ger ränta på kapitalet. Ja, det vill jag då säga, att så insiktsfull som denna person ändå måste anses vara, får man väl ändå påstå, att detta uttalande är något förhastat, ty om man vill draga ut de yttersta konsekvenserna av det, skulle givetvis staten eller enskilda icke ge ut ett enda öre på landsvägar eller andra därmed jämförliga kommunikationsmedel, som aldrig ge någon anledning. I detta avseende har en nära anförvant till honom, som också representerar den högre

ekonomiska insikten, f. d. utrikesminister, givit uttryck för en alldeles motsatt uppfattning vid ett tillfälle, här i kammaren, när det gällde anslag för järnvägsförbindelsen Haparanda—norra stambanan, därvid han yttrade, att järnvägarna vore den mäktigaste hävstången för utvecklingen av vårt ekonomiska och kulturella liv. Jag tror, att detta är den riktigare ståndpunkten.

Herr Örne sade vidare, att Ostkustbanan, om man bortser från järnvägsförbindelsen Härnösand—Sundsvall, måste betecknas som en lyxbana. Ja, det är lätt att säga, men om herr Örne ville vara vänlig och ta och slå upp en järnvägskarta och se på Norrland och järnvägslederna där samt jämföra dem med mellersta och södra Sverige och även ta fram Sveriges befolkningsstatistik, skall han finna, att Ostkustbanan ingalunda kan betecknas som en lyxbana. Det går lätt för en person som herr Örne, vilken vistats hela sitt liv eller huvudsaklig del därav i Stockholm och Uppsala, där på båda platserna järnvägarna löpa ut från dessa centralpunkter, som spröten på ett paraply, det synes vara lätt för honom att säga, huru järnvägsförbindelserna böra ordnas i andra delar av landet, men ortsbefolkningen ser dock saken något annorlunda. Man får inte glömma, att det gäller två av våra mest utvecklingskraftiga och på industriella områden rikast utrustade län, vars befolkning uppgår till ungefär en tiondedel av hela rikets befolkning, och som ådagalagt sitt intresse för tillkomsten av Ostkustbanan på det storartade sättet, att de tecknat aktiebelopp på omkring 20 miljoner kronor. Det hava de sannerligen inte gjort med tanke på att få till stånd en lyxbana, utan därför att de känt det som ett verkligt behov för orten och för dess fortsatta rationella utveckling.

Vår trävaruindustri, som i närvarande stund kanske spelar större roll för landet än den någonsin tillförne gjort, har i Västernorrlands län och Gävleborgs län sitt centrum med insiktsfulla ledare i spetsen. Vattenfallen däruppe kunna med stor fördel exploateras, därast man har goda kommunikationsmedel, som gör det möjligt att utnyttja dem, utan att behöva överföra den därur vunna elektriska energien alltför långt bort. Därvidlag kommer Ostkustbanan att spela en betydande roll. Men därtill kommer en sak, som åtminstone herr Örne enligt min tanke bör ha stark känsla för, och det är möjligheten att genom Ostkustbanans tillkomst kunna få ökade tillförsel-möjligheter av lantmannaprodukter och förnödenheter till de stora industricentra, som finnas uppe i Härnösand och Sundsvall, särskilt i Sundsvall. Sundsvall tenderar i närvarande stund att bli en av Sveriges förnämsta dyrorter, därför att den landsbygd, som skall furnera detta stora industricentrum med produkter, är för liten och avståndet och kommunikationerna till den landsbygd i övrigt, som skulle bidraga att hålla priserna på rimlig nivå, icke ligger inom rimligt avstånd. Genom Ostkustbanans tillkomst kan man ernå rikligare tillförsel av lantmannaprodukter från Gävleborgs län, förnämligast från Hälsingland, till sundsvallsdistrikterna, vilket givetvis kommer att underlätta möjligheten för industrierna däruppe och göra det dragligare för befolkningen. Det förefaller mig, att detta är en synpunkt,

*Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.*

(Forts.)

Om
låneunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.

(Forts.)

som herr Örne åtminstone inte borde alldeles förbise. Nu är det ju så, att Ostkustbanebolaget är ett företag, vars intressenter äro Gävleborgsläns- och Västernorrlandslänsbor, men aktiemajoriteten ligger i Gävleborgs län och Gävle stad. Det var därför, som jag och mina medmotionärer, då vi väckte motionen, gjorde det i känsla av att vi befara, att därest den kungl. propositionen skulle vunnit riksdagens bifall, Ostkustbanebolaget icke skulle komma att begagna sig därav därför, att Gävleborgs län givetvis icke har något större intresse av att järnvägen Härnösand—Sundsvall kommer till stånd, och därvid det kunde äventyras, att det kapital, som bolaget ännu har oförbrukat, och det kapital, som är tecknat, skulle komma att läggas ner på bandelen Härnösand—Sundsvall, under det att Ostkustbanan i övrigt måhända icke komme till stånd. Det var sålunda att befara, att bolagets majoritet, inför dessa ovissa utsikter skulle föredraga att avbryta arbetet. Vid sådant förhållande och när det visade sig icke vara möjligt att inom statsutskottet kunna vinna anslutning i tillräcklig omfattning till någon av de motioner, som väckts i ämnet, måste jag och övriga inom utskottet, som äro övertygade om banans nödvändighet, söka finna en annan utväg, vilken på samma gång ledde till att arbetet kunde fortsättas och som beredde riksdagen, regeringen och Ostkustbanebolaget nödigt rådrum för att bättre överblicka situationen och även nödigt rådrum för att se, hur de ekonomiska förhållandena komme att gestalta sig under den närmaste tiden här i landet och ute i världen. Utskottets förslag är en kompromiss, som herr vice talmannen mycket riktigt betecknade det, men det är ett förslag, varom alla inom utskottet kunnat ena sig. Jag anser, att det är en för alla acceptabel lösning, och att den innebär ett värdigt uppträdande från riksdagens sida gentemot denna betydande del av landets befolkning och det företag, varom här är fråga. Herr Örne antydde, att riksdagen tidigare blivit engagerad här på grund av den skicklighet och snabbhet som utvecklades av banbolagets vänner och företrädare, men det är ju en känd sak att så stora kommunikationsleder, som det här är fråga om, icke kunna komma till stånd, därest det icke finnes entusiastiska, livliga och för saken verkligt intresserade personer, som lägga in hela sin kraft för dess realiserande. Om den försiktighet, som präglade herr Örnes hela anförande, skulle fått göra sig gällande vid liknande tillfällen, befara jag, att många av de järnvägar, som nu äro till stor välsignelse för Sverige och dess befolkning, i närvarande stund icke skulle ha existerat. Utan den vidsynthet, djärvhet och entusiasm, som ha utmärkt dem, vilka ha fört fram Ostkustbaneföretaget, utan ett sådant intresse omsatt i praktiska gärningar skulle många av våra nuvarande kommunikationsleder icke ha kommit till stånd. Jag är övertygad om, att när herr Örne får ägna tillräcklig eftertanke åt detta problem, lika grundligt som han ägnat sin uppmärksamhet åt andra problem, skall man också komma till insikt om, att det inte alltid är så säkert att det är den bästa ekonomin att motsätta sig företag, som icke omedelbart ge direkt avkastning på kapitalet, utan att det kan visa sig, att det är lika fördelaktigt för landet, ja, i längden fördelaktigare att placera

penningar på längre sikt, och att man i fråga om kommunikationsleder i främsta rummet måste se till de indirekta fördelarna.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

*Om
låncunderstöd
åt Ostkust-
banans aktie-
bolag.
(Forts.)*

Herr Örne: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Beträffande det som sist yttrades vill jag bara säga, att av de senaste statsregleringarna ju har framgått, att Sverige icke har gjort annat än placerat pengar »på lång sikt» i järnvägar, som åsamkat oss stora förluster. Jag kan inte heller finna, att det är något särskilt stort fel, om man planerar ekonomiska företag så, att de bära sig. Det är enligt min uppfattning så, att när man bygger järnvägar, bör man först och främst lägga dem, där de ha utsikt att bära sig, ty där är behovet störst, och där göra de landet den största nyttan, därom kan väl intet tvivel råda. Nu ha vi emellertid inlåtit oss på att bygga en inlandsbana, som är ett företag värdigt Karl XII:s andliga ättlingar! Jag tycker att det kunde räcka för de närmaste åren. Vi ha i varje fall inte råd att fortsätta i samma stil med en rad anläggningar, som faktiskt inte lämna ränta. Det är nog ingen snäv syn på saken, att ekonomiska företag böra bära sig. Det är motiveringen för dessa företags existens, att behovet är så stort, att de, som använda dem, betala kostnaden för dem. Det är ju faktiskt fallet med landsvägarna, som i stor utsträckning få underhållas just av dem, som behöva använda dem.

Jag vill i förbigående påpeka, att jag, i likhet med utskottets ärade ordförande, är västgöte, och att jag sålunda verkligen sett andra delar av landet än Stockholm och Uppsala

Till slut skall jag säga, att jag verkligen inte funnit mig vara övertygad om det lämpliga i att bifalla föreliggande hemställan från statsutskottet. Därför skall jag be, sedan jag hört vad som förebragts från den sidan, att få yrka avslag, så att jag åtminstone frälsar min egen själ.

Herr Norling: Herr talman! Såsom representant för de ortsintressen, vilka beröras av den föreslagna järnvägens sydligare sträckning, kan jag ju inte känna mig synnerligen tillfredsställd med utskottets förslag. I egenskap av motionär i frågan kunde jag också ha åtskilligt att säga, men för att inte onödigtvis förlänga en debatt som denna, vilken synes mig redan ha tagit alltför stor utsträckning, ber jag att endast med några ord få tillkännagiva det, att jag kommer att för min del acceptera utskottets förslag, alldenstund man därigenom icke alldeles avklipper möjligheterna för banbyggnadsförslagets fortsättande söderut ifrån Sundsvall.

Det skulle vara mycket att säga i anslutning till den karikatyrbild av ställningen, som en föregående ärad talare har givit, men jag skall icke förlänga debatten med detta utan be att få sluta, herr talman, med att helt kort yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner. först på bifall till samt vidare på avslag å

vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertygande ja besvarad.

Om
statsbidrag åt
skoldistrikt för
skolhusbyg-
gande m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 234, i anledning av väckta motioner om statsbidrag åt mindre bärkraftiga skoldistrikt på landsbygden för uppförande av skolhus jämte lärarbostäder.

Uti två till statsutskottets förberedande behandling hänvisade likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 12, av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 42, av herr *N. E. Nilsson* i Antnäs m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville på extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts disposition för att användas såsom bidrag åt mindre bärkraftiga, skattetyngda skoldistrikt på landsbygden för uppförande av skolhus jämte lärarbostäder enligt de bestämmelser Kungl. Maj:t ägde fastställa, därvid skulle iakttagas, att byggnadsbidrag i regeln skulle utgå med högst hälften, men i särskilt ömmande fall med intill två tredjedelar av den verkliga byggnadskostnaden, samt att i övrigt de bestämmelser, som fastställts för åtnjutande av bidrag ur det allmänna anslaget till lindring av det kommunala skattetrycket, skulle i tillämpliga delar gälla jämväl för åtnjutande av bidrag ur nu föreslagna anslag.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna skäl hemställt, att herr Bergqvists m. fl. och herr *N. E. Nilsson*s i Antnäs m. fl. ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *O. Bergqvist*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag förstår, att kammaren med otålighet väntar på att få gå över till dagens stora diskussionsämne, anser jag mig likväl skyldig att med några ord fästa kammarens uppmärksamhet på betydelsen av den fråga, som kammaren nu går att fatta beslut i. Jag skall emellertid göra det mycket kort och nöja mig med att till en början konstatera, att skolväsendet i övre Norrland och särskilt dess inland befinner sig i ett fullkomligt nödläge och att det är absolut nödvändigt, att kraftiga åtgärder vidtagas från statens sida, om detta skolväsen ej skall alldeles förfalla. Detta nödläge orsakas av två omständigheter: för det första bristen på lärarkrafter och för det andra saknaden av lokaler. Det har gått så långt, att det finnes ett flertal skoldistrikt, där icke bara ett tiotal skolor inom varje distrikt uppehållas av oexaminerade lärare, utan där till och med undervisningen i fyra eller fem skolor inom varje distrikt måst i flera år ligga nere på grund av, att icke ens oexaminerade lärarkrafter kunnat erhållas för att upprätthålla undervisningen. Jag ber vidare att få konstatera, att det finnes skoldistrikt, där behovet av skolhus är så stort, att ett belopp

av 3 miljoner kronor icke är tillräckligt för att fylla behovet under de närmaste fem åren. Så är t. ex. fallet i Skellefteå landsförsamling. Där finnes skolor till ett antal av omkring 100 och lärarkåren uppgår till 150, men det finnes ej mer än ett tiotal ordentliga skolhus. Det finnes andra församlingar t. ex. Tärna, som ha ett tiotal skolor, men icke ett enda skolhus, och åter andra, såsom t. ex. Sorsele och Lycksele i Västerbotten och Arjeplog m. fl. i Norrbotten, som ha skolor till ett antal av ända till 50, men där det likväl icke finns mer än tre eller fyra skolhus. Överallt inom dessa skoldistrikt måste lokaler förhyras. Dessa lokaler äro av den mest bristfälliga beskaffenhet, så att både lärjungarnas och lärarnas hälsa i hög grad äventyras. Därigenom orsakas också statsverket betydande utgifter, på grund av att ett flertal sjukvikarier måste anlitas, vilket eljest ej skulle behöva förekomma.

*Om
statsbidrag åt
skoldistrikt för
skolhusbyg-
gande m. m.
(Forts.)*

Nu är det så, att ungdomens uppfostran är ett statsändamål, och det är därför endast en tidsfråga, när alla kostnader för skolväsendet skola övertagas av staten. Detta är en fråga, som är aktuell även i andra länder, även i våra nordiska grannriken. Därför är det ingalunda för tidigt, att vi i vårt land vidtaga förberedelser för frågans snara lösning. Är det meningen, att vi fortfarande skola söka tävla med de övriga nordiska länderna i fråga om upprätthållande av en något så när tillfredsställande folkundervisning, finner jag det absolut nödvändigt, att riksdagen behjärtar de av mig skisserade förhållandena. Visserligen är det sant, att i utskottets motivering framhålles, att en utredning beslutats och att man bör invänta utgången av densamma. Men denna utredning måste helt naturligt bli av synnerligen vidlyftig beskaffenhet och omfatta ett mycket rikt material. Den kommer därför att taga mycket lång tid i anspråk och kan måhända icke slutföras på kortare tid än fem år. Då skolväsendet inom de trakter, det nu är fråga om, redan är ganska mycket förfallet, huru skall det då icke bli under de närmaste fem åren? Huru än utredningen utfaller, om riksdagen avslår eller bifaller anslaget till uppförande av skolhusbyggnader i andra delar av landet, bör riksdagen likväl vara betänkt på att undantaga Norrland och vidtaga särskilda åtgärder för att upphjälpa ställningen där. I annat fall blir vår folkundervisning i denna trakt endast en undervisning till namnet men icke till gagnet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman. Carl Gustaf: Jag behjärtar visserligen de skäl den föregående talaren anförde, men då det väl ändå icke kan anses vara rimligt att riksdagen först skall bevilja medel till ett visst ändamål och att sedan utredning verkställas, om och i vilken mån medel för ändmålet skola utgå, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att

*Om
statsbidrag åt
skoldistrikt för
skolhusbyg-
gande m. m.
(Forts.)*

kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

*Förslag till
kommunal-
skattelag m. m.*

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

I en den 12 mars 1920 till riksdagen avlåten, till dess andra särskilda utskott överlämnad proposition, nr 191, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till kommunalskattelag.

Vidare hade Kungl. Maj:t i särskilda till riksdagen avlåtna och till dess andra särskilda utskott överlämnade propositioner föreslagit riksdagen att antaga vissa av förslaget till kommunalskattelag betingade förslag till författningsändringar, nämligen:

i proposition nr 216, förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse av §§ 15 och 35 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, samt

2:o) lag om ändrad lydelse av § 37 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863;
i proposition nr 222, förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

2:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862,

3:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862,

4:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862, samt

5:o) lag om ändrad lydelse av 7 § 2 mom. i lagen om fattigvården den 14 juni 1918;

i proposition nr 223, förslag till förordning om ändrad lydelse av 52 och 55 §§ i stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911;

i proposition nr 224, förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning,

2:o) lag om ändring i lagen den 16 oktober 1908 angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning, samt

3:o) lag om ändrad lydelse av § 9 mom. 6 i lagen den 31 maj 1889 angående dövstumundervisningen;

varjämte Kungl. Maj:t i samma proposition föreslagit riksdagen att lämna medgivande därtill att, när inom någon till svenska kyrkan hörande församling medlemmar av sådan i riket befintlig församling av främmande kristna eller mosaiska trosbekännare, vilken ägde rätt till offentlig religionsövning, borde, i enlighet med vad därom i den föreslagna lagen om ändring i lagen angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning vore stadgat, komma i åtnjutande av lindring vid utgörande av de avgifter till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning, som å dem belöpte för inkomst, och det avgiftsbelopp, från vilket befrielse sålunda åtnjötes, för året uppginge till sammanlagt minst femtio kronor, den till svenska kyrkan hörande församlingen finge av allmänna medel undfå ersättning med motsvarande belopp;

*Förelag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)*

i proposition nr 225, förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen om skogsaccis och om virkestaxering den 11 oktober 1912;

i proposition nr 227, förslag till

1:o) förordning angående upphörande av allmänna taxeringar till beviljning av fast egendom samt av inkomst m. m.,

2:o) förordning angående ändrade grunder för utgörande av vissa avgifter, samt

3:o) förordning angående gäldande av utlagor, vilka bestämts att utgå efter de för utgörande av kommunalutskylder i allmänhet stadgade grunder;

varjämte Kungl. Maj:t i samma proposition föreslagit riksdagen att vid uppgörande av statsreglering för år 1921 ur riksstaten utsluta i Kungl. Maj:ts förslag till statsreglering upptagna inkomsttiteln »beviljning av fast egendom samt av inkomst» och utgiftstiteln »bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting», båda till ett belopp av 4,600,000 kronor;

i proposition nr 357, förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken, samt

2:o) lag om ändrad lydelse av 2 kap. 23 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

i proposition nr 358, förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, samt

i proposition nr 400, förslag till förordningar om ändring i vissa delar dels av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock av förordningen samma dag om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

I samband med propositionerna hade utskottet till behandling förehaft följande med dem sammanhängande och till utskottet hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren:

Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)

- nr 52, av herr *Johansson, Johan Bernhard*,
 » 258, » » *Östberg*,
 » 259, » » *Kvarnzelius* m. fl.,
 » 260, » » *Rosén*, med instämmande i motionens syfte av
 herr *Vindahl* m. fl.,
 » 261 och 262, av herr *Rosén*,
 » 271, av herr *Trygger* m. fl.,
 » 272—280, av herr *Trygger*,
 » 281, av herr *Clason*.
 » 282, » herrar *Wohlin* och *Johansson, Johan*, i Friggeråker,
 » 283, » herr *Björnsson*,
 » 284 och 285, av herr *Nilsson, Gustaf*,
 » 286, av herr *Larson, Edward*,
 » 297, » » *Lindhagen*,

inom andra kammaren:

- nr 140, av herr *Alvin*,
 » 244, » » *Hallén*, m. fl.,
 » 361, » » *Magnusson* i Skövde,
 » 393, » » *Edén* m. fl.,
 » 394, » » *Hamrin*,
 » 395, » » *Lindman* m. fl.,
 » 396—404, av herrar *Lindman* och *Nilsson* i Bonarp,
 » 405, av herrar *Hage* och *Alvin*,
 » 406, » » *Andersson* i Grimbo och *Ericson* i Öberga,
 » 407, » herr *Forssell* m. fl.,
 » 408, » » *Sköld*,
 » 409, » » *Karlsson* i Gasabäck,
 » 410, » » *Osberg*,
 » 411, » » *Ljungkvist* med instämmande i motionens syfte
 av herr *Skagerberg* m. fl.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,

I) att riksdagen med förklarande, att Kungl. Maj:ts i nedan-nämnda propositioner framlagda förslag, nämligen

i proposition nr 191, förslag till kommunalskattelag

i proposition nr 216, förslag till ändrad lydelse av §§ 15 och 35 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m.,

i proposition nr 222, förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.,

i proposition nr 223, förslag till ändrad lydelse av 52 och 55 §§ i stadgan angående skjutsväsendet den 22 juni 1911,

i proposition nr 224, förslag till lag om ändrad lydelse av 19,

20 och 21 §§ i lagen om reglering av prästerskapets avlöning, den 9 december 1910 m. m.,

*Förslag till
kommunal-
skattelag m. m.
(Forts.)*

i proposition nr 225, förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen om skogsaccis och om virkestaxering den 11 oktober 1912,

i proposition nr 227, förslag till förordning angående upphörande av allmänna taxeringar till beviljning av fast egendom samt av inkomst m. m.,

i proposition nr 357, förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.,

i proposition nr 358, förslag till ändring av vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet,

icke kunnat av riksdagen bifallas, samt

att Kungl. Maj:ts i proposition nr 400 framlagda förslag till förordningar om ändring i vissa delar dels av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock av förordningen samma dag om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas,

i avvaktan på en fullständig kommunalskattereform måtte antaga följande av utskottet upprättade, såsom bilagor till utlåtet fogade förslag:

A) till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst (bil. 1);

B) till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt (bil. 2);

C) till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering (bil. 3);

D) till förordning om kommunal progressivskatt för åren 1921—1924 (bil. 4);

E) till förordning angående särskilda grunder för utgörande av 1921—1924 års allmänna kommunalutskylder m. m. (bil. 5);

F) till förordning angående beräkning av utlagor, som skola utgå i förhållande till 1921—1924 års taxering till beviljning för inkomst eller efter de för utgörande av kommunalutskylder stadgade grunder (bil. 6);

II) att riksdagen måtte medgiva, att det av riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 maj 1908 nr 190 lämnade medgivande om ersättning i vissa fall av allmänna medel åt till svenska kyrkan hörande församlingar på grund av lindring för främmande trosbekännare vid utgörande av vissa avgifter, som belöpte å inkomst av kapital eller arbete, måtte gälla även för det fall, att skattelindringar-

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.*
(Forts.)

na avsåge avgifter för inkomst av fast egendom, kapital eller arbete;

III) att riksdagen måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, med beaktande av de synpunkter utskottet i utlåtandet i särskilda avseenden framhållit, föranstalta om

A) förnyad, skyndsam och allsidig prövning av frågan om en reformerad kommunalskattelagstiftning samt för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill denna prövning kunde föranleda;

B) särskild och skyndsam, förnyad utredning av frågan om den kommunala beskattningen av skog med aktgivande å ena sidan på kommunernas behov av säkra och stadigvarande skattekällor, å andra sidan av angelägenheten att främja ett uthålligt skogsbruk, börande härvid tagas i övervägande, huruvida och i vad mån den kommunala skogsbeskattningen kunde ske i form av en fastighetsskatt grundad på skogsmarkens värde jämte inkomstskatt eller skogsaccis i sammanhang med skogens avverkning, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

C) skyndsam utredning angående ändrade grunder för dels beskattningsnämndernas organisation och taxeringsförfarandet dels uppskattning av fast egendoms värde, avsedda att lända till efterrättelse vid den allmänna fastighetstaxering, som enligt utskottets mening borde verkställas under år 1922, samt för 1921 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

D) skyndsam utredning om ordnande av frågan om skattskyldigs rätt till avdrag från de på grundval av bevillningstaxerad inkomst av fast egendom påförda utskylder till den borgerliga och kyrkliga kommunen för belopp, motsvarande erlagd skogsaccis, samt för 1921 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

E) förnyad utredning av frågan om beskattning av moder- och dotterföretag med särskild hänsyn till beskattning av utländska dotterföretag i Sverige samt den kommunala beskattningen av moder- och dotterföretag, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

IV) att följande i detta utlåtande behandlade motioner, nämligen:

- a) I: 258 av herr Östberg,
- b) I: 259 av herr Kvarnzelius m. fl.,
- c) I: 260 av herr Rosén,
- d) I: 261 av herr Rosén,
- e) I: 262 av herr Rosén,
- f) I: 271 av herr Trygger m. fl.,
- g) I: 272 av herr Trygger,

*Förslag till
kommunal
skattelag m.m.
(Forts.)*

- h) I: 273 av herr Trygger,
- i) I: 274 av herr Trygger,
- j) I: 275 av herr Trygger,
- k) I: 277 av herr Trygger,
- l) I: 279 av herr Trygger,
- m) I: 280 av herr Trygger,
- n) I: 281 av herr Clason,
- o) I: 282 av herrar Wohlin och Johansson i Friggeråker,
- p) I: 283 av herr Björnsson,
- q) I: 284 av herr Gustaf Nilsson,
- r) I: 285 av herr Gustaf Nilsson,
- s) I: 286 av herr Edvard Larsson,
- t) I: 287 av herr Lindhagen,
- u) II: 140 av herr Alvin,
- v) II: 361 av herr Magnusson i Skövde,
- x) II: 393 av herr Edén m. fl.,
- y) II: 394 av herr Hamrin,
- z) II: 395 av herr Lindman m. fl.,
- å) II: 396 av herrar Lindman och Nilsson i Bonarp,
- ä) II: 397 av herrar Lindman och Nilsson i Bonarp,
- ö) II: 398 av herrar Lindman och Nilsson i Bonarp,
- aa) II: 399 av herrar Lindman och Nilsson i Bonarp,
- ab) II: 401 av herrar Lindman och Nilsson i Bonarp,
- ac) II: 403 av herrar Lindman och Nilsson i Bonarp,
- ad) II: 404 av herrar Lindman och Nilsson i Bonarp,
- ae) II: 405 av herrar Hage och Alvin,
- af) II: 406 av herrar Andersson i Grimbo och Ericson i Obergå,
- ag) II: 407 av herr Forssell m. fl.,
- ah) II: 408 av herr Sköld,
- ai) II: 410 av herr Osberg,
- aj) II: 411 av herr Ljungkvist och
- ak) II: 244 av herr Hallén m. fl.;

i den mån de icke blivt av utskottet beaktade eller tillstyrkta, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos fogade åtskilliga reservationer, av vilka några hänförde sig till vissa mindre delar av utskottets förslag, medan andra avsågo utlåtandet i dess helhet. Sistberörda reservationer, tre till antalet, hade avgivits, en av herrar *Gustaf Nilsson, Örne, Möller, Wigforss, Kristensson, Bårg, Lindqvist* i Kosta, *Sjöblom* och *Engberg*, en av herrar *Johansson* i Kälkebo och *Svedberg* samt den tredje av herr *Swartz*.

Herr *Gustaf Nilsson* och hans medreservanter, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort i alla väsentliga punkter innebära en anslutning till Kungl. Maj:ts proposition, hade i reservationen gjort en hemställan i enlighet med denna sin åsikt.

Herrar *Johansson* i Kälkebo och *Svedberg* samt herr *Swartz*

*Förslag till kommunal-
skattelag m.m.*
(Forts.)

hade ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse deras respektive reservationer utvisade.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Trygger: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra särskilda utskottets förevarande betänkande tillåter jag mig hemställa,

att betänkandet punktvis föredrages till avgörande;

att vid behandlingen av punkten 1 först må föredragas 1 §, 2 § och 3 § 1 mom. i den under E behandlade förordning angående särskilda grunder för utgörande av 1921—1924 års allmänna kommunalutskylder m. m. och att vid behandlingen av dessa paragrafer diskussionen må omfatta betänkandet i dess helhet;

att, därest dessa paragrafer oförändrade eller i huvudsak av kammaren godkännas, utskottets utlåtande lägges till grund för ärendets fortsatta behandling med föredragning av de olika punkterna från början i den ordning, vari de i utlåtandet återfinnas, och att vederbörande författningsförslag, där så erfordras, föredrages paragrafvis;

att därest i stället för ovanberörda 1 §, 2 § och 3 § 1 mom. i förordningen angående särskilda grunder för utgörande av 1921—1924 års allmänna kommunalutskylder vissa §§ i något av de reservationsvis framställda författningsförslagen oförändrade eller i huvudsak av kammaren godkännas, detta förslag lägges till grund för den fortsatta överläggningen med föredragning av de olika punkterna från början i den ordning, vari de i förslaget återfinnas, och att vederbörande författningsförslag, där så erfordras, föredrages paragrafvis;

att förslagens text ej må behöva uppläsas i andra delar än sådana, beträffande vilka uppläsning begäres;

att för den händelse något av författningsförslagen kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, vilka blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas, ävensom

att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckningen av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Vad herr Trygger sålunda hemställt bifölls.

Punkten I.

1 och 2 §§ samt 3 § 1 mom. i det av utskottet under punkten I E (bil. 5) tillstyrkta förordningsförslaget.

Dessa delar av utskottets förslag lydde sålunda:

1 §.

För utgörande av vart och ett av 1921—1924 års allmänna utskylder till kommuner, församlingar och skoldisträkt skola, utan

hinder av vad i förordningarna den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet och i stad, förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm, förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, ävensom förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm stadgas, gälla nedan angivna särskilda grunder.

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

2 §.

Vad i de förordningar, som angivas i 1 §, är stadgat om »inkomst av kapital och arbete» skall i stället gälla »inkomst av fast egendom, kapital och arbete».

3 §.

1 mom. Kommunal progressivskatt i enlighet med förordningen om kommunal progressivskatt för åren 1921—1924 skall i den utsträckning, varom nedan stadgas, uttaxeras till täckande av kommuns, församlings och skoldistrikts skattebehov.

Herr statsrådet Nothin: Herr talman, mina herrar! Det nu föreliggande ämnet har varit föremål för livlig diskussion såväl här i riksdagen vid remitterandet av Kungl. Maj:ts proposition till vederbörande utskott som även i pressen och vid hållna föredrag. Många av de skäl, som därvid andragits i den ena eller andra riktningen, äro för kammarens ledamöter tillräckligt väl kända, och för att icke onödigtvis upptaga kammarens tid skall jag därför i det följande ej gå närmare in på vissa delar av det föreliggande problemet. Sålunda torde jag nu helt kunna gå förbi frågan om bristerna i det nuvarande kommunala skattesystemet samt i denna del inskränka mig till att hänvisa till, att man inom utskottet enhälligt konstaterat, »att ett ingripande till rättelse av hittillsvarande missförhållanden ofödröjligen bör ske».

Beträffande det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till kommunalskattereform har från utskottsmajoritetens sida riktats anmärkningar dels mot det sätt, varpå förslaget blivit berett, och dels mot förslagets innehåll i sak. I förstnämnda avseende har utskottsmajoriteten gjort gällande både att förslaget ej blivit utställt till sedvanliga yttranden, och att det föreliggande statistiska materialet ej skulle vara tillfredsställande.

Vad då först angår frågan huruvida det inom finansdepartementet utarbetade förslaget bort utställas till särskilda yttranden, vill jag erinra därom, att detta förslag uppbyggts på grundval av två under 1917 avgivna betänkanden, vilka båda varit utställda till såväl statliga som kommunala myndigheters och även vissa enskilda korporationers hörande. Den för såväl dessa betänkanden som Kungl. Maj:ts förslag gemensamma grundtanken är, att det kommunala skattesystemet bör uppbyggas dels på fristående objektskatter och dels på skatter efter förmåga. Denna princip är genomgående för alla tre förslagen. Utskottets anmärkningar torde alltså grunda sig

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

därpå, att i vissa delar av Kungl. Maj:ts förslag det skett sådana avvikelser från de tidigare avgivna betänkandena, att över förslaget på den grund bort infordras utlåtanden. Nu är det emellertid så, att just i de delar, där avvikelse skett, vederbörande fått tillfälle att yttra sig. Om man först ser på det sätt, varpå objektbeskattningen anordnats i de olika förslagen, så upptaga 1917 års båda betänkanden en fristående fastighetsskatt, och det ena därjämte såsom näringskatt en skatt på produktiv lös egendom. Även det andra betänkandet kan sägas hava i princip uttalat sig för en särskild näringskatt; närmast på grund av att vissa rent taxeringstekniska svårigheter ansetts föreligga, hava emellertid förslagsställarna icke fullföljt den tanken, utan i stället föreslagit en allmän avkastningsskatt, som således ej avser att vara en skatt efter förmåga. Kungl. Maj:ts förslag upptager nu, vad objektbeskattningen angår, en fastighetsskatt och en näringskatt. Bestämmelserna om fastighetsskatten hava utformats på grundval av de båda sakkunnigeförslagen med vissa där emot, huvudsakligen av kammarrätten, framställda erinringar. Beträffande Kungl. Maj:ts förslag till näringskatt upptager detsamma visserligen åtskilliga nya bestämmelser, men så har också förslaget i denna del varit utställt till vederbörande myndigheters och korporationers hörande.

I fråga om den del av Kungl. Maj:ts förslag, som avser att tillgodose en beskattning efter förmåga, ansluter sig den kommunala inkomstskatten i väsentliga delar till nu gällande bestämmelser samt till 1917 års betänkanden. För övrigt har utskottsmajoriteten i sitt förslag till ändring i vissa delar av bevillningsförordningen upptagit många av stadgandena i denna del av Kungl. Maj:ts förslag.

Den progressiva skatten var enligt Kungl. Maj:ts förslag närmast att anse som en tilläggsskatt å den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten, och på denna grund har man ansett, att den ej behöfde utremitteras. Även den progressivskatt, varom utskottet framlagt förslag, är visserligen att anse såsom en dylik tilläggsskatt, men jag vill hava framhållit, att de av utskottet föreslagna bestämmelserna rörande skattebeloppens fördelning och därmed sammanhängande frågor äro av den invecklade art, att just beträffande dem en viss tvekan måste förefinnas rörande lämpligheten av att förelägga riksdagen desamma, utan att någon sakkunnig myndighet haft tillfälle att säga sin mening om saken.

Utskottets majoritet har i utredningsfrågan särskilt erinrat, att utskottet i fråga om den fristående fastighetsskatten, de ändrade grunderna för skogsbeskattningen samt de nya närings- och progressivskatterna saknade den ledning, som kunnat vara att hämta i avgivna utlåtanden. Häremot vill jag framhålla, att sakkunniga myndigheter så gott som enhälligt just tillstyrkt en fristående fastighetsskatt, och att bestämmelserna rörande skogsbeskattningens anordnande ej innehålla något nytt utöver 1917 års båda betänkanden, över vilka betänkanden samtliga vederbörande haft tillfälle att även avgiva yttranden. Beträffande näringskatten har jag förut berört, att förslaget varit utremitterat; utskottets erinringar i fråga om progres-

sivskatten synas så mycket mindre befogade, som utskottet i den delen kommit med ett förslag, vilket, såsom jag nyss nämnt, innebär väsentligt mer invecklade bestämmelser. När man ser på utskottets erinringar i nu berörda delar, bör man ihågkomma, att det starkaste motståndet riktat sig mot just den del av Kungl. Maj:ts förslag, som blivit varnast tillstyrkt av de sakkunniga myndigheterna, nämligen den fristående fastighetsskatten.

*Förslag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)*

Utskottets majoritet har vidare framhållit, att det föreliggande statistiska materialet ej vore tillräckligt belysande. Jag vill då till början erinra, att man aldrig kan få något material, som kommer att ligga närmare i tiden i förhållande till statsmakternas beslut än vad nu är fallet. Provtaxeringen ägde rum under år 1918, och den statistiska bearbetningen har därefter pågått så gott som oavbrutet under hela tiden till början av innevarande år. Det säger sig självt, att det är omöjligt att, från det en provtaxering verkställts, under ett enda år hinna bearbeta det statistiska materialet och utarbeta författningsförslag till nästa lagtima riksdag, särskilt om man, såsom utskottets majoritet gjort gällande, skall inhämta yttranden »rörande skattesystemet såsom ett helt, med hänsyn till de föreslagna olika skatteformernas samlade verkan på skilda grupper av skattskyldiga och i skilda delar av landet». Någon anmärkning mot den omfattning, i vilken provtaxeringen verkställts, läser utskottets majoritet icke hava avsett att framställa, detta så mycket mindre som riksdagen tidigare haft tillfälle att yttra sig i just denna fråga. Beträffande kompetensen hos de taxeringsmyndigheter, som verkställt provtaxeringen, vill jag ha anmärkt, att denna taxering verkställdes av en särskild kvalificerad taxeringsförrättare.

Vad angår den av utskottsmajoriteten åberopade omständigheten, att djupgående ändringar i de ekonomiska förhållandena uppstått efter den tidpunkt, från vilken utredningens primärsiffror äro hämtade, vill jag erinra, att dessa ändringar gått i sådan riktning, att de ekonomiska förhållandena numera förete en från normala tider om möjligt än mera avvikande bild. Därest man, för att använda utskottsmajoritetens ord, anser, »att ett ingripande till rättelse av hittillsvarande missförhållanden ofördröjligen bör ske», så synes man icke heller hava annat val än att begagna sig av det föreliggande statistiska materialet. Det torde säkerligen alltid komma att ställa sig så, att en provtaxering endast kan bli en fingervisning rörande det sätt, på vilket repartitionstalen böra avvägas. Den slutliga justeringen av dessa repartitionstal och av skatteskalorna kan ske först, sedan man erhållit en verkligt praktisk erfarenhet om hur skattesystemet verkar. Chefen för finansdepartementet har också i sitt anförande till statsrådsprotokollet på sin tid framhållit, att, sedan man vunnit denna erfarenhet, repartitionstal och skatteskalor böra »upptagas till förnyad prövning».

I anslutning härtill vill jag med ett par ord beröra utskottets ståndpunkt, att ett förbättrat taxeringsförfarande bör vara en förutsättning för den slutliga kommunalskattereformen. Givet är, att därest man nu från början skolat taga upp denna fråga, det kunnat

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

allvarligen diskuteras, huruvida ej den bort föregås av en reformering av taxeringsförfarandet. Emellertid tror jag likväl, att den regering, som bestämde sig för att först upptaga själva skattereformen, handlat riktigt. Frågan om huru taxeringsnämnderna skola sammansättas och organiseras, blir nämligen alltid i sista hand beroende av de uppgifter, som dessa taxeringsnämnder skola få; och vilka dessa uppgifter komma att bli, vet man ej förrän skattereformen ligger klar. I varje fall synes nu ej hava funnits något val. Skattereformen låg förberedd efter 20-årigt utredningsarbete, och man kunde då ej utan vidare skjuta den åsido på oviss tid för att upptaga frågan om taxeringsförfarandet och låta den frågan föregå.

Beträffande själva sakfrågan har den huvudsakligaste striden stått rörande de i det kungliga förslaget upptagna fristående objekt-skatterna, enkannerligen fastighetsskatten. Utskottsmajoriteten gör gällande, att dessa objekt-skatter skulle innebära en dubbelbeskattning, som »måste befaras komma att medföra orättvisa och bliva en alltför tyngande skattebörda» för fastighetsägare och näringsidkare, varjämte utskottet förmenar, att provtaxeringstabellerna ingalunda kunna anses jäva dessa farhågor med hänsyn särskilt till de förändrade förhållanden, som inträtt efter tidpunkten för provtaxeringen.

Då utskottets majoritet själv medgivit, att »en viss objektbeskattning i kommunerna kan vara behöfvig och berättigad» samt föreslagit en dylik skatt, skall jag ej här upptaga tiden med någon diskussion rörande de principiella skälen för den särskilda objektbeskattningen av fast egendom, utan skall inskränka mig till att efterse, i vad mån företräde bör givas åt Kungl. Maj:ts förslag eller den av utskottsmajoriteten förordade anordningen. Jag vill därvid erinra, att då objektbeskattningen och inkomstbeskattningen avse olika grunder, talet om, att desammas anordnande vid sidan av varandra skulle innebära dubbelbeskattning, saknar allt fog. Emellertid kommer det ju icke så mycket an på, om den enskilde skattskyldige skall fullgöra sin skatt genom en eller två skatteformer, utan för den skattskyldige ter det sig nog så, att det är det totala skattetrycket på varje särskild skattskyldig, som är avgörande. Om man då granskar de statistiska tabellerna, finner man, att av egnahemsägare och småbrukare — jag har här medräknat alla dem, vilkas fastigheters taxeringsvärde ej överstiger 10,000 kronor — ungefär hälften får lägre skatter enligt Kungl. Maj:ts förslag och den andra hälften lägre skatter enligt utskottets förslag. Emellertid bör man frånräkna de socknar, i vilka skogsaccisen spelar en mera betydande roll — utskottsmajoriteten avser nämligen en avkortning i en eller annan form av denna skogsaccis — och vid sådant förhållande blir den nu föreliggande statistikken i dessa socknar missvisande beträffande utskottets förslag. Om man då ser på resultatet i de övriga kommunerna, finner man, att utskottsförslaget i förhållande till propositionen bereder lättnad endast för 8 egnahemsägare eller småbrukare, under det icke mindre än 24 dylika skattskyldiga få lättnad i förhållande till utskottsmajoritetens förslag vid tillämpning av bestämmelserna i den kungl. propositionen. Talet om att denna proposition skulle innebära

en orättvis dubbelbeskattning, visar sig såhunda ej äga något sakligt underlag. Förklaringen härtill är att söka i den omtäandigheten, att den ringa ökningen i antalet skattekonor för nu avsedda skattskyldiga vid tillämpning av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förslag i regel mer än uppväges av den minskning i utdebiteringen på varje skattekonas, som detta förslag medför i jämförelse med utskottsmajoritetens.

Särskilt vid en jämförelse fastighetsägarna emellan måste emellertid enligt min uppfattning en fristående objektbeskattning visa sig medföra ett bättre och rättvisare resultat. Därigenom att till grund för samtliga fastighetsägarers skattskyldighet lägges jämväl den verkliga inkomsten, sådan densamma uppskattats vid taxeringen till kommunal inkomstskatt, åstadkommes att, samtidigt som *alla* fastighetsägare hava att bära en objektskatt, vederbörlig hänsyn även toges till den verkliga skatteförmågan. Så blir däremot ej fallet vid tillämpning av utskottsmajoritetens förslag. Den välsituerade fastighetsägaren, som har en relativt hög inkomst av sin fastighet, får betala skatt endast för denna inkomst; den skuldsatte fastighetsägaren eller den som eljest i förhållande till fastighetens taxeringsvärde har en liten nettoinkomst, får betala skatt för mera än sin verkliga inkomst, och denna ökning i skattskyldigheten blir större, ju mindre inkomsten är i förhållande till fastighetens värde eller ju mer skuldsatt fastighetsägaren alltså är. Detta innebär med andra ord, att utskottsmajoriteten i stället för att lägga en objektbeskattning på samtliga fastighetsägare lägger en sådan endast på dem som ha en svag ekonomisk ställning eller eljest ringa inkomster. En granskning av tabellerna giver också närmast vid handen, att för de jordbrukare, som av sina fastigheter hava en behållen nettoinkomst av mindre än 6 % av fastigheternas taxeringsvärde, Kungl. Maj:ts förslag skulle vara att föredraga framför utskottsmajoritetens förslag. Visserligen är det riktigt, som utskottet påpekar, att ändrade ekonomiska förhållanden inträffat efter tiden för provtaxeringen: men de ändringar, som i sådant avseende skett, torde nog hava medfört, att fastighetsägare vid tillämpning av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förslag skulle bli *lägre* och icke *högre* beskattade än vad tabellerna giva vid handen.

Utskottets majoritet har särskilt riktat sig mot det sätt, varpå skogsbeskattningen anordnas enligt Kungl. Maj:ts förslag. Med den något modifierade avfattning, som hitrörande bestämmelser skulle erhålla enligt herr Gustaf Nilssons m. fl. reservation, utsäges tydligen, att den växande skogen skall uppskattas allenast till sitt värde vid uthålligt skogsbruk. Vid sådant förhållande lär från skogsvårds-mannahåll knappast riktas någon anmärkning mot *sättet* för skogens värdering, utan från den sidan torde kvarstå endast de erinringar, som avse frågan huruvida den växande skogen *över huvud* skall göras till förmån för objektbeskattning. Kravet på, att den växande skogen skall undantagas från dylik beskattning, har sin förnämligaste grund i farhågor för, att en beskattning skulle föranleda till överdriven skogsavverkning. Givetvis kan icke mer än en mening råda om önsk-

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

*Förslag till
kommunal-
skattelag m. m.*
(Forts.)

världheten av en ur nationalekonomisk synpunkt tillfredsställande skogsvård, men å andra sidan måste det tillses, att kommunerna i Sveriges skogsbygder ej komma att sakna behöflig tillgång på beskattningsföremål. Jag tror, att de från skogsvårdsmannahåll uttalade farhågorna skola visa sig vara överdrivna. I varje fall kan jag icke finna, att utskottets majoritet har fog för sina erinringar i denna del, då utskottet själv samtidigt föreslår en fastighetsskatt å den växande skogen efter ett repartitionstal av $\frac{6}{100}$ % i stället för i regeringsförslaget upptagna $\frac{3}{100}$ % av skogsvärdet.

Utskottsmajoriteten gör gällande, att hela spörsmålet om skogens taxering och beskattning f. n. icke befinner sig i ett sådant skick, att en tillfredsställande lösning därav nu kan vinnas. Detta uttalande är fullt riktigt i vad detsamma kan hava avseende å utskottets egen ståndpunkt till frågan om skogsaccisen. Utskottet har nämligen här kommit in på en ståndpunkt, ur vilken det icke självt kan anvisa utvägen utan begär utredning till nästa riksdag. Det synes anmärkningsvärt, att man velat förorda ett författningsförslag, som måste kompletteras med bestämmelser, rörande vilkas innehåll man icke kunnat giva någon anvisning, detta sannolikt på den grund att frågan ej torde kunna lösas på ett rationellt sätt.

Vad angår näringsskatten, så skall jag ej nu upptaga tiden med en redogörelse för de ofta omdebatterade skälen för en intresse- eller objektbeskattning.

De av utskottsmajoriteten framställda anmärkningarna mot näringsskattens konstruktion torde ej behöva väga alltför tungt, då utskottet ej förmått angiva, i vilken riktning ändring borde ske. Ett par av utskottets anmärkningar synas mig för övrigt giva vid handen, att utskottet knappast tillräckligt beaktat, vad frågan gäller. Jag vill i detta hänseende erinra om utskottets påstående, att man vid näringsskattekapitalets bestämmande ej borde taga hänsyn till ett företags »meravkastning» (det vill säga den del utav avkastningen, som överstiger vissa procent av det i företaget nedlagda kapitalet) eftersom denna meravkastning föreslås till särskild beskattning även genom den kommunala progressivskatten. Detta påstående kan ej hava avseende å enskilda skattskyldiga, eftersom i fråga om dem progressivskatten beräknas endast efter den beskattningsbara inkomstens belopp. Någon »meravkastning» har därvidlag så mycket mindre någon betydelse, som av två enskilda med samma inkomst, den, vilken har den större förmögenheten och således den mindre »meravkastningen» tvärtom får högre skatt. Vad bolagen återigen angår, så är det väl sant, att man med hänsyn till den skattskyldighet, som redan åligger aktieägarna, velat i motsats till vad nu är fallet bereda bolagen den lättnad, att progressivskatt ej skall utgöras för den del av inkomsten, som kan motsvara allenast skälig ränta å bolagets kapital. Men ej kan man väl med fog taga just denna skattelindring till utgångspunkt för ett krav på ytterligare skattelindring. För övrigt bör ihågkommas, att den meravkastning, varom talas i förslaget till näringsskatt ingalunda sammanfaller med eller ens be-

räknas efter samma grunder som den del av bolags inkomst, för vilken befrielse från progressivskatt icke ansetts påkallad.

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

Beträffande progressivskatten så är det visserligen sant, att den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen kunde komma att verka något summariskt. Emellertid hade man därvid ansett det önskligt att vid införandet av en ny skatt ej genom invecklade bestämmelser försvåra eller äventyra en rätt tillämpning. Sett ur denna synpunkt måste de av utskottet i vissa hänseenden vidtagna ändringarna vara ägnade att väcka betänkligheter. För vissa fall har det t. o. m. visat sig helt omöjligt att konsekvent utföra en progressiv beskattning enligt utskottets linjer. Då emellertid utskottets ledamöter i stort sett äro ense i förevarande avseende, skall jag ej onödigtvis upptaga tiden med denna fråga.

Vad angår den av utskottsmajoriteten förordade nedsättningen av skatteskalan, vill jag hava framhållit, att redan den av Kungl. Maj:t föreslagna skalan innebär en väsentlig svagare progressivitet i beskattningen än vad som gäller för statsbeskattningens vidkommande. För övrigt bör erinras, att maximiskatten enligt utskottets förslag numera uppnås först vid en så hög inkomstgräns, att progressivskattens så att säga toppskala får betydelse endast för ett fåtal kommuner i landet.

De provisoriska ändringar i gällande kommunalskattesystem, som av utskottsmajoriteten föreslås, kunna i stort sett sammanfattas i 3 huvudpunkter:

1) Beskattning av inkomst utav fast egendom i den mån samma inkomst överstiger 6 resp. 5 % av fastighetens taxeringsvärde;

2) Införande i bevillningsförordningen av åtskilliga av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förslag till kommunal inkomstskatt;

3) En progressiv tilläggsskatt, varav en del går till fördelning mellan resp. förvärvskommuner och återstoden får disponeras för utjämningsändamål.

Vad då först angår beskattningen av den vissa procent av taxeringsvärdet överskjutande inkomsten av fast egendom, har jag förut framhållit, hurusom ett dylikt beskattningssystem ej är ägnat att bereda rättvisa mellan fastighetsägare inbördes. Därtill kommer emellertid, att det synes ovisst, i vad mån denna reform blir av betydelse för kommunerna. Bevillningsutskottet vid 1919 års riksdag, som hade att handlägga en motion, däri föreslogs en lagändring i samma riktning, yttrade härom följande: »Det torde kunna antagas, att åtminstone beträffande större jordbruksfastigheter den verkliga inkomsten blott undantagsvis kan komma att överstiga 6 % av de nya värdena, men i många fall stanna vid lägre belopp. Härav blir då också en följd, att den marginal mellan verklig och antagen procentuell inkomst, varpå motionären byggt sitt yrkande, reduceras eller helt försvinner.» Även om emellertid bevillningsutskottet något underskattat vikten av den utav motionären vid 1919 års riksdag föreslagna författningsändringen, minskas dock ytterligare betydelsen av den av utskottsmajoriteten förordade anordningen därigenom, att en avkortning av skogsaccisen tänkts skola ske i en eller annan form.

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

Härtill kommer, att verkningarna nu ej alls låta sig överskådas då man ej ens vet, huru denna nedsättning av accisen skall ske och än mindre, huru den kommer att verka.

Beträffande de i bevillningsförordningen i övrigt förordade ändringar, så hava visserligen gjorts vissa beräkningar rörande deras verkningar. Emellertid vill jag erinra om, att de föreslagna skattefria avdragen under nu rådande dyrtid icke torde vara tillfyllest, utan att man, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, måste tänka sig en förhöjning av dessa avdrag. Nu har man emellertid mig veterligen ej undersökt, huru en dylik förhöjning komme att verka vid tillämpning av de utav utskottsmajoriteten i övrigt förordade bestämmelser. Antalet skattekronor är så gott som undantagslöst avsevärt mindre enligt utskottets än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Vid en förhöjning utav avdragen torde denna skillnad göra sig ännu mera kännbar. Jag är icke i tillfälle att höröver framlägga några beräkningar, men jag befarar, att det skall visa sig, att i vissa kommuner utdebiteringen per bevillningskrona kommer att stiga till överraskande belopp. Den förut påtalade ojämnheten vid fastighetsbeskattningen kommer därvid att göra sig så mycket mera kännbar, som just de sämre ställda fastighetsägarna, d. v. s. de, vilkas inkomst ej uppgår till 6 resp. 5 % av fastigheternas taxeringsvärden, ej få åtnjuta några avdrag utan allenast vidkännas en ytterligare förhöjning i sin skattskyldighet. Enligt min uppfattning kommer till följd av nu berörda och därmed sammanhängande förhållanden att på en skatteutjämning ställas berättigade krav av den omfattning, att desamma icke kunna tillgodoses genom den av utskottsmajoriteten tänkta anordningen.

Vad slutligen angår progressivskatten så har jag i det föregående berört frågan om sättet för densammans anordnande. Jag vill här inskränka mig till att erinra därom, att det statistiska materialet ej giver någon ledning för bedömande av, huru den av utskottet föreslagna uppdelningen av progressivskatten mellan förvärvskommunerna kommer att verka.

Såsom en sammanfattning av det senast anförda torde sålunda kunna sägas, att man i stort sett ej får någon överblick över verkningarna av det av utskottsmajoriteten förordade provisoriet.

Nu synes utskottet förmena, att, då det endast gäller provisoriska åtgärder, frågan är av mindre vikt. Emellertid måste ihågkommas, att under de år, som ett dylikt provisorium skulle tillämpas, kommunernas skattebehov är detsamma, vare sig det tillgodoses på det ena eller det andra sättet, samt att olägenheterna för de enskilda skattskyldiga av ett oriktigt skattesystem äro desamma, vare sig systemet åsättes etiketten av provisorium eller ej. Utskottsmajoritetens ståndpunkt skulle således äga fog fyr sig allenast under den förutsättningen, att det av regeringen framlagda skatteförslaget vore definitivt jämväl i den meningen, att det ej skulle kunna ändras, *även om* det visade sig vara oriktigt. Något sådant har givetvis aldrig varit eller kunnat vara avsett. Regeringen är visserligen av den uppfattning, att kravet på en rättvis och riktig beskattning bäst

komme att tillgodoses genom det av regeringen framlagda skattesystemet, samt att de jämkningar som kunna föranledas av erfarenheterna vid den praktiska tillämpningen av detsamma komma att inskränka sig till justeringar av skatteskalor och repartitionstal samt till de smärre jämkningar i skilda stadganden, vilka så gott som alltid visa sig erforderliga efter någon tids tillämpning av en helt ny lagstiftning. Emellertid är från regeringens sida intet att invända, om man vill ytterligare betrygga den alltid förefintliga rätten till omprövning genom att uttryckligen begränsa kommunalskatteförfattningarnas giltighet till vissa år.

Förslag till kommunalskattelag m.m.
(Forts.)

Jag vill i detta sammanhang hava erinrat om utskottets uttalande, att utskottet erfarit saknaden av utlåtanden rörande det nya skattesystemet såsom ett helt med hänsyn till de föreslagna olika skatteformernas samlade verkan på skilda grupper av skattskyldiga och i skilda delar av landet. Genom den granskning, som av mig tidigare verkstälts av samtliga de över 1917 års förslag avgivna yttranden, har jag bibragt den uppfattningen, att den kommunala sakkunskapen icke gör sig gällande, då man ute i landet har att verkställa granskning av ett utremitterat förslag utav den omfattning, som en ny kommunalskattelag givetvis alltid måste få; det var endast ett fåtal kommunala myndigheter eller korporationer, som över huvud taget upptogo de båda betänkandena till skärskådande. Av helt annan, för att ej säga, genomgripande betydelse blir däremot denna praktiska sakkunskap, då den har att yttra sig på grundval av erfarenheterna från en redan tillämpad författning. Med hänsyn härtill måste det också anses vara av synnerlig vikt, att de ändringar i det kommunala skattesystemet, som nu beslutas, gå i en riktning, i vilken man kan antaga, att den slutliga lösningen kommer att ske. Först under sådana omständigheter bliva erfarenheterna från »provisoriet» tillämpning av verklig betydelse för frågans slutliga behandling.

Utskottsmajoriteten har — under förmenande att propositionens grundvalar icke vore hållbara för en slutlig lösning — uttalat att det vore ett otillåtligt experimenterande på ett betydelsefullt och ömtåligt område, om man godtog dem i en försökslagstiftning. Såvida ej utskottsmajoriteten anser, att den slutliga lösningen bör sökas i den av utskottet såsom provisorisk angivna riktningen, synes mig nyss nämnda uttalande snarare och med bättre fog kunna riktas just mot en tillämpning av utskottets förslag.

Utskottsmajoriteten hemställer, att riksdagen måtte hos Kungl Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av de synpunkter utskottet i särskilda avseenden framhållit, föranstalta för nyad, skyndsam och allsidig prövning av frågan om en reformerad kommunalskattelagstiftning. Vid den granskning av motiveringen med dess av utskottet åberopade synpunkter återfinnas åtskilliga uttalanden *mot* ett anordnande av den kommunala beskattningen på sätt Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet inleder sålunda sin kritik av innehållet i Kungl. Maj:ts förslag med en förklaring, att »utskottet har bestämda invändningar att göra mot vissa punkter i det föreslagna

Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)

nya skattesystemet». Senare förklarar utskottet, att det varit »omöjligt att tillstyrka en lösning av den kommunala skattefrågan efter den kungl. propositionens linjer». När man därefter kommer till den del av utskottsmotiveringen, som speciellt avser skrivelseförslaget, återfinner man samma underkännande av riktlinjerna i Kungl. Maj:ts förslag. Det talas nämligen om, att den förnyade prövningen bör utgå från *dels* »det *material*, som sammanförts i Kungl. Maj:ts proposition» (således ej från synpunkterna i propositionen), *dels* de uppslag, som framlagts av reservanterna bland 1919 års sakkunniga, *dels* slutligen från de synpunkter, som framkommit i de vid riksdagen väckta motionerna och i utskottets föregående uttalande. Emellertid lämnar utskottsmajoriteten *ingen* upplysning om de positiva riktlinjer, efter vilka den anser lösningen bör ske. Givetvis är det dock så, att den, vilken så bestämt tager avstånd från en frågas lösning i en riktning, som utskottsmajoriteten här gjort, därvid måste hava letts av den uppfattningen, att lösningen bör sökas i *viss* annan riktning. Jag vill därför här rikta en fråga till herrarna av utskottsmajoriteten: »efter vilka riktlinjer anse ni, att kommunalskattefrågan bör lösas». Jag anser mig hava så mycket mera fog att göra denna fråga, som alla de, vilka anse, att kommunalskatteproblemet tränger till sin lösning — och på denna punkt råder ju enighet — måste säga sig, att riksdagen icke kan visa från sig det förslag till lösning, som nu framlagts efter ett 23-årigt utredningsarbete, utan att riksdagen samtidigt giver positiva direktiv för, huru frågan bör lösas.

Herr Swartz: Herr talman, mina herrar! Den kungliga propositionen, angående vilken utskottets utlåtande nu föreligger, har av olika anledningar motsetts med en viss spänning.

Dels berörde den ju en fråga av genomgripande vikt och betydelse, en sådan som angick samhällets alla medlemmar, var och en för sig, och som under ett stort antal år varit föremål för beredning. Dels har den ju redan länge så att säga kastat sin skugga framför sig, då ärendets upptagande från Kungl. Maj:ts sida haft en sprängning av den föregående ministären till följd.

Enär denna sprängning medförde de *liberala* medlemmarnas utträde ur regeringen, är det naturligt, att den föreställningen ganska allmänt gjorde sig gällande, att kommunalskatteförslaget fotats på grunder, vilka ur *borgerlig* synpunkt måste anses vara oantagliga. Under sådana förhållanden är det ju ej att undra på, att från borgerligt håll en ganska stark misstro mot förslagets tendenser från början gjorde sig gällande, och jag vill ingalunda fördölja, att även jag i ej oväsentlig mån delade denna misstro. Det var sålunda ingalunda med någon förutfattad mening till det kungliga förslagets förmån, som jag, såsom medlem av det särskilda utskottet, gick till dess närmare granskning, snarare tvärtom.

Emellertid dröjde det ej länge, innan jag började få den uppfattningen, att min misstro ej var väl grundad, och ju mera jag inträngde i förslagets bestämmelser, desto mera övertygad blev jag

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

därom, att propositionen ingalunda stödde sig på några särskilt socialistiska grunder, utan tvärtom på det hela taget utgick från ett betraktelsesätt, som ganska allmänt och utan hänsynstagande till några klasspolitiska synpunkter gjorts gällande inom lagstiftningen på nu ifrågavarande område, och till vilket även jag för min ringa del tidigare i viss mån givit min anslutning. Visserligen syntes en del bestämmelser, måhända i främsta rummet med avseende på progressivskatten, men även i en del andra hänseenden, vara av en väl kraftigt ingripande beskaffenhet, men sådant borde ju kunna mildras och dämpas, då som sagt själva grundprinciperna syntes ganska antagliga.

När jag kommit så långt, ansåg jag det vara min ofrånkomliga plikt att söka i möjligaste mån bereda framgång åt ett förslag, som med hänsyn till sina grunddrag syntes mig vara av beskaffenhet att kunna i hög grad befordra lösningen av den viktiga och så länge på dagordningen stående kommunalskattefrågan. Som jag redan sagt, funnos i det kungl. förslaget åtskilliga bestämmelser, som jag dels icke kunde gilla, dels ej vågade föreslå till omedelbart definitivt antagande, utan vilka jag, ehuru jag fann dem principiellt riktiga, ansåg böra, såsom varande av hittills i vårt land ny och oprövad innebörd, försöksvis under ett mindre antal år komma till tillämpning, på det att man efter försökstidens slut med större visshet kunde fullborda reformen. Jag inriktade därför mina bemödanden på att åstadkomma sådana modifikationer i det kungl. förslaget, att nyss berörda båda syftemål skulle kunna ernås. I vissa delar hade jag glädjen kunna förena mig i det slut, till vilket utskottets majoritet kom, särskilt med avseende på omläggningen av bestämmelserna rörande progressivskattens skalor, ävensom rörande denna skatts utgående inom hemkommunerna. I andra delar, för vilka jag strax skall redogöra, har jag ej kunnat ansluta mig till majoritetens mening, och då jag i avseende på vissa särskilda punkter ej heller kunnat förena mig med någon av de andra grupperna av reservanter mot utskottsmajoriteten, har jag nödgats i en särskild reservation framlägga min mening i frågan. Att jag gjort detta i form av ett fullständigt utarbetat kommunalskatteförslag med därtill hörande följdförfattningar har framför allt haft sin grund i min önskan att så tydligt och fullständigt som möjligt framlägga mina tankar i en högviktig fråga, med vars förberedande behandling jag på ett tidigt stadium tagit en viss närmare befattning, men i vars slutgiltiga avgörande jag med största sannolikhet ej kommer att deltaga.

Jag vill ej här ingå i en alltför detaljerad redogörelse för innehållet i detta mitt förslag. Jag tillåter mig hänvisa till reservationen i dessa stycken samt till den motivering, som åtföljer reservationen, och uti vilken mina åsikter fått ett så klart och fullständigt uttryck som möjligt. En möjligast kort sammanfattning av de huvudpunkter, uti vilka jag skiljer mig å ena sidan från utskottets förslag och å andra sidan från Kungl. Maj:ts proposition torde dock vara på sin plats.

Förslag till
kommunal-
skattelag m. m.

(Forts.)

Den grundväsentliga skillnaden mellan utskottets majoritet samt Kungl. Maj:t och samtliga reservanterna utgöres av den olika uppfattningen angående den eller de grunder, på vilka ett rationellt kommunalskattesystem bör uppbyggas. Under det att Kungl. Maj:t — och med Kungl. Maj:t reservanterna — anse, att vid sidan på skatt på inkomst — dels proportionell, dels progressiv — böra utgå särskilda skatter till kommunen på sådana föremål och företag, som äro med kommunen närmare förbundna, än vad fallet måste anses vara med övriga till kommunen skattskyldiga, håller utskottet före, att i grund och botten likaväl inom kommunen som inom staten i dess helhet all skatt skall utmätas — såsom det heter — efter »förmåga», och att därför i själva verket endast varje skattskyldigs verkliga inkomst borde vara underlag för den från honom utgående skatten. En viss modifikation i denna principiella ståndpunkt har utskottet dock måst medgiva, beroende på nödvändigheten för kommunerna att likväl under alla förhållanden hava att räkna med möjligheten att kunna erhålla *någon* skatt, oberoende av kommunmedlemmarnas inkomstförhållanden. Insikten om nödvändigheten av att bereda kommunerna en sådan trygghet har föranlett utskottet föreslå införandet av en *kombinerad fastighets- och inkomstskatt* på sådant sätt, att där inkomsten av fastighet ej uppgår till 6 % resp. 5 % av taxeringsvärdet, fastighetsskatt alltid skall såsom hittills utgå efter en till nämnda procenttal beräknad inkomst av fastigheten. Att en dylik beskattning på alla sådana fastighetsägare, vilkas inkomst av fastigheten ej uppgår till 6 % resp. 5 % av taxeringsvärdet, kommer att verka såsom en ren objektskatt torde ej kunna bestridas. Men frågan blir då, huruvida, även om för kommunernas vidkommande en nöjaktig garanti vinnes för tillfredsställelandet av kommunens oundgängliga skattebehov från fastighetsägarnas sida, anordningen kan sägas skipa rättvisa mellan dessa inbördes. I min reservation har jag ägnat denna fråga en ganska ingående granskning, som jag emellertid ej skall trötta kammaren med att här återgiva — jag tillåter mig hänvisa till mina uttalanden härom på sidd. 359—361 i utskottsutlåtandet, där det synes mig tydligt ådagaläggas, att enligt utskottets förslag i många fall fastighetsägaren skulle träffas av vad utskottet kallar »dubbelbeskattning» på ett kraftigare sätt än till och med enligt Kungl. Maj:ts förslag och då ännu mycket kraftigare än enligt mitt reservationsvis framlagda förslag, som ju rör sig med lägre repartitionstal för fastighetsskatten än det kungl. förslaget. För övrigt tillåter jag mig hänvisa till den utförliga och för denna sak fullt bindande bevisning, som i detta avseende nyss presterades från statsrådsbänken.

Det förslag, som utskottet nu framställer, är ingalunda nytt. Det motsvarar mycket nära det, som majoriteten inom 1897 års kommitté avgav, vilket förslag emellertid avstyrktes av åtskilliga myndigheter, som däröfver avgävo yttranden, bland andra även av kammarrätten, vilken med hänsyftning just på detta förslag anförde bl. a., att »den av kommittén förordade principen av en in-

tressebeskattning» — både kommittén och kammarrätten karakteriserade skatten på det sättet — »icke sträckte sina verkningar längre än till en viss gräns, men å andra sidan innanför denna gräns verkade med fullständigt åsidosättande av skatteförmågan, vilken dock, även den, skulle enligt den antagna reformplanen ses till godo vid den kommande beskattningen».

*Förslag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)*

Efter denna kritik har den av 1897 års kommitté framförda tanken lagts å sido, och ansträngningarna hava i stället inriktats på att vid sidan av en kommunal inkomstbeskattning åstadkomma ett system av fristående objektskatter, vilket ock inom kommittén förordats av en reservant, kammarrättsrådet Östberg. Kungl. Maj:ts förslag är ock fotat på denna inom det kommunala skatteväsendet allmänt antagna princip, vilken alltså utgår därifrån, att på bl. a. fastigheterna i en kommun skall läggas en särskild skatt, oberoende av fastighetsägarens inkomst av sin fastighet, varefter denna inkomst skall för sig beskattas såsom all annan inkomst, med rätt till alla de avdrag, som vid inkomstbeskattning i gemen äro medgivna. Att detta medför en vida jämnare och för fastighetsägarna inbördes rättvisare beskattning än vad utskottets förslag skulle göra, torde knappast kunna förnekas, och är som sagt erkänt inom såväl teorien som praktiken. Jag betonar vad jag uttalat även i reservationen, att mig veterligt ingenstädes i teorien förordats ett system liknande det av utskottet föreslagna.

I vilken mån fastigheterna inom en kommun såsom sådan böra bidra till täckande av kommunens utgifter, eller med andra ord vilket repartitionstal lämpligen bör bestämmas för fastighetsskatten är, liksom frågan om repartitionstalen för övriga skatter, en sak för sig, till vilken jag senare skall återkomma. Med det nu senast sagda har jag endast velat framhålla, att då, såsom jämväl utskottet erkänner, en särskild beskattningsform för fastigheterna inom en kommun erfordras, den av Kungl. Maj:t föreslagna är att föredraga framför den av utskottet förordade.

Uti det system av objektskatter, vilket av Kungl. Maj:t föreslås skola upprättas vid sidan av inkomstskatterna, ingår även *näringskatten*. Mot en dylik skatt hava från olika håll rätt kraftiga gensagor höjts. Flera för näringarna representativa korporationer hava avstyrkt densamma under framhållande bland annat därav, att skatten ej syntes vara till fyllest motiverad av gemensamt kommunalt intresse, och utskottet har anslutit sig till avslagsyrkandet under hänvisning dels till den »dubbelbeskattning», utskottet ansåge bliva följden jämväl av denna skatt, dels till de tekniska svårigheter, som enligt kammarrättens utlåtande skulle möta för taxeringsförfarandet, dels ock till skattens konstruktion, vilkens praktiska lämplighet kunde vara tvivel underkastad, även om den låte sig teoretiskt motiveras.

Gentemot dessa invändningar och betänkligheter synes mig böra erinras därom, att den bärande grunden för en skatt av denna beskaffenhet givetvis är av med fastighetsskattens närbesläktad natur. Näringsföretagen inom en kommun måste i likhet med fastig-

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

heterna anses vara mera bundna vid kommunen och i följd därav också mera solidariska med kommunen än samhällsmedlemmarna i allmänhet. Med avseende å fastigheterna är ju ett sådant närmare förhållande allmänt erkänt, och särskild beskattning av desamma är ju ock, om även under olika former, från alla håll föreslagen. Det synes då vara en akt av rättvisa gentemot fastighetsägarna att även låta näringsidkare bära en särskild skatt till kommunen, om än av en något lindrigare beskaffenhet, motiverad av det måhända något lösare förhållandet till kommunen i jämförelse med fastighetsägaren. Det berättigade i en sådan anordning torde ganska tydligt framstå, om man tänker sig det fall — vilket förvisso ej behöver uppkonstrueras — att en betydande industriell anläggning inom en kommun något år ginge utan vinst och således ej kunde inkomstbeskattas för kommunens räkning. Näppeligen någon torde väl finna det fullt i sin ordning, att det företaget, som dock i lika hög grad, som om det haft god vinst av sin drift, haft nytta av kommunens anordningar och som måhända just på grund av det mindre framgångsrika resultatet av sin verksamhet förorsakat kommunen ökade utgifter, exempelvis för fattigvård, skulle vara helt befriat från annan skatt till kommunen än tilläventyrs utgående fastighetsskatt. Nog synes det väl ändå vara i sin ordning, att likaväl näringsföretagen som fastigheterna betala en viss tribut till kommunen, oavsett det växlande resultatet av verksamheten. Ett liknande antagligen på erfarenhet grundat exempel anföres av Konungens befallningshavande i Blekinge län i dess yttrande över de utremitterade Eiserman-v. Wolckerska och Landénska förslagen, i det Konungens befallningshavande framhåller såsom skäl för införandet av en skatt av liknande art, att det för en kommun kunde vara synnerligen kännbart, om ett givande företag inom kommunen överginge till en ny ägare, som vore i saknad av eget rörelsekapital, i följd varav ingen beskattningsbar inkomst uppstode.

En liknande uppfattning har ock från flera håll bland näringsarnas egna män gjort sig gällande.

Så har Småland-Blekinges handelskammare ej ställt sig avvissande mot tanken på en näringskatt, om den ock uttalar viss tvekan angående sättet för näringskattekapitalets beräkning; handelskammaren för Gävleborgs län, Uppland och Dalarne yttrar, att näringskatten bidrar att giva skatteintäkterna större fasthet och stabilitet; Norrbottens och Västerbottens handelskammare ställer sig likaledes välvillig, och Skånes handelskammare tillstyrker i sitt efter den kungl. propositionens avlämnande avgivna yttrande näringskatten under framhållande av, att »det kommunala skattesystemet icke bör i alltför vidsträckt omfattning uppbyggas på subjektskatter i inkomstskattens form», samt uttalar därjämte, att »i det hela kan det medgivas, att skatten är väl avvägd och därtill utbildad på ett sätt, som synes ägnat att förebygga en ojämn beskattning av enskilda näringsföretag». Visserligen avstyrker denna handelskammare på samma gång bl. a. den progressiva inkomstskatten, men att härav tilläventyrs vilja draga den slutsatsen, att då nu sist-

nämnda skatt synes böra införas, handelskammaren ej skulle velat vidbliva sitt tillstyrkande av näringskatten, synes mig ej befogat, då detta snarare borde utgöra ökad anledning att ur skattefördelnings synpunkt fasthålla vid kravet på objektskatten vid sidan av den subjektiva beskattningen.

Från sakkunnigt industridkarehåll, den erfarne direktören Forssman, har näringskatten ock utan tvekan förordats till införande vid sidan av de i den kungl. propositionen föreslagna inkomst- och progressivskatterna och detta med ett högre repartitionstal än det av mig förordade.

Jag tror därför, att näringskatten ur såväl principiell som praktisk synpunkt är väl motiverad.

Vad angår anmärkningarna mot lämpligheten att vid närings-skattekapitalets beräkning taga hänsyn till dels den näringskattepliktiga förmögenheten, dels arbetarantalet, dels den s. k. meravkastningen — d. v. s. den del av avkastningen, som överstiger 6 % av den näringskattepliktiga förmögenheten, är det att märka, att alla dessa faktorer medtagits för att mellan näringsidkarna själva, med de skiftande förhållandena inom de olika näringsföretagen, i möjligaste mån skipa rättvisa vid skattefördelningen. Såsom nyss anförts har ock från praktikens män, särskilt från handelskammaren i Skåne, det lämpliga i anordningen erkänts, och även kammarrätten har förklarat, att »ur teoretisk synpunkt lämnar grundvalen för näringskatten ej rum för anmärkingar», en uppfattning till vilken utskottet självt synes benäget ansluta sig, då det talar om, att denna grundval torde teoretiskt kunna motiveras.

Däremot är det riktigt, att kammarrätten på grund av de befärade tekniska svårigheterna vid taxeringsförfarandet ej vågat förordas förslaget med nuvarande organisation av taxeringsmyndigheterna. Sedan detta uttalande gjordes hava emellertid åtskilliga förändringar och förtydliganden i bestämmelserna föreslagits, dels av Kungl. Maj:t, dels i min reservation — de sistnämnda ha särskilt avsett fullständiggandet av de av utskottet såsom otillräckliga angivna reglerna för beräkningen av i näringen anställda personer. Därjämte har stadgandet om rätten för taxeringsmyndigheterna att tillkalla särskilda sakkunniga tillkommit, vilken rätt i såväl utskottets som mitt förslag ytterligare utvidgats.

Under sådana förhållanden och i betraktande därjämte av, att utskottet självt ej ryggat tillbaka för att i andra delar av förslaget införa bestämmelser, t. ex. angående progressivskattens utslagning på driftskommunerna, vilka i synnerhet med utskottets tekniska utformning torde vara av fullt ut lika kinkig beskaffenhet för taxeringsmyndigheterna att tillämpa, men som i alla fall på grund av sin principiellt riktiga innebörd synas böra antagas, torde ej de tilläventyrs kvarstående tekniska svårigheterna kunna anses motivera ett avstående från införande av en i övrigt lämplig befunden skatteform. Det må slutligen meddelas, att vid det praktiska försök, som på föranstaltande från utskottshåll gjorts från olika näringsföretags sida att deklarerat för näringskatt med användande

Förslag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)

Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)

av de propositionen bifogade formulären, svårigheterna ej befunnits särdeles stora även om — något helt naturligt vid ett sådant första försök — i somliga stycken en viss osäkerhet kommit till synes. Sådant lärer näppeligen kunna undvikas vid införandet av vilken ny skatt som helst och torde snart kunna avhjälpas. Av stort värde måste ock det av den i praktiska taxeringsvärv väl förfarne landskamreraren Bökelunds på tillfrågan uttalade omdöme vara, nämligen att taxeringsförfarandet på nu ifrågavarande område ej behöfve befaras möta några alltför stora svårigheter, endast man genom rikligare ersättning än hittills varit vanligt sattes i tillfälle att för taxeringsarbetet förvärva särskilt lämpade krafter, varpå tillgång ej i och för sig saknades.

På grund av vad jag nu anfört har jag funnit mig kunna tillstyrka riksdagen att i princip godtaga förslaget om införande av en kommunal näringsskatt.

Emellertid finner även jag en del av de av Kungl. Maj:t föreslagna detaljbestämmelserna i någon mån tveksamma — i den skriftliga reservationen har jag gjort en del antydningar härom. Denna omständighet medverkar ock i väsentlig mån till den av mig liksom av såväl utskottet som övriga reservanter gjorda hemställan om ett tillämpande under viss bestämd tid av förslaget för att efter denna tids utgång med stöd av den därunder vunna erfarenheten upptaga frågan till definitivt avgörande.

Vad den *kommunala inkomstskatten* beträffar har jag i allmänhet ingen principiell anmärkning mot densamma att göra. De föreslagna bestämmelserna angående kommanditbolags beskattning ävensom angående viss skattefrihet för ekonomiska föreningar och därmed sammanhängande spörsmål samt frågan om moder- och dotterföretags beskattning anser jag dock ej böra medtagas i den kommunala inkomstskatten.

Även i fråga om några andra detaljer är jag något tveksam. Särskilt undrar jag, om bestämmelserna i sista delen av 34 § 1 mom. ävensom i 42 § 2 mom. b) 1) äro rätt väl funna. De, som intressera sig därför, må själva se efter, vad de angå. Jag anser likväl, att bestämmelserna under ett provisorium utan större risk kunna tillämpas, varvid jag givetvis förutsätter, att den under försökstiden inhöstade erfarenheten tillgodogöres vid skattefrågans definitiva lösning.

Innan jag går att yttra mig om den sista skatten i det av Kungl. Maj:t föreslagna systemet, den kommunala progressivskatten, skall jag tillåta mig att med några ord beröra de *repartitions-tal*, vilka av mig föreslagits för de tre behandlade skatteformerna.

För inkomstskatten har jag föreslagit samma repartitionstal, som från alla håll förordats, eller 1 skatteöre för varje krona till kommunal inkomstskatt beskattningsbart belopp.

Men för fastighetsskatten har jag föreslagit ett repartitionstal av 4 för jordbruksvärde samt 3 för annat värde, i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna resp. 6 och 4.5. varjämte, då jag tills vidare nödgats inbegripa skogsvärdet under jordbruksvärdet, jag

ej har någon motsvarighet till det av Kungl. Maj:ts föreslagna repartitionstalet 3 för skogsvärde. Den saken skall jag särskilt återkomma till.

Förslag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)

För näringskatten slutligen har jag förordat repartitionstalet 2 i stället för Kungl. Maj:ts 3.

Vad nu dessa mina repartitionstal angår har motivet för deras åsättande naturligtvis varit, att, då här är fråga om tillämpandet av nya skatteformer, försiktigheten synts mig kräva, att man ginge varsamt fram, något som vore särskilt lämpligt under ett provisorium, vilket nu i alla fall skulle komma till stånd. Kungl. Maj:ts repartitionstal hava synts mig för högt tilltagna, och jag har därför funnit en sänkning nödig. De nya repartitionstalen äro emellertid ingalunda gripna ur luften eller föreslagna i något slags kompromissyfte, såsom det synes hava varit naturligt för utskottet att antaga, utan hava ej slutgiltigt bestämts, innan man blivit i tillfälle att med stöd av uppgjorda beräkningar bilda sig ett omdöme om de sannolika verkningarna av desamma. Dessa beräkningar återfinnas i de utskottets betänkande vidfogade tabellerna, bil. 8, av vilka det torde framgå, att med dessa repartitionstal åstadkommes en jämn och tillfredsställande förskjutning av skattebördan i åsyftad riktning, i det att å ena sidan en bestämd lättnad för löntagare och med dem likställda visar sig uppstå, utan att därför å andra sidan belastningen av fastigheterna eller näringsföretagen kan sägas bliva för hård. Detta beror givetvis dels på ökningen i antalet skattekonor, dels och på de skattefria avdragen, vilka tillgodokomma *alla* inkomstagare, vartill för fastighetsägarnas vidkommande den lägre objektbeskattningen verkar lindring. Jag tror således, att de av mig föreslagna repartitionstalen äro så pass väl avvägda, som det med hänsynstagande till alla av detta avvägande beroende intressen gärna är möjligt.

Jag återkommer nu till frågan om fastighetsbeskattningen å skog — särskilt på grund av den missuppfattning med avseende å min ställning till denna fråga, som synes hava gjort sig gällande hos utskottet, och som framträder i dess uttalande på sid. 43 i betänkandet. Jag vill då säga, att jag på intet sätt tagit ställning till frågan om skogsbeskattningens framtida ordnande. Jag anser en utredning nödvändig för att klargöra, vad olika uppslag i detta avseende kunna medföra för verkningar. Endast för ett övergångsår har jag, under förutsättning av nuvarande fastighetstaxeringsvärdens bibehållande, godtagit repartitionstalet 4 för skogen, uppenbarligen för detta år en lindring mot vad som nu gäller och en lindring mot vad utskottet med sitt tal (6) för samma tid föreslagit. Jag vill härvidlag gentemot en eventuell anmärkning, att enligt mitt förslag till skillnad från utskottets *hela* inkomsten dessutom beskattas, framhålla, att det är just för den händelse, att någon inkomst *icke* erhålles, som fastighetsbeskattningen å skog brukar anses för hög. Just i fråga om skogar måste det garanterade minimum av 6 % å taxeringsvärdet enligt utskottsförslaget i ett synnerligen stort antal fall tagas i anspråk. Kommer så härtill,

*Förelag till kommunal-
skattelag m.m.*

(Forts.)

att utdebiteringsprocenten enligt utskottsförslaget vanligen blir högre än enligt mitt förslag, är det mer än tydligt, att under övergångsåret den växande skogen blir kraftigare belastad enligt utskottsständpunkten än enligt min.

Beträffande den följande tiden är jag ense med utskottet därutinnan, att nya bestämmelser erfordras, då skogarna liksom andra fastigheter skola omtaxeras. För att fylla den lucka i lagtexten, som skulle uppstå, därest inga bestämmelser om skogstaxering alls gäves för framtiden, har jag i lagtexten såsom ett provisorium inom provisoriet infört en taxeringsbestämmelse, som man å skogsmannahåll ansett provisoriskt kunna antagas även med repartitionstalet 6. Skulle nu den icke avsedda händelsen inträffa, att 1921 års riksdag icke löste denna fråga — provisoriskt eller definitivt — på annat sätt, så skulle ju dock med mitt förslag olyckan ej bli större, än att man finge tillämpa bestämmelsen och detta efter talet 4, vilket ju vore betydligt billigare än det av skogsmännen förutsatta talet 6. — Jag vågar hoppas, att det av motiveringen till min reservation med tillräcklig tydlighet framgår, att fastighetstaxeringen å skog enligt min mening ingalunda bör bliva högre än den nu är. Att detta är avsikten, vill jag nu uttryckligen bekräfta.

I ett visst sammanhang med det nu sist sagda kan jag ej underlåta att påpeka, att enligt utskottets förslag såväl landstingsskatten som vägskatten ävensom vissa mindre avgifter av annan natur bliva väsentligt mera betungande för fastigheterna än enligt mitt förslag. Då dessa avgifter på sina håll kunna uppgå till betydande belopp, måste detta förhållande tillmätas en ej ringa vikt vid jämförelsen mellan de båda förslagens verkningar.

Jag måste nu säga några ord om *progressivskatten*.

Huru densamma var tänkt enligt Kungl. Maj:ts förslag känna vi alla och hava nyss från statsrådsbanken fått en erinran därom.

Likaledes är det allmänt känt, huruledes och i vilket syfte utskottet omlagt denna skatt. För min del måste jag bekänna, att jag hyst tvekan, huruvida ej bolag rätteligen bort vara från progressivskattens utgörande undantagna, helst bolagens skattskyldighet ökas genom näringsskatten. Då det emellertid gäller ett repartitionssystem, på grund av vilket införandet av en ny skatteform medför lättnad i avseende å andra skatter, har jag ej velat motsätta mig införandet av en måttlig progressivskatt jämväl för bolag.

Vad skattens utformning beträffar gillar jag den av utskottet verkställda ändringen i skalorna ävensom i bestämmelserna rörande progressivskattens användning i hemkommunen och driftskommunerna. Visserligen hörde vi nyss herr statsrådet framhålla åtskilliga olägenheter, som skulle bliva en följd av dessa förändringar i användningssättet. Men även om man kan erkänna, att en del sådana antagligen komma att uppstå, kan jag ej finna annat än att utskottet givit goda skäl för de av detsamma föreslagna ändringarna i nu berörda delar. Den föreslagna begränsningen av rätten att uppbära kommunal progressivskatt till sådant belopp att högst $\frac{1}{4}$ av kommunens skattebehov får fyllas genom denna skatt,

synes mig vara en nödvändig garanti mot kommunal misshushållning, vartill eljest frestelsen kunde ligga nära till hands. — Där- emot kan jag ej följa utskottet i dess hemställan, att 25 % av den enligt utskottets skala utgående progressivskatten skall användas i utjämnings-syfte för främmande kommuners räkning. Utskottet säger visserligen, att »utskottet ansett, att, då inga nya grunder för denna utjämnings ens antydningssyfte blivit angivna i den kungl. propositionen, och då det efter utskottet tillgängliga underrättelser knappast torde vara att vänta, att någon mera omfattande utjämningsplan kan komma att föreläggas nästkommande riksdag, försiktigheten bjuder att skapa någon säkerhet mot att denna del av progressivskatten skulle komma att upptagas i vidare mån än som är erforderligt för det syfte, för vilket den är särskilt avsedd. I enlighet härmed har man tänkt sig att de för skatteutjämnings avsedda 25 procenten av skattens belopp visserligen skola påföras samtidigt med kommunandelen, 75 procent, men att uppbörd av utjämningsandelen ej skall ske, förrän det samlade behovet av medel för sagda ändamål blivit av Kungl. Maj:t konstaterat; skulle därvid befinnas, att det påförda beloppet överstiger det sålunda konstaterade behovet med skälig marginal för restantier vid uppbörden, har Kungl. Maj:t att förordna om motsvarande nedsättning av denna del av skatten. Utskottet erinrar, att grunderna för utjämnings givetvis fortfarande som hittills komma att bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt.»

Jag finner dock detta förbehåll ej tillfyllestgörande. Enligt min uppfattning bör progressivskatten användas endast för skatte-reglering i hem- resp. driftskommunerna. Jag har därför för användning i sådant syfte låtit utarbeta en skala, som är så lagd, att den motsvarar 75 % av utskottets skala.

Det vill synas mig, som om hela denna utjämningsfråga vore angripen från orätt utgångspunkt. Innan man anvisar en utväg för anskaffande av medel för skatteutjämnings, borde man väl först göra klart för sig, i vilken mån en sådan utjämnings är erforderlig och huru den lämpligast bör komma till stånd. I detta avseende föreligga inga som helst antydningar från Kungl. Maj:ts sida, och redan detta synes mig vara en fullgiltig anledning att ej nu gå med på den väg, Kungl. Maj:t anvisat. Skatteutjämningsproblemet är för visso förtjänt av att noga beaktas. Men det är ett ömtåligt och svårlöst problem och man måste därför gå försiktigt till väga och taga i noggrant övervägande alla på frågan inverkan- de omständigheter. Detta har tydligen här ej skett — frågan har närmast ej varit föremål för något som helst övervägande i samband med framläggandet av förslaget om medelsanskaffningen för utjämnings. Skulle man nu bifalla detta förslag i en eller annan form, befarar jag, att man därigenom skulle lägga ett mycket bestämt hinder i vägen för en grundlig och rationell lösning av hela utjämningsfrågan. Den nu föreliggande kommunalskattefrågan omfattar ej *alla* kommunala skattebehov, ej heller *alla* för kommunala ändamål tillgängliga skattemedel — frågan om vägunderhål-

Förslag till kommunalskatte- lag m.m.
(Forts.)

*Förslag till
kommunal-
skattelag m. m.
(Forts.)*

let och landstingsskatten bl. a. äro ej nu berörda, ej heller är frågan om värdestegringskatten löst. Sättet för dessa frågors lösning är givetvis av stor betydelse för själva utjämningsfrågan. Eventuell inkomst av värdestegringskatt minskar naturligtvis behovet av utjämning, likaså kan sättet för fördelningen av exempelvis vägbördan verka i sådan riktning. Det har tidigare ifrågasatts att på större distrikt (landstingsområde) överflytta vissa bördor, som nu påvåla primärkommunerna; även detta skulle verka utjämnande. Först borde man gå till botten med dessa frågor, klara ut de grunder, efter vilka en eventuell utjämning skall ske, innan man befattar sig med frågan, huruledes medel för en sådan utjämning skola anskaffas. Under tiden må man medelst anslag på riksstaten hjälpa sig fram med de hittills gällande, visserligen otillfredsställande reglerna för en viss lindring åt särskilt skattetyngda primärkommuner. Det är mycket möjligt — jag skulle för min del till och med vilja säga troligt — att det skulle befinnas ändamålsenligast att, såsom nyss antyddes, från primärkommunerna avlyfta och till större kommuner eller distrikt överflytta en del primärkommunerna nu påvilande bördor. Härigenom uppstode otvivelaktigt en utjämning i skattetyngd mellan primärkommunerna inom detta större område, vilken antagligen onödiggjorde eller i varje fall minskade behovet av en vidare utjämning för *primärkommunernas* vidkommande. Däremot komme det möjligen att visa sig behöfligt att åtminstone mellan vissa av dessa *större* områden (länen) åstadkomma en utjämning av skattetrycket, vartill det väl i så fall vore naturligtast att anvisa statsmedel. Om man redan nu, på sätt vare sig Kungl. Maj:t eller utskottet föreslår, anvisar en del av den kommunala progressivskatten för åstadkommande av skatteutjämning mellan primärkommunerna, ligger den faran utomordentligt nära, att en sådan genomgripande undersökning och utredning av spörsmålet i hela dess vidd aldrig komme till stånd, utan att i stället frågan finge en lösning, som å ena sidan vore mindre rationell än önskligt skulle vara, och å andra sidan antagligen skulle medföra en vida högre kostnad än med en annan lösning vore nödigt. Jag har därför den bestämda uppfattningen, att det ej vore lyckligt att med avseende å progressivskattens användning i det kommunala skattesystemet gå längre än till hemkommunerna, respektive driftskommunerna. Det argumentet, som man hört framställas, att om man ej nu passade på att skaffa medel till skatteutjämningen genom en progressivskatt av här ifrågasatt läggning, man skulle nödgas för ändamålet tillgripa statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, varigenom särskilt bolagen skulle bli ha hårdare drabbade, kan jag ej tillmätta alltför stor vikt, då det ej är uteslutet dels, såsom nyss antyddes, att utjämningen kan komma att kräva mindre kostnad, om den lägges på ett annat sätt, dels att medel till den eventuellt ifrågakommande utjämningen kunna erhållas på annat sätt än genom direkt beskattning. Huruledes staten skall anskaffa medel till bestridande av sina löpande utgifter, lär väl i allmänhet ej bero på dessa utgifters beskaffenhet — på ändamålet

med den ena eller andra statsutgiften — utan på å ena sidan dessa utgifters sammanlagda belopp och å andra sidan de för utgifternas täckande tillgängliga inkomsterna. Äro dessa tillräckliga utan ökad beskattning, lärer sådan beskattning ej komma i fråga — behöves däremot fyllnad i budgeten, kommer i varje fall under övervägande, huruledes denna fyllnad skall åvägabringas — om genom ökning av den direkta beskattningen eller på annat sätt — och detta oberoende av naturen hos de utgifter, vilkas stegring framkallat det ökade inkomstbehovet. Vi torde snart få bevis på att ej alltid, ens i dessa tider, de för de stegrade statsutgifternas täckande erforderliga medlen anskaffas genom ökning av den direkta beskattningen.

Förslag till kommunal-skattelag. m. m.
(Forts.)

Jag har nu givit en så kort framställning som möjligt — den har dock tyvärr på grund av ämnets stora omfattning blivit vida längre än önskligt varit — av mina åsikter angående de skatteformer, som böra komma till användning vid en definitiv lösning av kommunalskatteproblemet, ävensom angående den utsträckning, uti vilken dessa skatteformer försöksvis böra tillämpas under de närmaste åren.

Jag skall nu till skärskådande upptaga det aktuella läget i kommunalskattefrågan och spörsmålet, vilka åtgärder som med hänsyn till detta läge lämpligen böra vidtagas.

Hurudant är då detta läge? Alla äro ju ense om att något snarast måste göras för lindrande av de allmänt erkända ojämheterna i den kommunala beskattningen — omedelbara åtgärder i detta syfte äro av nöden. Naturligtvis hade det varit bäst, om för bristfälligheterna redan nu kunnat rådas *slutgiltig* bot. Kungl. Maj:ts förslag har inneburit ett försök till en sådan lösning. Av olika skäl har man — efter min mening med full rätt — ej kunnat godtaga Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende. Man har ansett, att frågan om kommunalbeskattningens definitiva ordnande tarvade ytterligare undersökning och beredning, innan den vore mogen att av riksdagen avgöras.

Då emellertid, som sagt, de på det kommunala beskattningsområdet bestående missförhållandena krävde omedelbart avhjälpande, har man velat åstadkomma sådant genom att under den tid, som ansetts behöfelig för verkställandet av den förnyade utredningen, träffa provisoriska anordningar, avsedda att bringa de behöfliga lättnaderna. Hade det nu varit provisoriets enda uppgift att för den närmaste framtiden bringa lättnad i den kommunala skatteplikten för de av densamma tyngst drabbade samhällsmedlemmarna och att för detta ändamål åstadkomma en omläggning av skattebördorna mellan respektive skattskyldiga, hade man måhända ej behövt taga det så noga med det sätt, varpå de för ernående av detta syfte avsedda bestämmelserna utformats, endast själva syftet på ett något så när tillfredsställande sätt vunnits, vilket ju åtminstone i vissa avseenden — ökade skattekrönor, skattefria avdrag etc. — måste medgivas skulle bliva fallet även enligt utskottets förslag. Ja, man skulle måhända rent av kunna säga, att med en

*Förslag till
kommunal-
skattelag m. m.
(Forts.)*

sådan utgångspunkt utskottets förslag är det följdriktigaste. Det tager fäste i det bestående — i bevillningsförordningen — nödortfikt kompletterat med bestämmelser om kommunal inkomstskatt med garanterat minimibelopp för inkomsten av fast egendom samt med den av alla godtagna progressiva kommunalskatten.

Jag kan emellertid ingalunda finna det lämpligt att till den grad förenkla problemet, som fallet skulle bli med ett sådant äskädningssätt.

Provisoriet är ju intet självändamål, utan en av dess viktigaste uppgifter, ja, väl den egentliga *huvuduppgiften* är att bereda möjlighet att i lugn och ro, utan att störas av trycket av missförhållanden, som kräva ögonblickligt avhjälpande, kunna fullfölja de ytterligare undersökningar och utredningar, vilka ansetts böra föregå kommunalskattefrågans slutliga lösning.

Under sådana förhållanden är det av största vikt, att allt göres för att i möjligaste mån säkerställa ernåendet av ett gott resultat inom den fastställda tiden för denna utredning, vilken tid från alla håll föreslås till fyra år, vadan alltså det begärda förslaget till slutgiltig lösning av Kungl. Maj:t skulle framläggas senast vid 1924 års riksdag. Redan från början måste det fortsatta arbetet inriktas efter fasta, målmedvetna riktlinjer och så med all kraft fullföljas, om man skall kunna hoppas att i rätt tid nå fram till ett antagligt resultat.

Vilka anvisningar lämnar nu utskottet i detta hänseende? Anvisningarna återfinnas på sid. 51 i betänkandet, där det heter:

»Att utskottet förordar igångsättande snarast möjligt av denna förnyade prövning, faller efter den ställning utskottet intagit till frågan i dess helhet av sig självt. Det torde på grund av det läge, vari kommunalskattefrågan nu kommit, icke vara möjligt att angiva några andra principiella riktlinjer än att prövningen bör utgå dels från det material, som sammanförts i Kungl. Maj:ts proposition, dels från de uppslag, som framlagts av reservanterna bland 1919 års sakkunniga, dels slutligen från de synpunkter, som framkommit i de vid innevarande riksdag väckta motionerna och i utskottets föregående uttalanden. Utskottet anser det angeläget att betona, att de provisoriska förslag, vartill dess arbete lett, från dess sida icke äro avsedda att i något hänseende vara bindande för den blivande nya utredningen, på samma gång utskottet förutsätter, att, därest detta provisorium vinner giltighet, erfarenheterna från dess tillämpning bli va vederbörligen beaktade.» Alltså: prövningen bör utgå för det första från det *material*, som sammanförts i Kungl. Maj:ts proposition — men en sådan prövning har ju redan skett, varvid utskottet dels förklarat materialet ej hava lämnat nog ledning för bedömandet av frågan, dels i väsentliga delar underkänt det resultat, till vilket prövningen av materialet lett. Under sådana förhållanden må man undra, huruvida utskottets uttalande i denna del kan anses giva någon mera värdefull anvisning till ledning för det fortsatta arbetets läggning.

Vidare skall prövningen utgå från de *uppslag*, som framlagts

av reservanterna bland 1919 års sakkunniga. Utan tvivel innehålls åtskilligt tankvärt i dessa uppslag, vilket givetvis bör beaktas vid den fortsatta utredningen. Men i allmänhet hänföra sig anmärkningarna till vissa detaljbestämmelser i det kungl. förslaget och kunna alltså ej sägas innebära några mera omfattande anvisningar för utredningsarbetets fullföljande. Endast i en av de sakkunnigas yttrande förekommer ett mera omfattande program för ordnande av kommunalbeskattningen, nämligen i greve Raoul Hamiltons — det torde väl ock vara detta, som i främsta rummet åsyftas med utskottets yttrande. Utan att nu närmare ingå på detaljerna i detta program må här endast framhållas, att programmet, med starkt betonande av att den kommunala beskattningen bör rätta sig efter den subjektiva skatteförmågan, utmynnar i yrkande på upptagande av tre skattetyper i kommunalskattesystemet, nämligen en *kommunal inkomstskatt*, en *kommunal förmögenhetsskatt* samt en *kommunal progressivskatt*. Det egentligen intresseväckande i detta program är yrkandet på en särskild *kommunal förmögenhetsskatt*. Detta är en nyhet, då, såvitt jag känner, eljest i alla *kommunala* skattesystem *förmögenheten* såsom sådan undantages från beskattning, vilken uteslutande förbehålles *staten*. Så i Tyskland, där kommunala skattetillegg till den statliga *inkomstskatten* äro tillåtna, men ej till den statliga *förmögenhetsskatten*. Tanken är ock med bestämdhet avvisad av kammarrätten. För övrigt må anmärkas, att enligt alla här föreliggande förslag förmögenheten träffas av kommunal beskattning, då ju förmögenheten i viss mån konstituerar den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten, på vilken den kommunala progressivskatten är byggd. Här skulle alltså vara fråga om att med en ny skatt ytterligare drabba förmögenheten. Detta uppslag finner jag för min del hava en väsentligt mera socialistisk anstrykning än något av de från regeringshåll framlagda, och jag nödgas uttala min förvåning över, att ej från något håll inom utskottets majoritet reagerats mot den sålunda framförda tanken. För egen del har jag den bestämda uppfattningen, att anvisningen vid närmare prövning skall befinnas olämplig att följa.

Slutligen hänvisas till de synpunkter, som framkommit i de vid innevarande riksdag väckta motionerna samt till utskottets egna uttalanden. Dessa båda begrepp torde väl sammanfalla, enär motionerna, i den omfattning utskottet funnit dem beaktansvärda, ju legat till grund för utskottets egna uttalanden, och det väl ej kan antagas, att utskottet finner motionerna i deras övriga delar böra tjäna till ledning för den fortsatta utredningen.

Tyvärr vill det dock synas, som om man i utskottets egna uttalanden näppeligen kan finna några så klart utformade direktiv, att dessa skulle kunna utgöra en bärande grund för den fortsatta utredningen.

Slutligen har utskottet förklarat sig förutsätta, att erfarenheterna från tillämpningen av utskottets förslag under provisoriet bliva vederbörligen beaktade, på samma gång utskottet likväl för-

Förslag till
kommunal-
skattelag m. m.
(Forts.)

Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.

(Forts.)

klarat dessa provisoriska förslag ej vara avsedda att i något hänseende vara bindande för den blivande nya utredningen.

Kloketen i det sista uttalandet framstår så mycket klarare, då man därmed jämför vad utskottet på sid. 45 och 46 säger om verkningarna i vissa avseenden av den av utskottet förordade kombinerade fastighets- och inkomstskatten. »Utskottet har ingalunda förbisett den anmärkning, som både i den kungl. propositionen och under ärendets behandling blivit framställd mot ifrågavarande anordning ur den synpunkten, att de fastighetsägare, som på grund av skuld eller annan orsak ej nå en nettointkomst, motsvarande den för fastigheten stadgade procenten av taxeringsvärdet, på detta sätt få skatta för mer än sin inkomst. Men denna olägenhet är, såsom framhållits i motionerna I:259 och II:393, oskiljaktig från all minimibeskattnings, den existerar nu och skulle fortfara även enligt Kungl. Maj:ts förslag, och det kan icke begäras av ett förslag till provisorium, att detta skall lösa ett problem, som hittills icke i något framkommet skatteförslag blivit löst.»

I detta uttalande framhåller ju utskottet såsom sin åsikt, att det vore olämpligt att i ett *definitivt skattesystem* införa en fastighetsbeskattnings med den utformning, utskottet sett sig nödsakat att under *provisoriet* föreslå. Man må då endast undra över att utskottet under ett provisorium vill tillämpa bestämmelser, som det tydligen ej önskar återfinna i ett definitivt fastställt system, och denna undran växer, då man erinrar sig vad utskottet på sid. 41 anför gentemot de reservationsvis framförda förslagen att bygga provisoriebestämmelserna mer eller mindre på den kungl. propositionens grunder. Mot dessa förslag riktas nämligen »den avgörande anmärkningen att samma skäl, som anförts mot den kungl. propositionens godtagande såsom definitiv reform givetvis också måste tala mot dess antagande såsom provisorium». — Emellertid förhåller sig nog saken så, att det problem utskottet synes vilja uppställa: nämligen, att å ena sidan ej med skatt drabba en fastighetsägare annat än för hans verkliga inkomst av fastigheten och å andra sidan alltid kunna påräkna en viss minimiskatt från fastigheten, det problemet är *olösligt* såväl i ett provisorium som i ett definitivt fastställt skattesystem — det måste bli två skatter av olika natur antingen såsom enligt utskottets förslag delvis *ovanpå*, eller såsom enligt Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag *vid sidan* av varandra, och att i sådant hänseende Kungl. Maj:ts grunder för skattens bestämmande äro att föredraga framför utskottets, har jag förut sökt visa såväl i den skriftliga reservationen som i detta anförande. Detta är jag ock fullt övertygad om, att erfarenheten från provisorietiden, om utskottets förslag blir av riksdagen antaget, skall komma att visa. — Men huru utskottet tänker sig denna fråga löst vid genomförandet av den definitiva reformen, därom lämnas man dock i fullständig ovisshet.

Av vad jag nu sagt torde framgå, att utskottets anvisningar, där de ej peka i principiellt orätt riktning, äro alltför *obestämda* och *svävande*. Endast i ett avseende synas de vara bestämda — i underkännandet av de principer, som ligga till grund för Kungl.

Maj:ts proposition. Om dessa principer finnes intet ord i nu nämnda anvisningar — däremot förekommer på en del andra punkter i betänkandet bestämt avståndstagande från sagda principer — exempelvis sid. 41 vid kritiken av de tre från utskottets avvikande förslagen, där det heter:

Förslag till kommunalskattelag m.m.
(Forts.)

»Från de synpunkter, som utskottet i det föregående utvecklat, måste mot själva grundtanken i förslagen riktas den gemensamma och redan i och för sig avgörande anmärkningen, att samma skäl, som anförts mot ett godtagande av den kungl. propositionen såsom definitiv reform, givetvis också måste tala mot dess antagande såsom provisorium. När enligt utskottets mening viktiga förutsättningar saknas för att med säkerhet bedöma hela det kungliga förslagets verkningar, och när allvarliga betänkligheter framförts mot de springande punkterna i själva skattesystemet, så ligger det i öppen dag, att intet av dessa huvudskäl mot förslaget på något sätt skulle undanröjas genom att tillsvida begränsa dess giltighet till vissa år. Finner man den kungl. propositionens grundvalar, så långt det varit möjligt att pröva dem, icke hållbara för en slutgiltig lösning, så vore det ett otillåtligt experimenterande på ett så betydelsefullt och ömtåligt område att godtaga dem i en försökslagstiftning, i varje fall då det, såsom längre fram skall visas, finnes goda möjligheter att på annan och säkrare väg ernå en provisorisk reform, som bör kunna tillfredsställa alla skäliga anspråk.»

Såvitt jag kan förstå, innebära utskottets uttalanden i dessa hänseenden ett underkännande av de principer, som legat till grund för de senaste 20 årens arbete på detta område, varigenom hela kommunalskattefrågan kastas ut i det okända och med all säkerhet kommer att ännu länge få vänta på sin slutgiltiga lösning — om ej, trots allt, de av utskottet underkända principerna åter komma att läggas till grund för frågans vidare behandling.

Enligt min livliga övertygelse måste dessa principer — jag tänker härvid naturligtvis i första hand på de fristående objektskatterna, om vilka meningarna ju i främsta runnet gå isär — ovillkorligen tillämpas i ett rationellt lagt kommunalskattesystem, och jag tror fullt och fast, att den fortsatta utredningen skall med ändå större bestämdhet än vad som redan skett giva detta vid handen.

Under sådana förhållanden vill det synas mig, som om någon verkligt värdefull ledning ej skulle kunna vinnas av erfarenheterna under ett provisorium, som principiellt underkänner systemet med fristående objektskatter — annat än i rent negativ riktning.

Däremot ligger den faran nära till hands att, genom tillämpande av ett provisorium av nu omförmäld art, svårigheterna för genomförandet av en rationell kommunalskattereform bliva större och tiden för antagandet av en dylik blir längre framflyttad än eljest vore behöfligt.

Om man däremot under provisoriet på ett försiktigt sätt prövade de till införande föreslagna nya skatterna, de fristående objektskatterna, vill det synas, som om detta skulle på ett särdeles kraf-

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

tigt sätt underlätta ställningstagandet till det förslag till definitiv lösning, som i sinom tid är att vänta. Detta vore utan tvivel det bästa sättet att komma underfund med, huru dessa skatter i verkligheten gestaltade sig. Utan att ett sådant försök göres, står man vid frågans återupptagande alldeles på samma ställe som nu, och är då fortfarande hänvisad till samma utvägar som nu — i främsta rummet provtaxeringar — utan att man med visshet kunde säga, att dessa provtaxeringar då vore mera vägledande för omdömet, än man ansett de nu verkställda vara.

Med det förslag, som innefattas i min reservation, skulle man efter den omtaxering av fastigheterna, som efter taxeringsmyndigheternas omorganisation skulle äga rum år 1922 och efter de regler, som till dess skulle fastställas särskilt för taxeringen av skog, under år 1923 få full erfarenhet om, huruledes den fristående fastighetsskatten med de av mig föreslagna, försiktigt avvägda repartitionstalen, ävensom huru den likaledes mycket försiktigt lagda näringskatten skulle i tillämpningen verka över hela landet. Att detta skulle vara av värde för ett objektivt bedömande av hela frågan, torde ligga i öppen dag. Varken anhängare eller motståndare av ett skattesystem med fristående objektskatter kunde på något annat sätt få säkrare ledning för sitt omdöme i frågan.

Att karakterisera ett sådant tillvägagående såsom »ett otilllätligt experimenterande på ett betydelsefullt och ömtåligt område» synes mig vara ett påstående, där den kategoriska formen får ersätta det sakliga innehållet. Den allmänna diskussion, som förekommit i dessa frågor, har ej givit stöd åt ett sådant omdöme. Tvärtom har även från håll, som givit företräde åt en sådan provisorisk anordning, som den av utskottet förordade, erkänts att något farligt revolutionerande ej ligger i det kungl. förslaget, omformat i av mig föreslagen riktning.

Då så är och då man genom en provisorisk tillämpning av det förslag, som innefattas i min reservation, skulle vinna en värdefull erfarenhet, dristar jag mig med gott samvete hemställa om kammarens godkännande av denna reservations huvudlinjer och yrkar således med hänsyn till den nu föredragna punkten, att kammaren ville med avslag å utskottets förslag i avseende på § 1. § 2 och § 3 mom. 1 i förslaget till förordning angående särskilda grunder för utgörande av 1921—1924 års kommunalutskylder m. m., i stället bifalla den lydelse av § 57, § 58 och § 59 av lag med särskilda bestämmelser att för viss tid gälla i stället för vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, vilken jag i min reservation föreslagit.

Herr Möller: Herr talman, mina herrar! Utskottet förklarar på sid. 36, att det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, icke är acceptabelt, därför bland annat att det icke är åtföljt av tillräckliga utredningar, men tillägger utskottet: »så mycket har dock även med hänsyn tagen till bristerna i det föreliggande materialet framgått ur den verkställda granskningen, att utskottet måste befara, att ett sådant skattesystem, som det av Kungl. Maj:t nu

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

föreslagna, skulle komma att i stället för hittillsvarande olägenheter och orättvisor medföra andra, som strida mot förslaget's eget huvudsyfte om en rättvis fördelning av skattetungan». Utgångspunkten, när man skall bedöma de skilda förslag, som nu föreligga till riksdagens prövning, måste bli att försöka avskaffa nu rådande orättvisor uti den kommunala beskattningen och införa ett system, som är i möjligaste mån rättvist. På den punkten kunna vi väl säga, att vi alla äro samlade, fastän våra meningar om vad som är rättvist eller orättvist icke äro lika eniga. Men när utskottet förklarar, att det kungl. förslaget medför andra orättvisor i stället för dem, som skulle med detta försvinna, så föreställer jag mig, att utskottet också rimligen borde ha satt som mål för sin ärelystnad att åstadkomma ett förslag, som icke drabbades av anmärkningen att införa nya och andra orättvisor än de, man ville avskaffa.

Jag skall nu tillåta mig att verkställa en liten jämförelse mellan den socialdemokratiska reservationens ståndpunkt och utskottsförslaget's ståndpunkt framför allt ur rättvisans synpunkt. Det har ju redan redogjorts för själva innebörden av den s. k. garanterade fastighetsskatten, d. v. s. den garantiskatt, som utskottet föreslår skall införas.

Till en början må då framhållas följande. Utskottet liksom framför allt den liberala huvudmotionen vänder sig emot den s. k. objektbeskattningen uti ordalag, som emellertid äro så dunkla och så besynnerliga, att jag icke kan finna annat än att de måste avsiktligt vara valda på det sättet, därför att man inom utskottets majoritet ingalunda ser på detta problem med samma ögon, utan att det finnes vitt skilda meningar om huru det här skall göras, fastän som i alla dylika fall den starkare viljan till slut ändå satt sin prägel på hela utskottsbetänkandet. Här står t. ex. följande: »Att en viss objektbeskattning i kommunerna kan vara behöfelig och berättigad vid sidan av skatt på personlig inkomst, lärer icke kunna principiellt bestridas, så mycket mindre som» — och så kommer tillägget — »redan vår nuvarande beskattning av jordbruksfastighet och annan fastighet utgör en form av dylik objektbeskattning.» Genom detta inlägg blir hela uttalandet obegripligt. Om man begär att utskottets förslag eller utskottsutlåtandet skall ligga som grundval för de direktiv, på vilka en slutlig reform skall byggas, så vågar jag trotsa de arma utredningsmän, som skola få hand om detta ärende därefter, att någonsin kunna riktigt säga, vad utskottet med dessa besynnerliga ord här har menat. Det är nämligen icke alls så nu, att man vid sidan av sin fastighetsskatt betalar en inkomstskatt, utan nu finns det blott en fastighetsskatt. Den som åtnjuter inkomst av fastighet, slipper inkomstbeskattning. Jag förstår sålunda icke vad man menat. Jag överlåter naturligtvis åt utskottsmajoritetens ledamöter att försöka klara upp detta dunkla problem. Man måste emellertid, så vitt jag kan fatta, med hänsyn till andra yttranden i utskottets förslag utgå därifrån, att utskottet icke på allvar vill tänka sig någon annan utgångspunkt för beskattningen än den s. k. »skatten efter förmåga». Det är på det sätt,

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.*
(Forts.)

att här äro vi i viss mån alla ense. För min del har jag alltid sagt, att naturligtvis skola skatterna påläggas efter vederbörande skattebetungades olika förmåga. Men skillnaden emellan utskottsförslaget och reservanternas förslag på denna punkt är kanske just däri mest markerad, att till skatteförmågan är det taget verklig hänsyn uti reservanternas förslag, medan däremot utskottsförslaget på grund av hela den besynnerliga konstruktionen av dess skatter, uti tillämpningen alldeles uppgivit den princip, från vilken man förklarar sig ensamt och uteslutande vilja utgå. Ja, jag skall tillåta mig att till bestyrkande av vad jag här säger anförä ett exempel. Jag vill framhålla, att exemplet är konstruerat; det har icke anspråk på att täcka den faktiska verkligheten, men det gör anspråk på att meddela en analys av de två förslagens olika verkningar, som är pedagogiskt berättigad och därför också både nyttig och nödvändig. Jag har tagit mycket små och få siffror för att förenkla hela problemställningen, och jag tror, att man faktiskt genom en sådan förenkling får ett bättre omdöme av problemställningen än genom att räkna med en massa faktorer, vilkas slutliga verkningar ingen kan riktigt beräkna.

Om man föreställer sig, att man hade en kommun, som bestod ensamt av tre fastigheter på 100,000 kronors taxeringsvärde vardera, och dessa fastigheter voro belastade med en skuldbörda på 50,000 kronor vardera, men avkastningen på dem vore olika, så att den ena avkastade 6 procent, den andra 8 procent och den tredje 10 procent — hur skulle då skattetrycket komma att fördela sig? Det betyder, att i ena fallet har vederbörande en inkomst på 6,000 kronor, i andra fallet ha vederbörande en inkomst på 8,000 och i tredje fallet en inkomst på 10,000 kronor. Allesammans måste emellertid, om vi räkna med normalräntan nu, d. v. s. 6 procent, betala i räntor inalles 3,000 kronor. Om vederbörande då bor i dyrortsgrupp nr 1 samt har hustru och ett barn, blir han dessutom berättigad till 1,000 kronors avdrag. Hur går det nu för dessa människor? Ja, den som icke har mer än 6,000 kronors inkomst på sin fastighet, får intet avdrag. Det är det första och enligt min mening grundläggande felet i den s. k. garantiskatten. Han får således betala efter 6,000 kronor. Den andra personen blir berättigad till 2,000 kronors avdrag; gränsen går ju nämligen vid 6 procent. Hans beskattningsbara inkomst blir också 6,000 kronor, under det att den tredje kan utnyttja hela avdraget, avdraget för skuldränta, för hustru, barn och dyrort 4,000 kr., d. v. s. han får utnyttja hela avdraget. Vad blir resultatet härav? Jo, tre bönder med fastigheter av samma storlek, med samma skuldbelastning, med samma familj och i samma dyrort men med en inkomst, som så väsentligt skiljer sig som 6,000, 8,000 och 10,000 kronor, få alltså betala precis samma skatt. Om jag beräknar, att utgifterna för en sådan kommun voro 1.260 kr., så skulle alla tre vederbörande få betala 420 kr. i skatt efter en utdebitering av 7 kr. per bevilnings- eller skattekrona, vilket man vill.

Hur går det med Kungl. Maj:ts förslag? Jo, där är det en

högst betydlig skillnad. Den första vederbörande blir upptaxerad — fastighetsskatten + inkomstskatten — till en inkomst av 12,000 kr., den andra vederbörande till en inkomst av 14,000 kr. och den tredje till 16,000 kr. Den första hade en inkomst på 6,000 kr., men dessutom blir han taxerad för sin fastighet 6 %; det blir 12,000. Den andra hade en inkomst på 8,000 kr. plus 6,000, d. v. s. 14,000 kr.; och den tredje hade 10,000 plus 6,000, d. v. s. 16,000 kr. Efter utskottets förslag skulle i kommunen uppstå inalles 180 skattekronor. Efter reservanternas förslag skulle det uppstå 300 skattekronor. Huru går det nu för de enskilda fallen? Jo, alla äro berättigade till avdrag. Alla kunna göra sina 4,000 kronors avdrag, och följaktligen får den ene en beskattningsbar inkomst med fastighets-skatt och allt på 8,000 kr. Det är den förste. Den andre får en beskattningsbar inkomst på 10,000 kr. och den tredje på 12,000 kr. Det låter ju alldeles förskräckligt och framför allt tyckes det kraftigt bekräfta talet om en dubbelbeskattning. Men vad blir det slutliga resultatet? Jo, det blir, att utdebiteringen efter skattekrona sjunker från 7 kronor till 4.20 kronor. Den som har 80 skattekronor, d. v. s. den lägst beskattade, får 336 kr. i skatt endast. Efter utskottets förslag skulle han fått 420 kr. Den andra, som hade 8,000 kr. inkomst, får 420 kr. i skatt, och den tredje, som hade 10,000 kr., får 504 kr. i skatt. Jag vågar påstå, att detta exempel, som analys av de olika förslagen, är berättigat, alldeles oavsett att det är ett konstruerat exempel. Jag har tagit det endast för att visa, att när det gäller att fördela bördorna mellan olika fastighets-ägare, att taga verklig hänsyn till deras olika inkomstnivå, utskottets förslag är ofantligt underlägset reservanternas förslag och det kungl. förslaget, och att det senare med en helt annan effektivitet än utskottets förslag tillfredsställer de krav på *rättvisa uti beskattningen*, som en var naturligtvis har anledning och rättighet att ställa, då man över huvud taget skall göra en kommunal skatte-reform. Ja, jag tror icke att man skall med någon som helst framgång, från vilket håll det vara må, kunna bestrida, att reservanternas förslag i detta avseende är avgjort bättre, och att det åtminstone skipar någon rättvisa i motsats mot utskottets förslag som i hela sin stelhets skärper orättvisan; där har man nämligen bara denna enda fastighetsskatt, och man måste, om det är skuldbelastade fastigheter, komma till enorma inkomster innan inkomstskatt behö-ver betalas. På grund av allt detta vågar jag säga, som jag redan sagt, att det icke kan råda någon verklig tvekan i valet mellan utskottets förslag och reservationen.

Ja, även om man således måste erkänna att det medför rättvisa i beskattningen mellan olika fastighetsägare, så dyker dock den andra frågan upp: medför det då rättvisa, om man jämför den skatt en liten bonde får betala med vad löntagaren får betala? Nej, jag skall gärna erkänna, att i detta avseende kan det framställas anmärkningar. Jag skall tillåta mig att taga ett annat exempel, också konstruerat för all del, men jag vågar påstå konstruerat med anspråk på att giva en analys på en bestämd punkt. Om man före-

Förslag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.*
(Forts.)

ställer sig, att det finns en löntagare med t. ex. 3,000 kronors inkomst och i samma kommun en liten bonde med en jordbruksfastighet taxerad till 30,000 kr., vad blir då följden enligt de olika förslagen. Jag tillägger de höjda avdragen under antagande att mannen bor i dyrortsgrupp 1, är gift och har ett barn. Jo, följden blir, att den, som har 3,000 kronors inkomst, får ett avdrag på 1,500 kr. Bonden, som också kan beräknas ha 1,500 kronors inkomst och med de två skatter, han får betala — dels fastighetsskatt och dels inkomstskatt — blir taxerad till 3,300 kr., får samma avdrag. Det vill med andra ord säga, att den ene får betala efter en beskattningsbar inkomst på 1,500 kr., den andre efter 1,800 kr. Det finns alltså en orättvisa, men, efter min uppfattning icke så stor, som siffrorna tyckas angiva. Den, som har 3,000 kr., får alltså betala mindre skatt än den, som har 1,500 kr. Men detta förhållande avhjälpes ju ingalunda i utskottets förslag. Löntagaren får samma avdrag. Hans beskattningsbara inkomst sjunker till 1,500 kr. och enligt utskottets förslag skall vederbörande betala efter 6 % på taxeringsvärdet, d. v. s. efter 1,800 kronor. Det är alltså precis likartade förhållanden enligt båda förslagen. Om nu bonden, som troligt är, skulle hava något större inkomster — jag menar, om man t. ex. faktiskt har 3,000 kr. — så får han betala efter en beskattningsbar inkomst på 4,800 kr. enligt reservanternas förslag. På detta sätt kommer han obestriddigt över löntagaren. Det är mycket vanskligt att säga, huru långt detta är berättigat, men att det finnes ett berättigat moment i detta, tror jag är lönlöst att bestrida, ty det är ju dock självklart, att bondens inkomster aldrig kunna så noga upptaxeras som löntagarens, vars inkomster man känner på pricken, under det att bonden vid värdering av alla naturaförmåner och över huvud på grund av hela sin ställning alltid måste komma att deklarerat för en faktiskt lägre inkomst än löntagaren, lägre än om man i likhet med löntagaren vore nödsakad att köpa sina livsmedel i den öppna marknaden. Jag vågar säga utan någon som helst tvekan, att reservanternas förslag ur alla synpunkter bättre än utskottets förslag tillfredsställer kravet på rättvisa mellan olika skattedragande, vare sig det gäller att fördela bördorna mellan medlemmarna av samma grupp eller mellan medlemmarna av skilda grupper inom samhället. Därför tycker jag, uppriktigt sagt, att det är ganska djärvt av utskottet att i sitt betänkande göra speciella förebråelser, för övrigt utan tecken till bevisning — det torde väl också knappast kunna presteras — för detta enkla och nakna påstående, att man funnit att regeringens förslag ersätter de gamla orättvisorna med andra.

Vad sedan frågan om objektbeskattningen beträffar, skall jag tillåta mig att framhålla två saker. Man vill icke alls veta av någon objektbeskattning, d. v. s. de flesta av utskottets majoritet. Andra äro ju åter på den punkten mera svävande, och när man då skall bygga sitt skattesystem, vad gör man då? Jo, man bygget upp det på en faktisk objektbeskattning, bara med den skillnaden, att det är alla *dåliga* objekt, som skola betala objektskatten. Det är

*Förslag till
kommunalt
skattelag m. m.
(Forts.)*

alla de fastigheter, som lämna en låg avkastning, vilka skola belastas med objektskatt, under det att de, som lämna en hög avkastning, slippa; de bliva ensamma beskattade efter inkomst och icke bara beskattade efter inkomst, utan ovanpå dessa 6 % ske alla avdrag. Det är kanske onödigt att upprepa, men det är nu faktiskt så, att är mannen skuldbelastad och har skuldräntor, ja då får han betala skatt, om hans inkomster äro under 6 %. Är den över 6 %, får han göra avdrag för alltsammans. Man har sålunda förlagt hela den objektbeskattning, som man vill vara med om, till de fastigheter, som äro sämst lottade, som lämna den lägsta avkastningen och som alltså för innehavaren är svårast att försörja sig på. Jag må säga, att man skall icke ha stora anspråk på logik, man skall icke ha stora anspråk på följdriktighet i handlandet, när man kallar detta att tillämpa principen »skatt efter förmåga». Nej, det är utan tvivel på det sättet, att man icke kan ensidigt, som utskottet försöker, tillämpa denna princip, utan det blir alltid någon inkonsekvens, någon inadvartens uti själva tillämpningen, och då har man bara att pröva var de värsta och obehagligaste och svåraste följderna uppstå, om de uppstå på grund av fristående objektskatt eller av den besynnerliga kombinationen av en fastighetsskatt och en inkomstskatt. Det är den ena saken och den andra, som också vittnar om, att utskottet icke förmår att någon längre stund fasthålla vid sin tankegång eller tillämpa sina egna principer, är det faktum, att så snart man skall söka den garanti för beskattningen, som alla erkänna nödvändig i kommunerna, vart går man då? Jo, då går man till fastigheterna. Icke har det väl fallit någon människa in att söka en garantibeskattning på arbetsinkomster eller på löneinkomster. Nej, så snart man skall söka garanti, då är man genast på det klara med, att det måste sökas i fasta objekt. Ja, mina herrar, om icke däri ligger ett erkännande av objektbeskattningens faktiska nödvändighet, om icke däri ligger ett erkännande, att innehavaren av objektet i verkligheten har en *större* skattekraft än den som ensamt lever på arbetsinkomster, ja, då förstår jag över huvud taget icke den tankegång, som legat till grund för detta enligt min mening mycket besynnerliga utskottsförslag. Det är alltså på det sättet, att det man i ord vänt sig emot, det accepterar man i handling. Men på grund av förutfattade meningar och på grund av en — jag vågar säga — i vidskeplens tecken påbörjad agitation törs man icke fullfölja linjen och verkligen lägga objektbeskattningen fristående från själva inkomstbeskattningen.

När jag skall bedöma dessa frågor, så vågar jag påstå, att om utskottets förslag — jag medgiver mycket gärna, att det säkerligen för åtskilliga av utskottets medlemmar varit en faktisk utgångspunkt — hade avsett att skydda det lilla jordbruket från dubbelbeskattning eller från en för tung skattebörda, så har man dock ingenting annat uppnått än att skydda de stora godsägarna här i landet från den skattebelastning, som de rättvisligen borde bära och som de enligt det kungl. förslaget få. Det kungl. förslaget har en helt annan konstruktion och skjuter därför skattebördorna i hög

*Förelag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

grad från de små jordbrukarna till de större jordbrukarna. Jag tror, att den, som har sinne för ordens valör, skall erkänna, att i en anordning med sådana verkningar ligger det en större rättvisa än i en anordning sådan som utskottet här har föreslagit. Nu kommer denna orättvisa på grund av hela stället i fastighetsbeskattningssystemet utan inkomstbeskattning, med en vid sidan av fastighetsskatten lagd inkomstskatt, att i hög grad skärpas, så snart man företager en nytaxering, som höjer fastigheternas taxeringsvärde. Jag erkänner gärna, att jag icke så noga känner till lantbrukets förhållanden, att jag vågar yttra mig om, huru pass högt den verkliga inkomsten efter en rationell taxering av fastigheterna komma att ligga över de 6 procenten av taxeringsvärdet, som under alla förhållanden skall beskattas. Men jag föreställer mig verkligen, att i de flesta fall komma icke inkomsterna att bli så synnerligen mycket högre. De kunna kanske stiga till 7 eller 8 procent, när man fått en rationell nytaxering, en sådan, som utskottet föreslår skall komma år 1922. Men det betyder, som sagt, att orättvisan i hela anordningen till sina praktiska verkningar skärpes och blir ännu svårare än den skulle vara utan denna nytaxering. Det betyder nämligen, att hela detta rent tillfälliga avdrag, med vilket man skall befria de små bönderna från en större del av skattebördan, försvinner; det kan icke utnyttjas. Med t. ex. 7 % blir det ju någon avdragsrätt, men det torde komma att visa sig i praktiken, att den är för liten, i varje fall så liten, att den icke kan utnyttjas som rimligt vore, om man skulle få en rättvis skattefördelning mellan jordbrukarna.

Ja, jag vet inte, om jag tolkar utskottsmajoritetens stämningar och uppfattningar rätt, om jag säger, att man i själ och hjärta nog erkänner, att det åtminstone ligger mycken riktighet i det resonemang, som jag här tillåtit mig föra.

Vad har man då att falla tillbaka på för att försöka skrämman, jag vågar gott använda det ordet, vederbörande från att över huvud själva ordentligt tänka igenom problemet? Jo, då har man sitt tal om »dubbelsbeskattning». Vad menar man med denna dubbelbeskattning? Menar man, att av två personer med lika stor inkomst den ena får betala dubbelt så stor skatt som den andra? Det är fullkomligt orimligt på grund av hela detta skattesystems konstruktion. Nej, man menar naturligtvis ingenting annat än att vederbörande få betala två skatter i stället för en. Ja, mina herrar, skulle man icke äntligen kunna komma överens om att huruvida en person får betala en eller två skatter, det är i grunden en komplett likgiltig sak. Det, som är av betydelse, det är huruvida skattebördan blir större eller om den blir mindre för den vederbörande, som får dessa två skatter. Jag har redan — jag vågar därvid hänvisa till vad jag sagt — försökt visa, att denna större skattebörda efter regeeringsförslaget endast kommer att drabba de stora inkomstagarna, dem, som ha stora jordbruk, godsägarna och de stora näringsföretagen. Men att dessa komma att drabbas därav, var ju meningen med hela reformen. Om icke reformen skulle leda till det resultatet,

*Förslag till
kommunal-
skattelag n. m.*
(Forts.)

att den sköte över från de fattiga till de rika en större del av skattebördan, ja, då hade vi över huvud taget icke anledning att syssla med frågan om hur en skattereform skulle läggas. Nej, det är — jag vågar verkligen utan tvekan säga det — så, att denna agitationsfras om dubbelbeskattning är så pass ihålig, att människor, som ställa litet anspråk på sig själva, rätteligen icke borde begagna sig därav. Utskottsförslaget har dock på upprepade ställen hängt sig fast vid detta uttryck. Det är ju det väsentliga i den kritik, som förekommer.

Ja, jag skall nu inte ingå på frågan om näringsskatten. På den punkten har herr Swartz redan lämnat en utredning, och jag tror, att det sedermera kommer att lämnas ytterligare utredning. Jag vill bara påpeka en enda sak, och det är, att om näringsskatten i likhet med fastighetsskatten skulle vara en sådan skatt, som vore fast och som kommunen kunde ha att lita till under dåliga konjunkturer för övrigt, så kan den icke byggas — som man har framkastat en tanke på — på avkastningen. Då ha naturligtvis motionärerna i högermotionen en riktigare utgångspunkt, när de vilja bygga den på förmögenheten. Men om man tar bara förmögenheten och icke tar med meravkastningen och arbetarkapitalet, så kommer man i själva verket till orättvisare resultat än om båda dessa faktorer äro med. Det finns, det veta vi alla, t. ex. stora agenturer, näringsföretag som ha agenturens form. Där är ofta ett helt obetydligt kapital investerat, d. v. s. det finnes en mycket, mycket liten förmögenhet, under det att meravkastningen i sådana företag kan bli högst betydande. Dessa företag skulle, därest meravkastningsdelen uti näringsskatten icke vore med, i stort sett gå fria från näringsskatt. Jag tror, att det vore en ganska oriktig anordning att inte taga upp även meravkastningen; den verkar helt enkelt som en utjämningsfaktor och skipar, som den föregående ärade talaren påpekade, större rättvisa emellan olika näringsföretag.

Sedan har man gjort mycket väsen av Kungl. Maj:ts förslag till skogsbeskattning. Jag skall inte heller på den punkten fördjupa mig i ämnet, men jag vågar påstå, att nog överdriver utskottet högst betydligt, när det förklarar, att genom Kungl. Maj:ts anordning skulle en beskattning av den växande skogen kunna leda till förtidig avverkning och därigenom få till följd en misshushållning med detta utomordentligt viktiga naturkapital. När man betänker, att en skog, taxeringsvärderad till 100,000 kronor, skulle få beskattas efter 30 skattekrönor, d. v. s. i en kommun, där utdebiteringen vore 7 kronor, få betala en skatt på 210 kronor, så frågar jag, om det verkligen finnes människor — andra än sådana som bara söka efter anledningar till kritik och söka efter motiv för att kunna slå ihjäl det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget — vilka på allvar tro, att en belastning med 200 kronor på en skog, taxeringsvärderad till 100,000 kronor, skulle leda till ett förstörande av vår skogshushållning? Jag tror, att sunt förnuft skall säga en, att man på den punkten har i högsta grad överdrivit verkningarna. Utskottet vågar ju inte annat än bibehålla den nuvarande anordningen, som ju

Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)

ingalunda betyder en lindrigare skatt för skogen utan i många fall i de trakter, där skogen verkligen är upptaxerad, måste komma att betyda en väsentligt större skatt än regeringsförslaget. Man har från håll, där man icke saknar all sakkunskap, då det gäller skogshushållning, förklarat för mig, att dessa 200 kronor — ja, det blir ju proportionsvis mer eller mindre alltefter skogens storlek — kan man mycket mycket väl taga ut genom gallring av skogen, en gallring, som ändå måste verkställas för att skogens värde skall ökas.

Jag har det intrycket särskilt från utskottsbehandlingen, att när man finner, att detta utskottsförslag icke kan stå sig gentemot en kritisk granskning, utan att man ändå måste erkänna, att det är en dålig anordning, som man ine tror vara möjlig att använda vid en definitiv lösning av förslaget, då har man en sak, som man alltid faller tillbaka på. Man förklarar: »Ja men, mina herrar, inte skall man ställa några anspråk på detta. Det är ju bara ett provisorium.» Och man har ju läst dylika uttalanden i tidningarna. Jag har också hört åtskilliga personer säga detsamma. Det är för mig det dyrbaraste argument till förmån för utskottsförslaget, som jag kan tänka mig, ty varför jag skulle nödgas att välja ett *dåligt* provisorium, när det föreslås *goda* provisorier, det kommer alltid för mig att förbli en gåta. Emellertid är det nu faktiskt på det sättet, att man börjat fel, då man läst fast sig på ett mycket tidigt stadium vid en bestämd linje och inte kunnat komma ifrån den på grund av en mängd offentliga uttalanden, som man gjort. Hela denna fråga om kommunalskatteproblemets lösning blev till slut, jag vågar verkligen använda det uttrycket, en prestigefråga och ingenting annat.

Ja, jag skall inte längre uppta tiden. Det är ju ingen av dem, som stå på utskottsförslagets grund, som ännu haft ordet, och jag skall komma att med stort intresse lyssna till den argumentation och försöka bedöma värdet av den argumentation, som kan på allvar framföras till förmån för detta utskottsförslag. Själv har jag under hela behandlingen av ärendet kommit till den övertygelsen, att det gäller uteslutande att försöka bryta ett oresonligt, envist motstånd, som bygger på fullkomligt ohållbara grunder.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till herr Gustaf Nilssons m. fl. reservation beträffande lag med särskilda bestämmelser att för viss tid gälla i stället för vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 §§ 57, 58 och 59.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Då man har att fatta beslut i skattefrågor, synes det mig vara av den största vikt att fasthålla vid följande: dels att man bör endast med stor varsamhet lämna det bestående skattesystemets grund, dels ock att man i fråga om nya skatter bör ha gjort en verkligt fullständig utredning, innan man för in dylika i skattesystemet. Till stöd för den förra grundsatsen kan anföras, att en skatt, låt vara behäftad med betydande brister såväl i teoretiskt som praktiskt avseende, dock så småningom kan ha medfört en anpassning från samhällets sida,

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

som, huru smärtsam denna än varit från början, är ägnad att betaga skatten dess skadliga verkningar. Till stöd åter för den senare grundsatsen kan man göra gällande, såvitt jag förstår, att en mot en samhällsgrupp allt för hård skatt ofta medför fördelar för de övriga. Denna omständighet lägger uppenbarligen allvarliga hinder i vägen för att kunna få upphävd en beskattning, som en gång införlivats i skattesystemet. Till dessa båda grundsatser kommer ytterligare den, att man bör väl taga sig till vara för att i teoriens anbefallande av en skatts införelse eller av dess utmönstrande finna ett avgörande skäl för att följa dess anvisningar. Klart är visserligen, att om det vore fråga om att från de skattskyldiga uttaga hela det erforderliga beloppet genom en enda skatt, man på teoretisk väg skulle kunna leta sig fram till det riktiga resultatet. I valet mellan olika skatter borde den uppenbarligen antagas, vilken bäst fyllde rättvisans och billighetens krav. Men då så icke är fallet, utan frågan är om en skatt, som jämte andra är avsedd att utgöra den skattskyldiges belastning, kan det alltför väl hända, att en i sig fullt rationell ny skatt komme att beröva skattesystemet den rättvisa och den kloka avvägning, som det förut har ägt, men att däremot en i sig olämplig skatt skulle kunna bota en brist i skattesystemet, som förut funnits. Man måste alltså enligt min mening bedöma varje särskild skatts berättigande med vederbörligt beaktande av de skatter i övrigt, som jämte densamma ingå i skattesystemet. En mångfald i sig olämpliga skatter kan utgöra ett gott skattesystem, i det att bristerna i en skatt kompenseras av brister i en annan, medan skatternas goda sidor samverka till ett tillfredsställande helt. Likaledes kan den mest ideala skatt, som införlivas i ett skattesystem, rubba det rättvisa jämviktläge, som förut funnits i detsamma. Detta är något, som ofta förbises av personer, som i brist på egen vetenskaplig skolning icke lärt sig inse, att sanningen visserligen förutsätter ett studium av detaljer men aldrig kan nås utan att dessa sättas i systematiskt sammanhang med varandra. Har teorien visat benägenhet att såsom i sig lämplig erkänna ett visst slags skatt, blir därför ofta denna teoretiska värdesättning nästan ett imperativt mandat för dessa teoriens dyrkare att i praktiken genomföra den ifrågavarande skatten.

Vad nu särskilt kommunalbeskattningen angår, har teorien mycket omhuldat den s. k. intresse- och objektbeskattningen. Man har sagt, statsbeskattningen bör företrädesvis utgöras efter principen »skatt efter förmåga», medan kommunalbeskattningen borde i betydande grad byggas på principen »skatt efter intresse». Jag skall inte upptaga tiden här med att närmare ingå på vad principen skatt efter förmåga egentligen innebär. Endast så mycket vill jag säga, att densamma uppenbarligen först då får ett förnyttigt innehåll, om man vid dess utformning beaktar dels att det här gäller icke blott individens skatteförmåga, bedömd i förhållandet individerna emellan, utan jämväl samhällets förmåga att bevara sin skattekraft, dels ock att all beskattning måste så anordnas, att den icke offrar andra samhällsintressen eller enskilda intressen, som äro viktigare än sam-

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.*
(Forts.)

hällets intresse att få den bäst avvägda beskattningen. Fattar man emellertid på ett vidsynt sätt principen skatt efter förmåga, kan det vara så gott först som sist att i stället kalla den principen skatt efter rättvisa och billighet. Men därmed har man ock anvisat den samma första platsen icke blott inom statsbeskattningen utan jämväl inom all beskattning. Kommer intressebeskattningen eller dess arvtagare, objektbeskattningen, vid sin tillämpning i strid med denna huvudprincip, passa de följaktligen lika litet för kommunen som för staten. Låter däremot en dylik skatt därmed förena sig, kan den väl försvara sin plats inom ett vare sig kommunalt eller statligt skattesystem. Allt beror på huru den anordnas och vilka skatter som i övrigt ingå i skattesystemet.

Vad då först angår den s. k. intressebeskattningen inom kommunen, förefaller det mig, som om densamma, därest man djupare tränger in i den, snarare bör anses som en ersättning än som en skatt. Man betalar för vissa särskilda fördelar, som man har av kommunen, eller för vissa särskilda olägenheter, som man tillfogat kommunen genom sin verksamhet därstädes. Men från denna utgångspunkt är det klart, att någon ersättning icke kan komma i fråga, om fördelarna av kommunen eller olägenheterna för kommunen uppvägas eller övervägas av fördelar, som den skattskyldige å sin sida tillfört kommunen. Frånsett vissa mindre viktiga fall, där ersättningens berättigande och belopp låta sig bestämt uppskattas, skulle det bli ett fullkomligt jättearbete att vid tillämpningen av intresseteorien komma till ett rättvist resultat, detta så mycket mer som en dylik ersättningsskatt icke kan byggas på en prövning av varje särskilt fall utan måste ske generellt för olika grupper av skattskyldiga.

Intresseteoriens anhängare ha därför drivits mot objektbeskattningen, ehuru de visserligen släpa med sig sin lärda apparat ur intresseteorien. Objektbeskattningen är nämligen så grov i sin tillynning, att den, som förut vistats i intresseteoriens lustgård med dess skenbart efter den minutiösaste rättvisa utportionerade frukter, känner sig illa till mods, då han av sitt sunda förstånd drives ur den samma och helt plötsligt befinner sig inför skatteobjektets prosaiska verklighet. Han tröstar sig dock snart med att skatteobjektet i själva verket är det förkroppsligade intresset, och därefter skrider han med en viss tillförsikt till skattens bestämmande icke efter intressets styrka utan efter objektets värde. Men det lär väl icke behövas något extra mått av skarpsinne för att finna, att därmed hela intressetorien blivit kastad över bord.

Jag nämnde, att objektbeskattningen har i sig något brutalt, något otympligt, något primitivt. Detta hindrar emellertid icke, att den kan användas. Man skulle kunna tänka sig en mångfald av objektskatter, som tillsammans åstadkomme ett i stort sett rättvist och gott skatteresultat. Omöjligt är ej heller att blott ha en eller annan objektskatt men åstadkomma den rättvisa jämvikten genom en så mycket finare nyansering av övriga i skattesystemet

ingående skatter. Ja, man kan ock ha skäl att antaga en objektskatt utan dessa säkerhetsåtgärder. Men då fordras det, antingen att ett överkastande av skattebördan kan äga rum eller ock att något viktigare allmänt intresse, som icke utan större olägenheter kan anorlunda tillfredsställas, kräver objektskatten. Uppenbart är emellertid, att i sistnämnda fall objektskattens uttagande icke får drivas längre än som fordras för detta allmänna intresses tillgodoseende. Det är denna synpunkt, som för utskottet varit bestämmande, då utskottet bibehållit fastighetsbevisningen såsom en garantiskatt för att icke kommunens ekonomi skulle äventyras, därest övriga kommunalskatter under en dålig konjunktur skulle visa sig alldeles otillräckliga. Utskottet har så mycket lättare kunnat övervinna sina betänkligheter mot denna isolerade objektskatt, som det icke gällt dess införande utan endast bibehållandet av en gammal beskattningsform. I olikhet mot vad som nu gäller, har utskottet varit med om införandet av en inkomstskatt även i fråga om fast egendom. Men på grund av fastighetsbeskattningens uppgift icke att ersätta den mera rationella beskattningen av fastighetsinkomsten utan blott att utgöra en garanti för stabiliteten i kommunens ekonomi har utskottet icke ansett sig kunna låta inkomstbeskattningen inträda med avseende å annan fastighetsinkomst än den, som överskjuter det genom fastighetsbevisning beskattade beräknade beloppet. Reservanterna åter ha ålagt fastigheten fastighetsbeskattning samt fastighetsinkomsten jämförande inkomstbeskattning. Alltså, fast egendom är enligt deras förslag föremål för en objektskatt och en inkomstskatt, medan t. ex. ett i bank insatt kapital eller inkomst av arbete endast är underkastat inkomstskatt. Frågar man efter anledningen härtill, angives i herr Gustaf Nilssons m. fl. och herr Swartz' reservationer en mångfald av skäl. Man återfinner där åtskilliga kvarlevor från intresseteorien, dock färre i den förra reservationen än i den senare. Herr Nilsson m. fl. säga sig icke kunna »komma alldeles förbi någon form av 'intresseteorier', huru växlande än intressets styrka må synas». Herr Swartz däremot anser intresseteorien fullt modern men tar dock, för den händelse den skulle anses omodern, sin tillflykt till objektbeskattningen, vilken enligt honom — jag citerar hans ord — »i varje fall i allmänhet anses nödvändig».

Huvudskälet synes dock i bägge dessa reservationer vara rättvisans och billighetens krav, och den sidan underströks på det mest kraftiga sätt i det anförande vi nyss hörde av herr Möller. Det är rättvisans och billighetens fordringar, som göra, att man måste ha en objektbeskattning, sådan man föreslagit den i utskottsbetänkandet med avseende å fastigheter. Man anser det upprörande, att t. ex. den skuldsatte fastighetsägaren, som icke har någon nettoinkomst från sin fastighet eller som har en mindre inkomst från densamma än som motsvarar det vid fastighetsbeskattningen beräknade beloppet, skall betala lika mycket i fastighetsskatt som den fastighetsägare, vilken har i inkomst sistnämnda belopp. Man kunde, så vitt jag förstår, ha väntat, att denna uppfattning skulle ha lett till fastighetsskattens slopande. Men så har icke skett, utan reservan-

*Förslag till
kommunal
skattelag m.m.
(Forts.)*

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.*
(Forts.)

terna ha sökt minska orättvisan genom att på var och en av fastighetsägarna. den skuldsatte och den icke skuldsatte, ytterligare lägga en skatt, nämligen en skatt, som är bestämd med hänsyn till fastighetsinkomsten. Då denna inkomst är mindre för den skuldsatte än för den bättre situerade, inträder onekligen en viss utjämning dem emellan. Herr Möller anförde ett exempel på en kommun, som består av endast tre jordägare, och fick därvid mycket tydligt fram, att det genom Kungl. Maj:ts förslag blev en rättvisare fördelning mellan dessa av kommunens skatter än enligt utskottets förslag. Jag har här ett annat exempel, som jag ber att få stå till tjänst med: jag tager nämligen det fallet, att A och B hava var sin jordbruksfastighet, taxerad till 100,000 kronor. B är skuldsatt och har därför en nettoinkomst av blott 3,000 kronor, medan A har 6,000 kronor. Fastighetsskatten utgår för båda efter ett beräknat belopp av 6,000 kronor och inkomstskatten kommer enligt Kungl Maj:ts förslag att föreligga för A på 6,000 kronor och för B på 3,000 kronor — jag bortser från avdragen. Resultatet blir alltså, att A får 120 skatte-kronor, medan B får 90 skatte-kronor. Det är tydligt, att fastighetsbeskattnings summariska fördelning av skattskyldigheten mellan dessa båda fastighetsägare mildrats genom inkomstbeskattningen, ity att utan den senare de båda fastighetsägarna i det förevarande exemplet skulle, trots sina olika inkomster, hava fått betala skatt efter samma antal bevillningskronor, medan genom tillägget av inkomstskatten A får betala skatt efter 120 och B efter 90 skatte-kronor, d. v. s. A betalar en tredjedel utöver vad B betalar.

Ja, mina herrar, så långt är allt väl, och om det finnes blott kommuner med endast jordägare, skulle man kunna ifrågasätta att antaga regeringens eller reservanternas förslag. Men låt oss nu införa på scenen övriga skattskyldiga inom kommunen och undersöka, om fastighetsägarna i gemen vinna eller förlora på denna genom beskattningen av fastighetsinkomsten åstadkomna utjämning. Herr Möller förde också in övriga skattskyldiga, men han tog endast en enda. Hans exempel var i hög grad renodlat. Det var en vanlig inkomsttagare, och en jordbrukare. Det är visserligen bra att renodla exemplen för att göra saken klar, men man får icke göra dem alltför enkla, ty då kan det för mycket gagna dens sak, som har konstruerat dem. Jag skall därför försöka att göra exemplet mera omfattande; jag skall taga med mer än en av vardera kategorien. Låt oss då utgå ifrån, att den å jordbruksfastigheternas taxeringsvärden inom en kommun beräknade inkomsten utgör 100,000 kronor, att jordbrukarnas inom kommunen faktiska inkomst av dessa fastigheter utgör 50,000 kronor och att övriga inkomsttagares inkomst uppgår till 100,000 kronor. Utgå vi nu från att 10,000 kronor äro det belopp, som inom kommunen skall utdebiteras, skulle enligt utskottets förslag ägarna av jordbruksfastighet betala 5,000 kronor och de övriga skattskyldiga betala 5,000 kronor. Utgångspunkten var ju, att övriga skattskyldigas inkomst var 100,000 kronor och att jordbrukarnas beräknade inkomst på grund av fastighetsbeskattningen var 100,000 kronor, medan enligt vårt förslag de 50,000 kronorna

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

verklig inkomst icke skulle tagas i betraktande, eftersom denna inkomst icke överstiger den beräknade inkomsten, 100,000 kronor. Alltså blir det enligt utskottets förslag 5,000 kronors skatt på vardera sidan. Men hur går det enligt reservanternas förslag? Jo, efter detta bleve resultatet, att jordbrukarna skulle betala skatt för en beräknad och verklig inkomst av 150,000 kronor, medan de övriga skattskyldiga endast skulle betala för sin verkliga inkomst, 100,000 kronor. Alltså, de 10,000 kronor, som måste utdebiteras i kommunen, komme enligt reservanternas förslag att utdebiteras på det sättet att jordbrukarna finge betala $\frac{3}{5}$, under det att övriga skattskyldiga komme ifrån det med $\frac{2}{5}$. Enligt vårt förslag skulle bägge grupperna betala lika; enligt reservanternas och Kungl. Maj:ts förslag skulle återigen jordbrukarna få betala mer och de övriga mindre. Tillämpa vi detta på det anförda exemplet, skulle följden bliva, att jordbrukarna finge betala i skatt 6,000 kronor, under det att övriga skattskyldiga blott hade att betala 4,000 kronor. Alltså, mina herrar, den rättvisa mellan fastighetsägarna, som reservanterna varit så ivriga att åvägabringa genom att på dem lägga såväl en fristående fastighetsskatt som en skatt på fastighetsinkomsten, har icke kunnat åvägabringas på annat sätt än genom överförande på jordbrukarna av en del av den skatt, som rätteligen bort åligga övriga skattskyldiga. Till den hårdhet mot fastighetsägarna, som fastighetsbeskattningen redan i sig innebär i jämförelse med andra skattskyldigas beskattning, har man i rättvisans namn på dem lagt en extra beskattning, som kommer övriga skattskyldiga till godo. I gamla tider, då Norrland ännu var ett nybyggargarland, hörde man understundom det talet, att rättvisan var olika norr och söder om Dalälven; nu finna vi, att rättvisan ock är skiljaktig, när det gäller fastighetsägare och när det är fråga om inkomstagare av kapital och arbete. Rättvisan mot fastighetsägarna vinnes genom att öka deras skatter, medan rättvisan mot de övriga synes anses ligga i mildrandet av deras beskattning.

Inför det obestriddliga faktum, att fastighetsinkomstbeskattning och fastighetsbeskattning ju innebära skatt på fastighetens verkliga inkomst plus skatt på dess efter viss procent beräknade inkomst, är det onödigt att bemöta invändningen, att detta icke skulle vara dubbelbeskattning. Detta är en dubbelsbeskattning, som icke kompenseras utan skärpes av andra skattebestämmelser. Det är dubbelbeskattning i alla de fall, då någon verklig inkomst föreligger. och herr Gustaf Nilssons m. fl. i reservationen gjorda uttalande, att utskottet självt gått längre i orättvisa, då det, även i det fallet att fastigheten icke alls lämnat någon nettoinkomst, genom fastighetsbevilningen följaktligen beskattar en obefintlig inkomst, saknar all betydelse. Detta är en följd av objektbeskattningens natur och gäller även enligt reservanternas förslag, men är tydligen icke något skäl för att, när inkomst föreligger, införa dubbelbeskattning. Även herr Swartz förnekar tillvaron av en dubbelbeskattning enligt Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag. Han tillägger dock mycket föriktigt orden »av inkomst» och betonar, att »objektbeskattningen

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

principiellt icke innebär en direkt beskattning av inkomsten såsom sådan». Ja, det kan väl icke gärna någon hava påstått, att så skulle vara fallet, ty då skulle objektbeskattningen vara en beskattning av verklig inkomst, d. v. s. icke vara objektbeskattning. Herr Swartz tyckes förutsätta, att de som läsa hans reservation icke hava läst vad som i den kungl. propositionen och utskottets betänkande säges om objektsbeskattning och inkomstbeskattning, ty annars hade det väl icke varit behöfligt att giva dem en sådan erinran, vars riktighet uppenbarligen är oomtvistlig, men som rakt icke i detta fall löser frågan, huruvida dubbelbeskattning föreligger eller icke. Men härmed må vara hur som helst — om herr Swartz och herr Gustaf Nilsson m. fl., vilka intagit samma ståndpunkt som han, eller Kungl. Maj:t själv ville fråga någon hederlig lantman eller husägare, vilketdera de tilläte betydelse, om en beskattning är principiellt en dubbelbeskattning eller om den faktiskt är en dubbelbeskattning, tror jag, att de icke skulle behöva vänta länge på ett tydligt svar. Om jag såsom fastighetsägare för en inkomst, som med ledning av taxeringsvärdet beräknas till 10,000 kronor och även i verkligheten utgör 10,000 kronor, får betala skatt för 20,000 kronor, medan min lika förmögne granne, som på ett depositionsbevis uppbär 10,000 kronor i årlig ränta, utgör skatt endast för 10,000 kronor, då kan, även om alla världens finansprofessorer och finansministrar förneka det, det sunda bondförståndet icke undgå att förklara, att exemplet utgör ett uppenbart fall av dubbelbeskattning.

Jag har dröjt så länge vid denna fråga, därför att den är den väsentligaste bland dem, i vilka utskottet och reservanterna kommit till olika resultat. Den reservation, som haft mest sinne för huru det i detta avseende verkligen förhåller sig, är den av herrar Johansson och Svedberg anförda. De hava ock sökt mildra dubbelbeskattningen genom att sänka repartitionstalen, varvid de emellertid berövat fastighetsbeskattningen förmågan att utgöra en i praktiskt avseende tillräcklig garantiskatt. Även herr Swartz har känt med sig, att teorien, att dubbelbeskattning i förevarande fall icke föreligger, icke duger, när man godtager Kungl. Maj:ts repartitionstal, men han har däremot fasthållit den vid ett repartitionstal av 4 % för jordbruksvärde och 3 % för annat fastighetsvärde.

Övergår jag därefter till den av reservanterna föreslagna näringsskatten, kan mot dess anordnande såsom en fristående objekt-skatt riktas samma anmärkning som mot fastighetsskatten. Skall emellertid näringsskatt förekomma, bör den enligt min mening anordnas såsom en kommunal garantiskatt i likhet med vad utskottet föreslagit beträffande fastighetsbeskattningen. Då emellertid utskottet ansett, att denna skatt icke bör upptagas i det föreslagna skatteprovisoriet, behöver jag icke här gå närmare in på de brister, som vidlåda det förslag till bestämmande av skatteobjektet, näringsskattekapitalet, som Kungl. Maj:t föreslagit och reservanterna i det stora hela förordat. Endast därpå vill jag fästa uppmärksamheten, att

den på aktiebolag etc. lagda särskilda progressivskatten måste göra en näringskatt på dylika företag till en verklig obillighet.

I samband därmed kan jag icke underlåta att påpeka, att man även enligt utskottets förslag till bristnigsgränsen har beskattat den företagsamhet, som iklätt sig aktiebolagets och det solidariska bankbolagets form. Det kapital och den företagsamhet, som insätts i ett aktiebolag, ha att betala följande skatter: progressiv inkomstskatt till staten, samt till kommunen fastighetsskatt, inkomstskatt och kommunal progressivskatt. När av bolagets verksamhet kommer ut en vinst till aktieägarna, hava dessa att därå erlægga progressiv inkomst- och förmögenhetsskatt till staten samt till kommunen inkomstskatt och kommunal progressivskatt. Då man betänker, att aktiebolagsformen visserligen medför vissa fördelar för företaget, men att dessa dock ha en snart uppnådd gräns, kan det med skäl ifrågasättas, om man icke vid beskattningen av aktiebolag och utdelning å aktier kommit längre än vad som är skäligt. Resultatet av en dylik hård bolagsbeskattning kan lätt bliva ett övergivande från affärslivets sida av denna form i en mängd fall, då företagets storlek ej står hindrande i vägen därför. Därigenom skulle landets näringsliv tillfogas väsentlig skada, för att icke tala om att den möjlighet, som aktiebolagsformen giver det mindre sparkapitalet att aktivt deltaga i företagsamheten komme att gå förlorad. För min del skulle jag icke varit med om kommunal inkomstskatt för utdelning å aktier, därest icke en sådan skatt genom föregående riksdags beslut redan blivit hos oss införd. Frågan om bolagsbeskattningen tarvar uppenbarligen en grundlig utredning, innan den kommunala beskattningen definitivt avgöres.

Beträffande den kommunala progressivskatten, vilken icke fanns upptagen i den av mig med flere väckta motionen, fasthåller jag fortfarande vid att densamma strängt taget icke har sin plats inom den kommunala beskattningen. Det kan nästan sägas ligga i sakens natur, att endast en enda progressiv inkomst- och förmögenhetsskatt bör förekomma i ett lands skattesystem, och då är dess plats tydligen given inom statsbeskattningen. Därmed bleve man också i tillfälle att noga iakttaga och beakta vad man på den vägen uttog och skäligen borde uttaga från de skattskyldiga. Den progressiva inkomst- och förmögenhetsskatten, dess skala och dess procentsats liksom denna skatts ntbyte, är mer än något annat ägnad att framhålla det skattetryck, som påvilar kapital och arbete. Har man ej blicken uppmärksam på detta skattetryck, kan det hända, att man alltför sent kommer att märka en inträdd överbelastning ifråga om beskattningen. Men om än, på sätt jag nu nämnt, kraftiga skäl tala för progressivskattens statliga och enhetliga karaktär, hava ock betydande svårigheter visat sig att för närvarande undvara densamma i den kommunala beskattningen. Detta skulle kunna ske endast genom att befria kommunerna från en del utgifter. I annat fall skulle man tvingas uppgiva de förbättringar i den kommunala inkomstbeskattningen, som ett oavvisligt rättvisans krav fordrar. Emellertid, även frågan om progressivskatten bör tagas

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.*
(Forts.)

under förnyad omprövning vid den ytterligare beredning, som kommunalbeskattningen bör underkastas, innan man definitivt fastslår densamma.

Även om man tills vidare antager en kommunal progressivskatt, kunde dock vägande skäl anses tala för att på denna väg uttaga endast vad som erfordras för att komplettera kommunens övriga skatteinkomster, men låta det belopp, som erfordras för skäligt utjämning af kommunerna emellan av deras skattebördor, utgå af statsmedel. Detta har också föreslagits i de af herr Swartz samt av herrar Johansson och Svedberg avgivna reservationer, och herr Swartz har i dag ytterligare anfört skäl för denna uppfattning. Min åsikt är emellertid den, att när man över huvud taget accepterar en kommunal progressivskatt, kan det vara så gott att använda en viss del af densamma jämväl för skatteutjämning. Det blir nog eljest den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten, som kommer att anlitas, och det ligger ett visst intresse i att man på ett ställe kan se, hur mycket som genom den progressiva skatten uttages för kommunala ändamål över huvud taget. Erkännas må dock villigt, att även denna fråga bör tagas under förnyat bedömande före den slutliga lösningen af kommunalskatteproblemet.

Vad angår bestämmelserna i öfrigt angående den kommunala progressivbeskattningen har med undantag af skalorna utskottets förslag i det stora hela vunnit dess samtliga medlemmars bifall. Att det är överlägset Kungl. Maj:ts förslag, lär väl icke kunna af någon bestridas. Detta senare förslag bär alltför tydliga spår af att regeringen icke hunnit ens för sig själv penetrera progressivskattens problem.

Efter noggrant övervägande, så långt min förmåga och min insikt i dessa frågor räckt, har jag, i motsats till de föregående talarerna, kommit till det resultat att utskottets förslag bör såsom ett provisorium af riksdagen antagas. Det är visserligen i några punkter mera komplicerat än Kungl. Maj:ts eller reservanternas förslag, men enkelheten i ett förslag är en förtjänst, endast om man samtidigt vinner syftet med detsamma, i detta fall rättvisa och billighet i den kommunala beskattningen. Köpas bestämmelsernas enkelhet och lättfattlighet endast med uppoffring af det mål man eftersträvar, är priset tydligen alldeles för högt.

Att hoppas är nu, att om riskdagen antager den provisoriska reglering af kommunalsbeskattningen, som utskottet föreslagit, ur det arbete som redan undanflytt och det som återstår, innan det slutliga avgörandet faller, skall framgå en kommunalbeskattning, som tillfredsställer högt ställda anspråk. Man har från regeringsbanken och från reservanternas sida ställt en anmaning till utskottet att angiva de riktlinjer, som för arbetets fortsatta bedrivande skulle vara att iakttaga. Jag kan icke finna annat än att utskottet i sitt betänkande redan har angivit dessa. Men af den kritik, som utskottet har ägnat Kungl. Maj:ts af reservanternas mer eller mindre biträdda förslag, torde så mycket framgå, att dessa riktlinjer icke kunna bli de i Kungl. Maj:ts förslag fastslagna med den tillämp-

ning, som de hava fått i det kungl. förslaget. Det är väl mycket begärl, att när en regering lägger fram ett förslag men ett utskott finner att detta förslag är olämpligt, utskottet skulle vara tvunget att acceptera förslaget, såvida icke utskottet självt kunde komma fram med ett förslag till en lösning av frågan på ett visst särskilt sätt. Det skulle vara att överflytta regeringens utredningsskyldighet på riksdagen eller också — vilket kanske är meningen — göra riksdagens granskning av Kungl. Maj:ts förslag utan all betydelse, om riksdagen vore tvungen att alltid säga ja till vad som framlades, endast därför att riksdagens tid icke varit tillräcklig för att ersätta det förkastade med någonting annat.

Förslag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)

Herr Swartz gjorde beträffande utskottets betänkande gällande — det var ett uttryck, som jag antecknade — att »den kategoriska formen har fått ersätta det sakliga innehållet». För min del får jag verkligen säga, att vad angår den kategoriska formen tycker jag, att herr Swartz har gjort utskottet platsen stridig. Herr Swartz endast dekreterar: det skall vara objektskatt, det är alldeles klart, vetenskapens män och praktikens män, alla vilja, att det skall vara objektskatt, det får icke resoneras, utan det skall marscheras i den riktningen. Utskottet synes mig ha uttryckt sig mycket blygsamt, och vi ha hört en annan talare här i fråga om en viss punkt anmärka, att utskottet uttryckt sig alltför blygsamt. Det är verkligen svårt att tillfredsställa herrar reserveranter.

Såsom jag tillåtit mig i början av mitt yttrande angiva, hava beskattningens rättvisa och billighet icke till nödvändig förutsättning varje särskild skatts oantastlighet utan allt beror i sista hand på resultatet av samtliga i ett lands skattesystem ingående skatter. Det gäller följaktligen vid en stor skattefrågas lösning att icke fastna i teorier utan att med stadig blick på verkligheten väga och avväga. Detta är min uppfattning och, jag tror, även utskottets.

På grund av vad jag nu anför, skall jag be att få yrka bifall till den föredragna punkten av utskottets förslag.

Herr Johansson. Johan. i Kälkebo: Herr greve och talman, mina herrar! Jag är fullkomligt ense med den näst föregående talaren, att om man skall ha objektskatt eller garantibesattning på en grupp av näringsföretag, bör man givetvis ha det även på andra. Jag har också funnit, att den motion, som herr Trygger m. fl. väckt i denna fråga, innehåller just en sådan bestämmelse. Där har ju nämligen upptagits en garantiskatt såväl på fastighet som på näring, en garantiskatt, som skulle avräknas, när inkomst av fastigheten eller näringen föreläge att beskatta. Men när herr Trygger och de, som hyst samma uppfattning som han i utskottet, frångått denna sin ställning, vet jag icke, om det håller så alldeles streck, när talaren säger, att han hyllar den satsen, att om den ena gruppen av företag skall vara garantibesattad, så bör den andra också vara det, ty jag kan icke uppfatta, att utskottets förslag, som det föreligger, fyller sådana fordringar.

Förslag till
kommunal-
skatte lag m. m.
(Forts.)

Beträffande vad den förre talaren hade att säga i sina jämförelser mellan de olika skattdragarna i en kommun, så förmodar jag, att han själv är villig att medgiva, att han bedömde saken något kollektivt. Ty det förhåller sig väl ändå verkligen icke så, att man får en rättvis beskattning genom att dela upp skatten på en grupp av skattdragare och ställa den gentemot de andra och säga, att all rättvisa är uppnådd. Man måste väl också sörja för, att de skattebetalande inom de särskilda grupperna bli ungefär lika och efter sin skattekraft belastade, och åtminstone i den bevisningen brast den föregående talaren i sitt exempel.

Jag skall icke vidare befatta mig med att replikera vad den föregående talaren sagt, utan nöjer mig med att i någon mån klargöra min ställning, den ställning, som varit avgörande för den reservation, som jag jämte herr Svedberg avgivit mot utskottets förslag. Jag torde därvid få erinra om att när man första gången har att ta ställning till en sådan fråga, så kan man ju givetvis bli litet förbryllad av alla de utredningar, som ha legat före till granskning, ty det är icke första gången denna fråga varit föremål för riksdagens behandling och bedömande. Men oaktat alla dessa utredningar, som föreligga, så har man dock, efter vad jag kunnat finna, ganska allmänt ansett, att frågan icke för närvarande är mogen för en lösning av definitiv art. Därför gå också de olika förslag, som föreligga såväl från utskottets som från utskottsreservanternas sida, ut på att man skall stanna vid en reform, som skall gälla för viss tid, som en provisorisk lag, och att frågan ånyo i någon form och efter förnyad utredning bör komma upp på riksdagens bord senast vid 1924 års riksdag.

De prov på möjligheter, som från utskottets och dess reservanternas sida bjudas till frågans lösning, äro icke mindre än fyra, och dessutom finnas även vissa stickprov på detaljändringar i en del mindre väsentliga saker. Beträffande frågans lösning har jag och min medreservant icke kunnat förena oss med utskottsmajoriteten utan ansett, att den provisoriska lösningen borde ske huvudsakligen i enlighet med den av herrar Wohlin och Johansson i Friggeråker inom denna kammare väckta motionen, såsom detta förslag återfinnes i den av mig jämte herr Svedberg avgivna, vid betänkandet fogade, reservationen närmare utformat i ett lagförslag ävensom de ändringar i olika lagar, som måste följa med en omläggning av kommunalskatterna. Vår reservation är byggd på Kungl. Maj:ts förslag, men upptager, såsom var och en väl varit i tillfälle att se, lägre repartitionstal, så att vi föreslå, att det skulle beräknas för fastighet 2 % och för skog 1,5 %, allt på det taxeringsvärde, som respektive egendomar bli åsatta, samt för näring 2 % å näringskattepliktigt kapital. Vi ha ej heller kunnat följa Kungl. Maj:ts förslag att uppdelat skogsvärdet mellan husbehovsskog med ett högre repartitionstal och skog utöver husbehovet med ett lägre repartitionstal, därför att vi måste anse det principiellt oriktigt att belasta det ena slaget av skog med högre fastighetsskatt än det andra slaget, då vid avverkning, vare sig den sker till husbehov eller till avsak, inkomsten beskattas. Häremot invändes må-

bända, att virke för reparationer icke komme att inkomstbeskattas, men då vid reparation värdet av inköpt virke får avdragas från inkomst, så ändras icke förhållandet härav. Men utom denna rent principiella ståndpunkt måste man också inse det otänkbara för att icke säga omöjliga i att få en mellan olika fastigheter och olika orter rätt uppdragen, lika verkande avgränsning mellan husbehovsskog och skog utöver husbehov. Följden av en sådan uppdelning måste också bli, att den mindre skogsägarens skog blir hårdare beskattad än den större skogsägarens, enär en större procent av den mindres skog komme att falla under den högre beskattningen än av den större.

Förslag till kommunal-skattelag n.m.
(Forts.)

Jag kan taga ett exempel, som ej faller utom de verkliga förhållandena. Tvenne jordbrukare ha lika stora egendomar i jord, men den ene har dubbelt så mycket skog som den andre. Behövet av husbehovsskog ställer sig givetvis för båda lika. Då skulle, som jag ser saken, den mindre skogsägaren bli misshandlad, eftersom han får sin skog hårdare beskattad. Det får icke heller förglömmas, att det finnes stora skogsarealer, åtminstone i Norrland, som icke äro förbundna med någon fastighet, beroende på att de blivit styckade från de hemman, som de tidigare tillhört. Med dessa skulle följden bli, att de bleve lindrigare beskattade än andra skogar, som helt eller delvis användas för husbehov, vilket jag för min del icke kan finna vara rätt.

Beträffande fastighetsskattens anordning ha rent principiella anmärkningar gjorts mot att lägga en fristående skatt på fastigheter utan sammanhang med fastigheternas avkastning, och utskottsmajoriteten har utdömt en sådan anordning. Att riksdagen tidigare i år icke känt sig bunden av denna uppfattning i sina beslut, torde kunna konstateras genom att påpeka beslutet i jordrättestegringsskatten och det beslut, som fattades i lördags i denna kammare och som också fattades av medkammaren, nämligen att pålägga en särskild hyresvärdestegringsskatt, som påvilar fastigheterna även om icke avkastning förefinnes.

Men om man såsom ofrånkomligt anser, att fastigheter måste under alla omständigheter bära skatt för att icke kommunerna skola bli blottställda på skattemedel under ogynnsamma förhållanden, så blir det givetvis en lämplighetsfråga, hur denna skatt skall läggas. Utskottet har för sin del ordnat saken genom att pålägga en garanterad minimiinkomst av vissa procent av fastighetsvärdet, vilket skulle bli den minsta beskattningsbara inkomsten, men, i den mån den verkliga inkomsten överstiger sagda procenttal, skulle denna överskjutande del taxeras som vanlig inkomst. För vår del ha vi funnit, att en garantibeskattnings av 6 % för jordbruksfastighet icke kan förenas med principen skatt efter förmåga, då därigenom skatternas storlek slås fast till ett för högt belopp för att bl. a. nödig jämkning mellan de olika jordbrukarna efter deras olika förhållanden skall kunna ske. Man bör i detta sammanhang icke glömma, att det nog är meningen att fastigheterna skola sättas högre taxeringsvärden än som nu gälla, och då blir invändningen, att vi nu ha 6 %-beskattningen fastslagen i de för närvarande gällande bestämmelserna, icke

Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)

i och för sig alltför bärkraftig, men den förlorar hela sitt värde, då man förändrar bestämmelsen från att vara ett jämförelsetal till ett minimaltal. Vore förhållandet, att jordbrukare kunde ordna sina förhållanden rent bokföringsmässigt, så att skattepliktiga inkomster i allmänhet kunde kvittas mot avdragsmedgivna utgifter, på sätt skattelagarna förutsätta, så vore mot minimibeskattningen kanske mindre att invända, men nu är förhållandet, att vid alla jordbruk, där ordnad bokföring icke finnes, måste avslutningen bli vid nyår. Vad som säljes under slutet av ett år, t. ex. av kreatur o. d., måste räknas såsom inkomst, under det att man blir förhindrad att avdraga, vad som i stället köpes i början av nästa år, ehuru från den skattskyldiges synpunkt dessa utbyten ofta höra tillsammans på ett mycket nära sätt. Vad detta betyder vid ett mindre jordbruk vore mycket frestande att genom exempel konstatera, men med hänsyn till tiden skall jag avstå därifrån.

Utskottets förslag torde i stort sett komma att göra den skattefria avdragsrätten för jordbrukaren mycket illusorisk. Sammanställer man 6 %-gränsen för fastighetsbeskattningen med stadgandet om avdragsrätt i 12 § av bevillningsförordningen, varigenom familjeavdrag ej får nedsätta den beskattningsbara inkomsten under 5 % av den uppskattade förmögenheten, då måste man komma till klarhet om att familjeavdrag i mycket ringa grad torde komma att åtnjutas av jordbrukare.

Att en 6 % minimibeskattning kommer att verka för hårt betungande i enskilda fall, framgår med all önskvärd tydlighet av den vid betänkandet fogade statistiska utredningen. Om man jämför dessa siffror med de statistiska uppgifter, som återfinnas i Kungl. Maj:ts proposition nr 191, skall man nämligen finna, att en sådan jämförelse visar exempel av mycket egendomlig art. Jag skall taga några exempel. En kommun Kuddby har varit föremål för provtaxering. Där finner jag en egendom, taxerad till 13.200 kronor, vilken lämnat en beskattningsbar inkomst av 500 kronor. Efter 6 % skulle egendomens ägare i alla fall få skatta för 792 kronor. I samma kommun finnes en annan egendom, som är taxerad till 165.800 kronor. Den har lämnat 1.300 kronor i beskattningsbar inkomst. Efter 6 % skulle ägaren få betala skatt för 9.948 kronor — således en väsentlig överbeskattning efter utskottsförslaget. En tredje egendom, taxerad för 51.000 kronor, har lämnat 240 kronor i inkomst. Efter utskottets förslag skulle dess ägare få betala efter 3.060 kronor. För en fjärde egendom får betalas 894 kronor över den verkliga inkomsten. — I Simonstorp förefinnes ungefär samma disproportion mellan taxeringsvärden och inkomst, men då det där rör sig mest om arrendatorer, får man antaga, att det är arrendebeloppen, som dragit ned inkomsten. Ett undantag utgör där en torpare med en till 6.000 kronor taxerad fastighet. Han har lyckats få 1.200 kronor i beskattningsbar inkomst, men så har också detta resultat blivit riksbekräftat genom cirkulärskrivelser till en hel del av tidningspressen. — Exempel på att inkomsten understigit 6 % finnas även i ett flertal kommuner. Kråkemåla, Norra Vram, Slättåkra, Askersunds lands-

församling m. fl., men jag skall icke framkomma med specificerade exempel därifrån.

*Förslag till kommunal-
skattelag m. m.*
(Forts.)

Nu vill man givetvis från utskottets sida göra gällande, att detta visar, att en minimibesättning är nödvändig för att kommunerna skola få skattemedel. Däremot måste man säga eller invända, att då är det bättre att geva överbeskattningen ett i rätt dager framträdande namn och säga, att det är en överbeskattning eller, om man så vill, en dubbelbeskattning, ty genom namnet tager man icke bort karaktären av en skatt. Kan man redan i södra delarna av landet påvisa, att en 6 % skatteberäkning som minimum är för hög i vissa fall, så måste det vara klart, att det blir i särskilt hög grad fallet i Norrland, där jämnväl skogsvärdet skall draga samma beskattning under de år, då skogsavverkning icke äger rum.

På tal särskilt om skogsbeskattningen så bör bemärkas att utskottet har att bjuda på en tredubbel beskattning, som förefaller att bli rätt betungande. Det har nämligen 6 % å taxeringsvärdet, inkomstskatt på avverkning och skogsaccis enligt nu gällande bestämmelser. Man kan ju för sammanhangets skull även påminna om progressivskatten, vilken kommer utöver de tre andra skatterna. Nu vill jag genast tillägga, att utskottet föreslår, att riksdagen skall begära hos Kungl. Maj:t, att förslag snarast möjligt måtte utarbetas för att accisen i vissa fall skall kunna avräknas från inkomstskatten, d. v. s. i enlighet med högermotionerna i saken, och det kanske rentav planeras, att detta skall vara i ordning, så att skogsaccisen icke skulle behöva uttagas, om nämligen nästa riksdag fattar beslut i saken. Då emellertid utskottet har handlat på det sättet, så må det tillåtas att hysa en stilla undran, varför skogsaccismedlen upptagits oavkortade i de statistiska beräkningar, som utskottet anför i sitt utlåtande. Herrarna kunna slå upp tabell 3, sid. 176, och se, att där är skogsaccisen upptagen såsom skattemedel, som skall tillföras kommunerna. I vissa fall rör det sig ju om rätt små belopp, men i vissa kommuner om rätt avsevärda belopp. Jag skall för fullständighetens skull tillåta mig att lämna en redogörelse för hur det förhåller sig i den vägen. Det är naturligtvis från provtaxeringen 1918 som siffrorna äro hämtade, men det är ju denna provtaxering, som legat till grund för alla dessa utredningar, och det är efter den som allt skall bedömas.

Beträffande Lidingö köping har utskottet anført, att den skall utgöra en skogsaccis av 1.962 kronor — detta är så litet som 0,3 % av hela skatteintäkten. I Kuddby kommun skall tillkomma 332 kronor = 1 % av skattebehovet. I Simonstorp beräknas 5.827 kronor, som svarar mot 25,7 % av denna kommuns skattebehov. I Kråkemåla är accisen beräknad till 7.793 kronor, vilket svarar mot 15 % av hela skattebehovet. Hosmo socken har så litet som 76 kronor, men det gör i alla fall 0,5 %. Norra Vram 1.345 kronor = 2,2 %, Slättåkra 2.345 kronor = 2,5 %, Rolfstorp 609 kronor = 2,4 %, Askersunds landsförsamling 10.581 kronor = 20,5 %, Hamrånge 12.604 kronor = 9,1 %, Los 63.046 kronor = 43,7 %, Nordmaling 14.458 kronor = 12,7 % och Åsele 46.724 kronor = 30,3 %.

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.*
(Forts.)

Att dessa belopp ovillkorligen äro beräknade att ingå oavkortade eller till hela sin storlek, måste anses själfvallet, då samma accis enligt herr Swartz' förslag ingår i beräkningen med jämnt halva beloppet. Sålunda kan från utskottets sida ingen avräkning hava ägt rum, därför att herr Swartz icke ifrågasatt någon sådan avräkning från skogsinkomsten av accisens belopp.

Efter detta torde jag vara berättigad att säga, att innan man med säkerhet kan framföra ett sådant påstående som utskottet gör, att dess förslag har företrädare framför bondegruppernas förslag däri- genom, att det innebär lägre beskattning per skattekrona, bör man göra en viss omräkning inom en del kommuner, ty siffermaterialet är tydligen otillförlitligt.

Jag kan emellertid icke nöja mig med att stanna vid denna sak i den statistiska beräkningen. Om jag utgår ifrån de ovan angivna siffrorna för skogsaccisbeloppen i de kommuner, där större summor beräknats, så förefaller det, som om icke antalet skattekronor skulle ha ökats i rätt proportion från vad som anges vara fallet nu (jag håller mig till tabell 2, sid. 172 och följande). Askersunds landsförsamling skall jag förbigå, ty där äro förhållandena ej så påtagliga, att det går att röra sig med bestämda siffror, men jag håller i alla fall före, att även där måste siffrorna justeras i fråga om antalet skattekronor, om skogen beskattas enligt utskottets och reservanternas förslag. Beträffande Los måste den avverkade skogen på rot ha haft ett värde av 3,152,300 kronor för att skogsaccisen skulle utgöra 63,406 kronor. Detta svarar mot ett antal skattekronor av 31,523. Hela denna nya inkomstkälla har dock icke förmått att öka antalet skattekronor i Los, utan angivas de för inkomstskatten ha nedgått från 8,501 nu till 7,922 enligt utskottets förslag och till 8,312 enligt de övriga förslagen. Beträffande en annan socken, Hamrånge, skulle jag kunna anföra ungefär liknande utredningar, men då min avsikt egentligen blott är att visa, att siffrorna äro felaktiga, så att de icke böra läggas som en säker och riktig grund för vad utskottet föreslagit, skall jag nöja mig med att blott påpeka, att såväl beträffande Hamrånge som Åsele och i viss mån även Nordmaling skulle jag kunna anföra ungefär detsamma som i fråga om Los, ehuru i något mindre omfattning.

Beträffande vår ställning framgår ju denna direkt av vår reservation: vi anse, att en provisorisk lösning bör kunna vara möjlig efter de linjer, som vi föreslagit, nämligen genom att bygga på Kungl. Maj:ts förslag, men taga lägre repartitionstal. Vi ha trots, att detta skulle innebära en fördel framför det förslag, som utskottet kommit med, just därför att det har en mycket större förmåga att anpassa sig efter den olika skattekraften hos de olika jordbrukarna. Ty det kan icke hjälpas, att det måste bli en stelhet enligt utskottets förslag, vilket icke i någon mån kan anses motsvara rättvisans krav. Det tror jag ingen kan bestrida, som försöker räkna litet med detaljer och icke tager det i klumpsummor, så att man räknar hela den ena gruppen inom en kommun som en part och den andra som en annan part, ty detta är väl ändå icke ur praktisk synpunkt någon

riktig bedömning av frågan och innebär väl ej något riktigt rättvist och säkert förhållande i fråga om skatternas verkningar för de olika skattdragarna.

Forslag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)

Beträffande frågan om näringsskatten har det för oss blivit en nödvändig konsekvens att taga denna, då vi velat vara aned om att taga en särskild fastighetsskatt, ty att taga den ena och låta den andra är fullkomligt otänkbart i ett någorlunda helt uppbyggt skattesystem. Jag är för min del icke alls tilltalad av att kasta ut sådana lagar till allmänhetens användande, vilka i sig själva bli så invecklade som bestämmelserna om denna näringsskatt äro. Men det kan icke hjälpas då det tycks ha blivit ett ofrånkomligt lyte för vår tid att skriva invecklade lagar, och det är otänkbart att i riksdagen kunna få fram en lag, som icke är av synnerligen invecklad natur, och därför har jag icke kunnat finna tillräckliga skäl att bestämt motsätta mig näringsskattens antagande, ehuru den lider av det speciella fel, att den är invecklad och svärbegriplig. Att det skulle vara något så alldeles principiellt oriktigt att lägga skatt på näringarna, kan jag egentligen icke förstå. Det kan från min synpunkt sett vara en viss kompensation till samhället och kommunerna, att företagen få drabbas av en något större skatt, när deras arbetare, löntagarna, nu säkerligen komma i åtnjutande av mycket större skattefritt avdrag i sin beskattning, än de hittills gjort. För övrigt torde väl meningen med allt detta vara att vidtaga sådana åtgärder, att skattestrycket i någon mån flyttas över från den ena parten till den andra, ty annars kan jag egentligen icke förstå, att vi skulle behöva upp- taga denna fråga som en så absolut nödvändig sak. Det må för oss jordbrukare vara en obehaglig sak, men den är lika ofrånkomlig som den kan vara obehaglig, och i en ofrånkomlig sak är det nog icke värt att hålla på och strida om principerna alltför mycket.

Beträffande progressivskatten är det ju givet, att vi inför den ställt oss något tveksamma, och vi ha efter ganska noggrant övervägande ställt oss på samma linje därvidlag som herr Swartz, icke därför att vi ansett, att en skatteutjämning i och för sig vore oriktig, men vi ha trott oss finna, att en avsättning av skattemedel för utjämningsändamål komme att medföra ett ganska invecklat redovisningssystem, som kommunerna i många fall kanske kunde ha svårt att anordna på tillfredsställande sätt. Hela denna utjämningsfråga behöver väl i själva verket icke i vidare mån uppskjutas, om man nu stannar vid att icke godtaga detta utjämningsförfarande, ty det får väl antagas, att denna fråga ganska snart kommer att bli föremål för en allsidig utredning. Det är ju heller icke meningen, att den avsatta delen skall komma till användning, förrän regler för denna utjämningsdels användning blivit utarbetade och av riksdagen godtagna. Vi ha därför för vår del ansett, att det skulle vara mycket liten risk att nu utelämnas denna utjämningsdel och i stället endast taga den del av progressivskatten, som skulle få användas direkt för förvärvskommunernas behov, och i den delen ha vi, som sagt, förenat oss med herr Swartz, då vi trott, att därmed ingen skada skulle kunna tillfogas någon.

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

På grund av vad jag nu sagt skall jag tillåta mig att utan vidare utläggningar framställa ett yrkande i enlighet med den reservation, som framburits i frågan av mig och herr Svedberg. Detta yrkande är, herr greve och talman, att med avslag å motsvarande delar i utskottets förslag kammaren måtte godkänna §§ 57, 58 och 59 i det lagförslag, som tillstyrkts i punkten I D av herr Svedbergs och min reservation.

Herr Ru ne: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan inte underlåta att till en början uttala en viss förvåning över den ton, som en talare, herr Möller, i dag behagat anslå. Den var bra nog arrogant. Men jag tycker mig vilja påstå att tonen var sådan, man måste säga, att talaren inte hade anledning att anslå en sådan just i dag. Om det varit under remissdebatten, hade det varit annat. Då låg saken till på annat vis. Då hade vi ju fått på bordet Kungl. Maj:ts förslag, som prisats och låtit så mycket tala om sig — det skulle vara ett mästerprov av allra yppersta art, byggt på alla de modernaste teorier. Man kan nästan säga, att det användes en viss reklam för att tala om, hur utmärkt det var. Så fort det kom, höll man föredrag i tjänstmannaföreningar i Stockholm och litet varstans för övrigt för att tala om, hur utmärkt allt detta var.

Vi stackare, som hade på känn, att detta förslag inte var så bra i praktiken, som när man anlade teoretiska mått, gick till opposition emot det i remissdebatten med darrande knän. Vi visste, att det var mycket skickliga karlar, visserligen med övervägande teoretisk utbildning kanske, som suttit i sina ämbetsrum och arbetat med förslaget och nog övervägt det. Och vi ansågo det inte lönt för oss att komma med några anmärkningar då. Vi hava endast ett par decenniers erfarenhet att bygga på, från beskattningsarbetet i våra orter. Vi hade varit med och gjort upp vår kammars budget och deltagit i beskattningsärenden var och en i sin ort och sett, vad det var för folk som hade svårt att betala sina skatter, men när det gällde att pröva ett sådant fint förslag som detta, måste vi ju befara, att vi skulle komma till korta.

I dag tycker jag, att jag känner mig litet mera sadelfast, än jag gjorde då. Nu ha vi, såsom man brukar säga, tittat en smula på väven och verkligen funnit, att det inte var ett sådant mästerprov, som det först påstods. Jag kanske i detta fall inte borde tala om och för att visa detta giva mig in på frågan om progressivskatten, men, mina herrar, då det från statsrådsbanken i dag gjorts ett uttalande — jag vill minnas det löd ungefär så, att visserligen väcker utskottets förslag även i fråga om progressivskatten en del betänkligheter, men det kan väl i alla fall gå för sig med de ändringar, som föreslagits — anser jag det vara lämpligt, att kammarens ledamöter och i synnerhet de, som deltagit i utskottets förhandlingar, finge närmare reda på, hur Kungl. Maj:ts förslag om progressivskatt var lagd och vilka de av oss föreslagna ändringarna äro. Man får då en klar föreställning om hur det tager sig ut, när teorierna komma i den praktiska verklighetens belysning.

Kungl. Maj:t hade naturligtvis ansett, att det borde finnas kommunal progressivskatt. Naturligtvis, ty i tio år har det talats om att genom progressivskatt lätta den kommunala skattebördan för småfolket. Det var såhunda inte någon ny och märkelig uppfinning detta. Men den nya uppfinningen var, att skatten skulle delas i två delar, varav en del skulle gå till kommunen för direkt skattelindring och den andra delen till skattutjämning kommunerna mellan. Så till vida kan man ju säga, att regeringsförslaget hållit sig till slut.

*Förslag till
kommunal-
skattelag n. n.
(Forts.)*

Emellertid hade regeringsförslaget också det syftet, med avseende å fördelningen på aktiebolag, som herrarna känna till, att av aktiebolags progressivskatt 10 % skulle tillfalla den kommun, där aktiebolagets styrelse hade sitt säte och 90 % skulle gå till utjämning. Hur ställer sig nu detta i praktiken? Jo sa, mina herrar, för att taga ett exempel, att om ett bolag har sitt säte i Stockholm, men driver sin rörelse på tre, fyra andra ställen uti landet, Stockholm får 10 % av progressivskatten. Det är inte mycket, men eftersom det är många bolag, som hava sitt säte där, så blir det en vacker slant tillsammans. Resten eller 90 % av skatten går till utjämning. Men, mina herrar, vad få då de kommuner, där rörelsen bedrives? Här talas om, att skatt skall utgå efter intresseprincipen. Då skulle man väl lagat så, att dessa kommuner finge en motsvarande del av skatten. Men vad gjorde Kungl. Maj:ts regering av intresseprincipen, då det gällde att bestämma de andelar av bolagsskatten, som skulle gå till de kommuner, där rörelsen bedrives. Då har man totalt tappat bort den. Jag skall taga ett exempel härpå. Jönköpings- och Vulcans tändsticksfabrik, tändstickstrusten, har sitt säte i Jönköping, men har fabriker i Tidaholm, i Västervik, där jag bor, i Kalmar, i Växjö och på många andra ställen. Bolaget får sig påförd en stor progressivskatt, och den får Jönköpings stad nytta av men vad få de kommuner, där rörelsen bedrives? Jo, de få ingenting!

Jag bara frågar herrarna, hava de, som suttit och klippt till den utmärkta dräkten för progressivskatten i sin kammare, inte tänkt det minsta på rättvisa, billighet och intresseprincip, när det gällt att fördela skatten mellan de olika kommunerna? Jag kan då rakt inte få för mig, att de gjort det.

Vad beträffar den progressivskatt, som en enskild person skall betala, så stadgas, att 75 % skall gå till hans mantalsskrivningskommun och 25 % till utjämning kommunerna emellan. Hur ställer nu detta sig i praktiken? Tro herrarna, eller tror regeringen, att alla enskilda bo, där de bedriva sin rörelse? Tro ni det, så bedra ni er allt. En rörelse kan ju bedrivas på många ställen i landet, och en person, som är bosatt på ett ställe, kan mycket väl bedriva sin rörelse på ett annat. Hur ställer det sig till exempel med en stor fideikommissarie, som har stora egendomar ute i landet — jag tror, att det finns flera sådana här i Stockholm? En sådan får sig påförd en stor progressivskatt. Eftersom han är mantalsskriven i Stockholm, går 75 % av skatten dit, men de kommuner, där hans gårdar ligga, få ingenting. Jag frågar verkligen: hur tycka herrarna, att det tar sig ut, när man tillämpar sådana skatteprinciper i verkligheten?

Vidare kan det finnas någon storman — jag vet ett sådant fall i

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

Skåne och det finns helt visst många, vars progressivskatt täcker kommunens alla utgifter — utmärkt trevligt för resten att slippa betala skatt och bara behöva bestämma, hur mycket man skall taga av hans pengar. Bedrivs hans rörelse i flera kommuner, så får endast mantalsskrivningskommunen progressivskatt och denna därtill så stor, att den täcker alla kommunens utgifter. Resten av den påförda progressivskatten, slipper vederbörande att betala; och de övriga kommuner, där jordbruk eller annan rörelse bedrivs, får ingen del av den stora progressivskatten.

På det sättet var alltså denna utmärkta progressivskatt till skuren.

Hur skulle det bli enligt utskottets förslag? Jo, utskottet har tittat på saken framför allt med anledning av ett par motioner, som väckts, och där det talas om att man bör ordna det så, att progressivskatten slås ut på de olika kommuner, där rörelsen bedrivs. Detta vann ankläng i utskottet. Man sade, att av den inom kommunen utgående progressivskatten 75 % skulle få gå till vederbörande kommuner, dock att endast en fjärdedel av kommunens samliga utgifter kunde i lyckligaste fall få täckas genom progressivskatt. Det synes mig vara en väsentlig förbättring. Jag tycker, att det nästan är orätt att tala så tyst om utskottets förbättringar i progressivskatten och så högt om att det finnes betänkligheter däremot. Det finns verkligen inte mycket kvar av Kungl. Maj:ts förslag till progressivskatt, utan man har fått nya och verkligt förbättrade grunder för progressivskattens uttagande.

Vidare vill jag påpeka, att sådana förbättringar gjorts i Kungl. Maj:ts förslag, att det inte finns anledning att tro, att progressivskatten — framför allt icke den del, som skall gå till utjämning — skall bli större, än behovet kräver. Det tycks, som om man ursprungligen tänkt sig, att lindring i skattebördan i de särskilda kommunerna skulle beredas flertalet genom näringskatt och fastighetskatt och att progressivskatten skulle framförallt gå till utjämning, och att man för utjämning beräknat betydligt mera penningar än som faktiskt behöves. För min del vill jag emellertid påstå, att i dessa tider bör man inte söka taga ut för mycket skatter av folk, utan jag tror det vore klokt, att man därvidlag gjorde den förändring, som utskottet har gjort, och sade, att de 25 %, som skulle gå till utjämning, ej finge upptagas, förrän det vore fastslaget, att behov därför föreläge, och man visste, att man verkligen behövde dem.

Jag glömde, när jag förut talade om bolagsbeskattningen, att nämna, att det icke finns någon anledning, att som det kungl. förslaget gör, av bolagens progressivskatt låta 10 % gå till kommunen och 90 % till utjämning, medan när det gäller en enskild, kommunen får 75 %, och 25 % gå till utjämning. Vad är det väl i fråga om beskattning för skillnad mellan en rörelse, som drivs av enskild person, och en, som ett bolag driver? Det ena året kanske någon driver sin rörelse som enskild, men nästa år ställer han den på bolag. Enligt det kungl. förslaget får, om rörelsen sättes på bolag, kommunen 10 % och utjämningen 90 %. Men utskottet har inte ansett det vara anledning att bibehålla en sådan undantagsbestämmelse, utan i båda fallen

lätit 75 % gå till kommunerna och 25 % till utjämning, dock under förbehåll att denna utjämning verkligen behöves.

Jag har talat om denna progressivskatt, inte därför att frågan hänger på den, ty inom utskottet voro nästan alla, även regeringspartiets medlemmar, om jag så får kalla dem, ense om att gå denna väg, utan därför att jag anser, att man därifrån kan hämta en viss belysning beträffande den auktoritet, som i övrigt må tillmätas regeringsförslaget. Om man kommer med ett stort förslag, vars olika delar hänga ihop och bilda ett helt, och säger, att det är bra, men så det visar sig, att på en väsentlig punkt det inte håller måttet inför en ordentlig granskning, så vill jag påstå, att det på mig har den inverkan, att jag ställer mig skeptisk mot andra delar av förslaget också. Därför, mina herrar, tycker jag det är liksom lättare att tala här i dag än förut, då man ej hade denna sak klar för sig. Det är lättare att göra anmärkningar, sedan man granskat regeringsförslaget och upptäckt, att det verkligen var behäftat med fel i fråga om progressivskatten.

Det vore kanske lämpligt att säga något om fastighetsbeskattningen — jag skall fatta mig kort, därför att det här talats rätt mycket om den, och alla skola veta, att vi här hört tillräckligt många exempel på hur den verkar. Men exemplen ha väl ändå övertygat herrarna i den riktning, som den velat, som arrangerat exemplen. Det tjänar därför inte mycket till att tänka på några flera exempel i den vägen. Jag vill ytterligare framhålla allenast att regeringspartisidan nu i alla fall övergått till att anse hela förslaget som ett provisorium; den har om jag så får säga, kommit ned på vår plattform. Vi enkla människor, som resonerat om provisorium, vi ha nu regeringspartiet med på samma plattform.

Vidare tror jag, att man nästan släppt resonemanget om intresses katt. Jag tror inte, att exemplen man framfört, varit vidare lyckligt valda eller medfört någon särskild framgång i diskussionen. Nu talar man om objektskatt, som tycks vara ett mera neutralt uttryck. Jag vill för min del säga, att det gör bra litet intryck på mig, om man använder det ena eller det andra namnet. Jag känner igen sillen, även om den kommer klädd i kapprock. Objektskatt och intressebeskattning äro ungefär detsamma, även om de ha olika namn. Om denna intressebeskattning skulle jag vilja säga, att jag så väl förstår det teoretiska resonemanget, att man skall avvåga skatten efter det intresse, folk har av kommunens verksamhet. Men jag framhöll redan under remissdebatten, och jag måste upprepa det, att det är mycket svårt att avvåga detta intresse. Hur skicklig man än är, så tror jag, att man går bet i det fallet.

Jag skall taga ett litet exempel för att visa, hur detta intresse väges och mätes, ett litet exempel från min hemstad. Vi ha där i närheten av torget en fiskarhamn, där människorna från skärgården komma i sina båtar för att få sälja sin fisk och där stor rörelse råder om torgdagarna. För några år sedan uppstod fråga om att hamnen skulle flyttas från det ställe, där den låg, till en annan plats. Så fort man började tala om denna flyttning, så blev det en

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

*Förslag till
kommunal-
skattelag m.m.
(Forts.)*

förförlig oro i lägret bland de affärsmän och husägare, som bodde i närheten av den gamla fiskarhamnen. »Ni kunna väl inte göra så», hette det, »ni ruinera oss, våra fastigheter bli intet värda, våra affärer förtjäna vi intet på, när all handel flyttas till den nya fiskarhamnen!» Ja, man får naturligtvis säga, att det allmänna bästa skall gå före den enskildes. Och jag tycker visserligen, att man inte bör fästa så stor vikt vid sådana invändningar från enskilda vid en dylik frågas avgörande. Men jag vill blott fråga, om herrarna tycka, att det varit rättvist, att vi i det nämnda fallet enat oss om att flytta fiskarhamnen och kasta ut några hundra tusen kronor för en ny sådan, för att sedan säga till dem, som hade fastigheter vid den gamla hamnen och likaså till de affärsmän, som hade affärer där: »nu skola ni först skatta för den inkomst ni haft, men sedan skola ni särskilt skatta för det intresse ni ha av kommunen, och även extra, för det belopp vi använt till den nya hamnen». Jag tycker det vore hårt att göra en sådan manöver och låta dem bära både alla dessa skatter och förlusten. Det kan nu inte hjälpas. Men skola dessa herrar beskattas extra, ja, mina herrar, då kan jag intet vara med längre, ty det är inte rättvist. Jag ser saken helt enkelt. Jag kan inte se den från den lärde teoretikerns sida.

Om fastighetsskatten vill jag bara säga, att det ju är klart, att den är en ytterst svår sak att ordna. Det var rätt, som herr Swartz sade, att det var svårt att välja, ty det fanns två vägar att gå, regeringsförslaget och utskottsförslaget. Jag medger gärna, att det finns anmärkningar att framställa mot båda förslagen, men jag för min del håller före, att de största orättvisorna mot fastighetsägarna i alla fall komma att träffa dem genom regeringsförslaget. Mot utskottets förslag säger man, att de små inkomsterna och de stora inkomsterna få i många fall skatta lika mycket, och att detta är oriktigt. Men hur vill regeringsförslaget hjälpa upp detta? Jo, genom att säga: »vi skola utom objektskatten lägga på en ny skatt, som skall drabba både stora och små inkomster extra men i verkligt förhållande till skatteförmågan, så bli alla nöjda — både de, som ha stora inkomster, och de, som ha små». Jag må i alla fall undra, om fastighetsägarna sätta så stort värde på det botemedlet. Jag vill erinra herrarna om, att det ligger ganska nära till hands att bibehålla den garantiskatt, som hittills varit. Är det någon, som hört, att sådana anmärkningar riktats mot den kommunala beskattningen på senare tid, att fastighetsägarna äro orättvist beskattade, att de få skatta efter 5, resp. 6 % av taxeringsvärdet, antingen de nu ha denna inkomst eller icke? Nog har jag i många år resonerat med folk om den kommunala beskattningens fel och brister, men aldrig har jag hört någon, som drivit den satsen. När man tillämpar ett provisorium, tycker jag inte, att man skall hitta på för mycket nyheter och konstigheter, utan i stället tycker jag man skall försöka hålla sig på marken, tills man fått vind under vingarna, så att man verkligen kan våga en flykt upp mot rymden.

Sedan finns det ju en annan objektbeskattning — jag höll på att säga intressebeskattning, men jag skall använda den mera modärna

benämningen objektskatt — som kallas för näringskatt, och den skall ju vara särskilt lämplig och prätig. Vet herrarna, jag förstår så väl, att skatteteoretici och finansteoretici i fråga om skatteförslagen åberopa rätt mycket, men jag vill särskilt säga, att jag tycker att det är nästan rörande när man i utskottet från reservanternas sida åberopar en amerikansk nationalekonom och finansteoretiker för att inbilla oss, att regeringsförslagets fastighetsbeskattning icke är dubbelbeskattning utan att det är något annat. Jag får verkligen säga, att skall man åberopa amerikanska vetenskapsmän för att försöka klargöra och övertyga oss om vad dubbelbeskattning i fråga om fastighetsbeskattning är, så är detta bra onödigt. När dessa teoretici nu skola försöka få fram ytterligare en intressebeskattning, så tänka de på näringarna. De började med detta för 10, 15 år sedan. Det ligger mycken sanning i uttalandet, att verkligheten har gått förbi alla dessa teoretiska utläggningar. Hur var det för 10, 15 år sedan beträffande industri och näringar? Jo, då var det så, att först och främst hade arbetarna så små inkomster, att de nästan ingenting skattade. Men skolor till barnen skulle man hava även på den tiden. Jag förstår då så väl, att man kom på den tanken, att dessa näringsidkare borde få betala detta. De betalade ju icke progressivskatt till staten och betalade icke mer än vanlig skatt till kommunen, och som herrarna veta var statsskatten så liten, att den på den tiden nästan ingenting betydde. Det var verkligen lindrig beskattning på näringarna på den tiden. Däremot hade kommunerna utgifter för deras stora arbetarmassor. Då förstår jag så väl, att man på goda teoretiska och praktiska grunder kunde räkna ut, att detta icke bar sig i längden utan att kommunerna behövde få en annan inkomst, de behövde få en intressebeskattning på näringarna. Jag vill i alla fall säga, att praktiken även i detta avseende motsäger teorien. I praktiken har det ställt sig så, att trots denna otillfredsställande kommunala beskattning av näringar, och trots det att arbetarna voro så lågt avlönade, att de knappast hade någon skatt — och om de voro påförda skatt, kunde de ofta icke betala den — trots detta ansågs det ganska fördelaktigt att skaffa industri till kommunerna. Säsom herrarna nogsamt erfarit, skedde detta i rätt stor utsträckning. Då sätter sig en sådan där teoretiker ned och tänker: den där näringsidkaren är ett utmärkt beskattningsföremål, han är intresserad av kommunens utveckling och han bör därför få betala bra hög skatt. — Hur har nu utvecklingen gått sedan dess? Jag har varit med i 9, 10 år i bevillningsutskottet och arbetat på att få fram den direkta statsbeskattningen, som jag anser mycket rättvis, men jag får verkligen erkänna, att aldrig trodde jag, att den dag skulle komma så snart, då jag måste säga, att den, som i likhet med mig hållit på den direkta beskattningen, också har blivit bönhörd över hövan. Nu ifrågasättes, att man skall taga 200 procent av grundbeloppet i inkomst- och förmögenhetsskatten. Tycka herrarna, att det inverkar något på dessa näringar, som herrarna vilja lägga intresseskatt på? Tycka herrarna icke, att utvecklingen gått en annan väg, än teoretikern tänkte för 10 år sedan? Herrarna vilja ju själva hjälpa dem på det sättet att nu lägga på dem ytterligare en progressivskatt detta till kommunen, och *samtidigt* tycka herrarna, att när näringarna

*Förslag till
kommunal
skattelag m.m.
(Forts.)*

Förelag till
kommunal-
skattelag n. m.
(forts.)

kunna tåla så mycket, så tåla de nog också en objektskatt, och den skall läggas så, att den drabbar icke blott den affär, som går med förtjänst, utan även den affär, som går med förlust. Jag må bekänna, att nog är det ett ganska raffinerat försök att avvägbringa en sådan skatt på näringarna. Där stå vi nu, mina herrar! Näringarna äro mycket hårt beskattade av staten, och de bliva även hårt beskattade av kommunen — de få ju betala fastighetsskatt också. Nå, nu vill man, att de skola betala en näringsskatt och att den skall läggas så, att den skall drabba även dem, som ingenting förtjäna. Det är verkligen en ny idé, och jag vill fråga: Hur tror herrarna, att ni skola kunna taga ut en sådan skatt i längden av den, som intet förtjänar? Det skulle verkligen intressera mig att veta.

När man sedan skall bedöma denna skatt, skall man gå tillväga på det sättet, att man först och främst skall räkna ut den näringsskattepliktiga förmögenheten. Såsom vi veta, är denna svår att räkna ut. Men jag tycker i alla fall, att det är en bra tröst, att man fått ett så vackert namn för den saken. Jag får erkänna, att det hedrar dem, som funnit på det namnet. Ty herrarna skola betänka, att till den näringskattepliktiga förmögenheten räknas icke den förmögenhet, som en näringsidkare har, utan ofta den skuld, som han har och för vilken han får betala $8\frac{1}{2}\%$ ränta. Nog är det ett bra vackert namn att kalla detta för näringsskattepliktig förmögenhet. Han får då betala $8\frac{1}{2}\%$ ränta för sina lån, och kanske tiderna äro sådana, att det kan hända, att lånen snart bli uppsagda. Men så länge han har lånen kvar, får han betala näringsskatt för den förmögenhet, som ligger i lånen. Sedan skall han betala även för arbetarkapitalet. Det anses nämligen att ju större arbetarantal en näringsidkare har, desto större näringsskatt bör han betala. Det ansåg herr Swartz, som ju är en driven finansman, och han finner detta så naturligt, därför att dessa stora arbetarmassor i alla fall kosta kommunerna så mycket. Jag säger om detta, såsom jag nyss sade om teoretikerns resonemang, att det gick bra och kanske var sant på den tiden, då arbetarna ingenting skattade inom kommunen, då de avlönades så dåligt, att de icke voro taxerade till skatt och icke kunde betala den, om de taxerats till en sådan skatt. Men, mina herrar, tiden har gått förbi teorien även i detta avseende. Nu hava lönerna stigit så mycket för arbetarna, de bära också själva sin del i anparten av kommunens skatter, och de betala också sina skatter, därigenom att man genom det nya systemet ordnat det så, att skatterna verkligen krävas ut av dem. Jag kan icke finna, att det förefinnes samma skäl i detta avseende nu som då. Hur jag ser denna näringsskatt och särskilt om jag tar i betraktande, att den verkligen för de särskilda kommunerna verkar så jämförelsevis litet mot allt det obehag och trassel, som den åstadkommer, och när jag tänker på, att det verkligen är så, mina herrar, att det är fullständigt konstaterat, att i de kommuner, där kommunalskatten är hög och där det vore av vikt att få den sänkt genom en näringsskatt, där har man i allmänhet ingen sådan näringsskatt, men i de kommuner, där man har det jämförelsevis väl ställt förut, där har man näringsskatt. När jag tänker på allt detta och tänker på, att även om man icke tar med näringsskatten, bringar man verkligen både lön-

tagare, tjänstemän och alla, som över huvud taget äro svagt beskattade, ändå en bra lindring i deras skattebörda. Då kan jag icke begripa, vilken tvingande nödvändighet skulle driva oss att gå med på denna närings-skatt. Det är ju också så, att den vållar rätt mycket besvär vid beräkningarna. Nyligen hörde vi av herr Swartz, att detta icke var så farligt, och vi hava även sett det i hans reservation. Han anförde en auktoritet, som vi alla värdera och som vi veta verkligen är duktig i sitt fack, nämligen ledamoten av andra kammaren landskamreraren Bökelund, som uttalat, att det icke möter några hinder. Ja, det kan ju vara roligt att höra, vad flera fackmän säga om den saken. Då skall jag be att få nämna, att jag här i Stockholm frågat en sakkunnig person om detta förhållande. När Kungl. Maj:t i propositionen talar om denna anmärkning, att det skulle vara svårt att beräkna näringskatten, då säger Kungl. Maj:t, att näringskatten förekommer icke överallt utan mest i städer och stadsliknande samhällen, och där finns det alltid folk, som äro så skickliga i taxeringsförrättningar, att de kunna klara upp den besvärliga historien. Därför tänkte jag, att det skulle vara bäst att vända sig till den, som är den främste mannen vid taxeringsförrättningar i Stockholm, ty här bör det ju finnas skickligt folk. Jag frågade honom om hans uppfattning i detta fall, och då sade han mig — och han bemyndigade mig även att tala om det för herrarna — att han samtalat med flera taxeringsnämndsordförande här i staden och att de varit mycket tveksamma, huruvida de skulle kunna gå i land med uppgiften att få en riktig taxering till näringskatt, om den förordningen ginge igenom, som Kungl. Maj:t lagt fram. Det kan vara av vikt att höra detta. Jag antar, att när Kungl. Maj:t skrev, att näringskatten förekommer mest i städer och stadsliknande samhällen, Kungl. Maj:t då särskilt hade Stockholm för ögonen, men kanske hade Kungl. Maj:t glömt att fråga vederbörande i Stockholm huruvida de ansågo närings-skatten svår att taxera eller icke.

Innan jag går ifrån näringskatten, vill jag påpeka ytterligare ett skäl, som synes mig vara ganska avgörande för, huruvida man skall taga denna skatt såsom ett provisorium. Nu har man hunnit så långt på alla kanter, att det nu bara är tal om ett provisorium, och att det icke är fråga om, vilket som är det bästa utan vad man bäst kan experimentera med. Nu anser jag, att tidpunkten för att experimentera med en näringskatt ur de synpunkter, som jag nu nämnt, och ur den synpunkt, som jag nu ytterligare skall nämna, är särskilt olämplig. Det är nämligen så, mina herrar, att näringarna visserligen haft — åtminstone vissa av dem — utmärkt goda konjunkturer under de två, tre sista åren. Man har förtjänat mycket pengar från industriens och näringarnas sida. Hur är det nu? Ja, mina herrar, vi måste i alla fall litet var inse, att vi nu stå inför en mycket snart börjande, nedåtgående konjunktur. Arbetslönerna stiga — jag klandrar icke detta, ty det är ju nödvändigt och arbetarna böra ha rätt att leva. Strejker uppträda ideligen. Jag vill icke vara skiljedomare mellan arbetare och arbetsgivare i detta fall, och jag klandrar icke heller detta, ty det kan hända, att det är nödvändigt. Men faktum föreligger i alla fall att strejker förekomma ideligen och icke verkar detta så, att industri och näringar förtjäna

Förslag till kommunal-skattelag m.m.
(Forts.)

*Förslag till
kommunal-
skattelag m. m.*
(Forts.)

pengar under strejkerna. Jag tar för givet, att vi alla kunna vara ense om den saken. Hittills ha de väl kunnat reda sig något så när, ty de hava höjt priserna ideligen på produktionen. och detta har hållit näringslivet uppe. Men tro herrarna, att man kan hålla på med detta så länge? Snart är gränsen nådd, och hur skall det gå då? Samtidigt vilja herrarna experimentera med en sådan här näringsskatt för att se, hur den verkar. Ja, vet herrarna, jag har så klart för mig, att vad den än kommer att verka, inte blir det någonting gott. Jag misstänker bestämt, att det blir någonting i den vägen som den bekanta operationen, som lyckades så utmärkt. Patienten dog visserligen, men operationen var så lärorik och intressant för den, som gjorde densamma ty han gjorde så stora rön i saken. Jag misstänker att denna näringsskatt kommer att stjälpa en och annan, som kanske annars stått, och jag hemställer ändå, om herrarna anse, att det är en tvingande nödvändighet att taga denna näringsskatt såsom ett provisorium, då vi verkligen måste riskera, att vi icke få någon annan erfarenhet av saken än den, att det är en olämplig beskattning. Vad hava vi då vunnit, mina herrar? Ni vilja så gärna pröva detta provisorium på det svenska folket, jag förstår, att ni vilja det. Ni vilja se, hur operationen slår ut. Jag säger: Tro herrarna, att det är inbjudande för oss, som representera det svenska folket, att släppa till det svenska folket för detta experiment. Jag för min del kan icke taga på mitt samvete att vara med om detta, det får jag verkligen bekänna.

Tiden tillåter mig icke att bemöta en del vad som förut sagts och som behöfve bemötas. Men jag ber till sist att få taga fasta på herr Swartz förklaring, att han måste medgiva, att när man ser på siffrorna i utskottets förslag, förstår man, att detta kommer att ge en ganska god lindring åt mindre bemedlade. Om man bara avser att för tillfället avhjälpa oegentligheterna i fråga om den kommunala beskattningen, fyller utskottets förslag ganska bra måttet. Men man vill mera. Man vill experimentera för att komma fram till något ännu bättre. Ja, mina herrar, när man har kommit så långt i alla fall, att man i denna tid, då man verkligen tränger till att göra en förändring och en reform i fråga om den kommunala beskattningen, när man då kommit så långt, att man utan att riskera någonting, utan att pålägga folket olämpliga bördor kan få detta förslag att verka så, att det även från det hållet får erkännande, då tycker jag, att det är märkvärdigt, om man icke skulle anse, att det vore tillfredsställande. Nu säges från socialdemokratiskt håll och visas med siffror, att utskottet visserligen har vid sitt arrangemang med progressivskatt kommit till ett sådant resultat, att dess skattesystem ger ungefärligen lika lättnad åt de mindre bemedlade i fråga om kommunalskatten som regeringsförslaget. Men, säger man då i utskottet, om man accepterar dessa förändringar i regeringsförslaget och går med på utskottets förslag i öfrigt, blir kommunalskatten för löntagare, arbetare och sådana personer ännu lägre. Då frågar jag: Är det så säkert, att meningen är den, mina herrar, att vi skola besluta en kommunalskattelag, i vilken vi skola försöka att så mycket som möjligt lindra skatterna för vissa klasser? Så har jag icke uppfattat saken. Jag har uppfattat den så, att det gäller att försöka att stifta en kommu-

nalskattelag, som fördelar kommunalskatterna så rättvist som möjligt på de olika samhällsmedlemmarna. Det regeringsförslag, som först kom in till riksdagen, var utmärkt *i detta avseende*, och det fick också erkännande från vår sida och främst från deras egen sida. Det gav ämbetsmän, tjänstemän samt andra löntagare och arbetare den lättnad, som de verkligen behövde, och jag vill minnas, att statsrådet Nothin på ett möte här i Stockholm övertygade de församlade tjänstemännen om att det var ett fullkomligt rättvist och bra förslag. Jag får också verkligen erkänna att det ur denna synpunkt var bra och rättvist. Men det gavs även vissa olägenheter, som vi måste avhjälpa. Men, mina herrar, om det förslag, som av regeringen först lades fram var rättvist, vad skall man då säga om det förslag, som reservanterna från det hållet framburit, i vilket man gått vidare och gjort ytterligare lättnader för dessa klasser? Männe icke detta förslag skjuter över målet? Det är orättvist för andra människor, som naturligtvis drabbas hårdare än förut. Det kan icke vara så, att vilket förslag som helst från det hållet är det rättvisaste. Jag drar den slutsatsen i all enkelhet, att om förslaget förut fördelade bördorna rättvist, ja, då fördelar utskottets förslag även dessa bördor rättvist, och ändock försöka reservanterna att gå vidare.

Förslag till kommunalskattelag m.m.

(Forts.)

Herr talman! Mycket mera vore att säga i denna sak, men jag skall inte vidare än jag redan gjort upptaga herrarnas tid. Jag får förden-skull inskränka mig till, herr greve och talman, att verkligen av fullaste övertygelse yrka bifall till utskottets förslag, med vilket jag tror, att vi skänka svenska folket en rättvis kommunalskattelag.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren, att den pågående överläggningen nu skulle avbrytas för att fortsättas vid aftonsammanträdet.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse nr 438, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln bebadad framställning icke kommer att föreläggas riksdagen.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 364, angående anordnande av fasta försöksgårdar för jordbruket; och

nr 365, angående beredande av statsbidrag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet i riket.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

Första kammarens protokoll 1920. Nr 67.

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 7 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, och

nr 370, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 393, i anledning av väckta motioner om ändring i § 29 mom. 4 förordningen om kommunalstyrelse på landet och i § 24 mom. 1 förordningen om kommunalstyrelse i stad;

nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 395, i anledning av väckta motioner om ändring av § 26 regeringsformen; samt

nr 396, i anledning av väckta motioner om förlängning av lagen med vissa föreskrifter i fråga om val under våren 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän av den 25 februari 1919 m. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Frih. *Theodor Adelswärd* lider av allmän infektion med stark feber (f. n. 40,5° C) och utgör detta för honom ett bestämt hinder att infinna sig till plenum i riksdagen, intygas på heder och samvete.

Stockholm den 14 juni 1920.

W. Stridsberg,
Med. doktor. Leg. läkare.

Anmälades och bordlades första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner dels av herr Lindman m. fl., nr 138, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande genom förenklade arbetsformer och minskad tjänstemannapersonal av en nedsättning i statens administrationskostnader, dels av herr Hage, nr 215, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ordnande på det praktiskt och ekonomiskt mest fördelaktiga och arbetskraftbesparande sätt av administration och arbetsformer vid statens verk.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade skrivelse, nr 438, beslöts att densamma skulle överlämnas till bankoutskottet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
